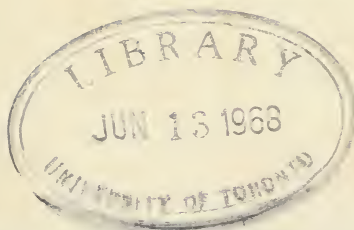

LIBRARY
JUN 18 1968
UNIVERSITY OF TORONTO

SEBRANÉ SPISY

JOS. KAJ. TYLA.

Díl čtvrtý.

POUT ČESKÝCH UMĚLCŮ.

V PRAZE.

Nakladatel: J. L. Kober.

1857.

POUT ČESKÝCH UMĚLCŮ.

Novela

od

JOS. KAJ. TYLA.

V PRAZE.
Nakladatel: J. L. Kober.
1857.

Tisk Jarosl. Pospíšila.

Pouť českých umělců.

(Psáno roku 1836.)

P r o s l o v.

Usměvavě probudilo se jarní slunce, pozdvihlo růžemi ověnčenou hlavu a hledělo s milostným usmíváním na české luhy. Labské vlny, Bohdánečské rybníky a lesy vůkol Pardubic leskly se — ano hořely takořka v ranní záři. Ale nejspanileji a nejvážněji stála tu hora Kunětická, jako šedá pramáti celé krajiny a starostlivá ochranitelka široce rozprostřených dědin. Na hoře, na tom skalnatém temeně, strmělo s otevřenými boky staroslavné sídlo, památka české bujarosti, vypínajíc chatrně pokrytou hlavu jaksi litostně k nebesům, jako by vzdychalo: Staniž se dle vůle Páně! Já nemohu učiniti, aby sem vcházela jenom noha přátelská! —

Naše staré hrady jsou veliká, každému oku čitelná písmena, a svou podivnou, po všech končinách roztroušenou směsicí učinily z české země velkou knihu, v nížto jsou poznamenány příhody celého národu. Okolo těchto památek nemůže ani prostosrdečný rolník, ani vycvičený školák puto-

vati, aby se jemnobolestnému vzpomínání neoddal. Nejenom pěkné položení a rozmanité vůkolí, ale i znamenité dějiny a starožitná vzácnost těchto zřícenin vzbuzují pozornost mimojdoucích a zvědavost vzdálených. A z některých hradů českých stala se těmito vlastnostmi tak pověstná stanoviště, že k nim zvědavý pocestník, zvláště dobrodružná mládež, každého roku veselou pouť konává.

Hora Kunětická se svým ještě patrným příkopem, zachovanou hlavní branou a obydlím hradního, se všemi kobkami v těch dvou rozložitých křídlech mezi jihem a východem, s obnovenou kaplí a pevnou věží — ten celý pěkný hrad nenáležel sice za časův tohoto vypravování k místům nejvyhlášenějším, a nebýval tedy schvalním cílem vzdálenějších poutníků nebo zpytatelů starožitností, nebyl ale také ještě docela zpustlý, jako mnohý s jmenem rozkřičenějším, a roku 1828 sušívala tam na veliké, u prostřed kamenným sloupem podklenuté síni žena tehdejšího vrátného a hlídače vlákno nebo plané hrušky, a na bývalém náhradí koulívali za času nedělního vůkolní výrůstkové v kuželky, když se nemohli v malé hospůdce u paty vrchu stěsnati. Mimo to, jakž milé jaro zemi květem osypalo, neuplynul zajisté ani týden, aby sem nebyli staří a mladí z blízkého

Bohdánče, z Pardubic, z Chrudimi i z Králové-Hradce pro vyražení přijeli, a zápisní kniha v příbytku vrátného vedle hlavního průjezdu dosvědčovala hojností jmen dosti patrně, že toto věkovité sídlo páně Kunákových potomků tehdáž mnoho vzácných hostů vídalo. — Při nynějším zmáhajícím-se zalíbení ve starých památkách bez pochyby těchto návštěv ještě přibylo. —

Střecha na stavení vedle věže byla tehdejšího času otrhána nebo jen chudě po kusech doškami pokryta, a mladí odvážlivci lezli tu obyčejně po zetlelých latích nahoru, do výšky se derouce, aby rozlehlejší výhlídky užili.

Takž tam bylo v měsíci květnu roku 1828 za ranního jitra tři mladíky viděti, kteří si byli velmi časně přivstali, aby se z probuzení jarního slunce zaradovali.

Jeden z nich stál s rukama založenýma říkaje na samém okapu dávnoleté střechy, a podepřen o věž hleděl vážným, skoro hrdým vzhledem na procitlou krajinu, jako by si vladař podrobenou zemi prohlížel.

Druhý seděl asi o tři latě výše, a maje loket o koleno opřený, hlavu pak na dlaň skloněnou, pohlížel tichým, skoro smutným okem do ranních červánků, jako by se mu za nimi brána k spanilejšímu životu otevříti měla.

Třetí konečně otáčel se nejvejš na hřebeně střechy, a stíraje si s čela rusé kadeře, jimiž ranní větřík pohrával, vysýlal kolkolem zraky jako pták, hledající, kam by pod šírým nebem nejdříve zalétnul.

Postava a celý zevnitřek těchto tří jinochů byly vesměs tak půvabné, že se od nich oko bedlivého pozorovatele snadně neodvrátilo.

První, nejníže stojící mladík byl silný, dobře zrostlý; jeho pěkné, vážné tváře bylo letní slunce as dva a dvacetkráte osmáhlo. Avšak na těch snědých lících rděly se také temnoplamenné růže, a nad nimi jiskřily se dvě tmavé, ohnivé oči. Z pohledu a z postavy jeho vysvitala šlechetná odvážlivost, ježto v nesnázích a nebezpečenstvích nejkrásnější mužovou známkou bývá, a ačkoli mu okolo pěkně vypnutých, hnědýma vousiskama zastíněných rtů žádné usmívání nepohrávalo, spočíval přece na tváři a vysoce klenutém čele jeho onen půvab, jejžto rádi na první pohled u mužů pověstného jmena nebo neobyčejných schopností vyhledáváme.

Druhý mladík byl sice na pohled stejného stáří s prvním; oudy jeho byly však mnohem outlejší, ba říkaje slabé. Veškeré jeho tělesné ústrojí podobalo se něžné dívčici, a bledá jeho, ačkoli ne churavá pleť vypadala jako nástin tiché

žalosti. Jen když se mu člověk bystřeji do krásného černého oka podíval, mohl v něm jakýsi mužný oheň pozorovati, kterýž celou jeho bytost zahříval, jsouci ustavičně po hotovu do říše věčně se obnovujících ideálů vyletět. — Takoví lidé kráčejí sice pospolitým životem bez hluku a bez dotíravosti; přece však bývá jen jediného pohlednutí potřebí, a půvabná hlava taková — s těmi černě se lesknoucími kadeřemi, s těma snivýma očima nevyjde nám nikdy z paměti.

Zcela jiného ducha byl třetí jinoch rusovlasý, sedící na hřebeně chatrné střechy. Stářím stál sice s oběma soudruhy na jednom stupni, nejevil však hrdou mužnost prvního, ani tichou trudnomyslnost druhého; nýbrž celé švihlé tělo jeho hrálo jen bodrou živostí, ježto člověka po trnových cestách života nejšťastněji vodívá, a nejpříhodnější k přátelskému sloučení takových charakterů bývá, v jakových se přátelé jeho okazovali. Veselost byla jeho živel, a sice tak jej skrz na skrz protékající, že mu i v době nejvážnějšího zamyšlení okolo rtů hravé usmívání poletovalo. Na každém jeho pohnutí bylo viděti, že s přemýšlením veliké péče nemívá, nýbrž dle zvláštní přirozené bystrosti okamžitě úsudky své tak rychle pronáší, jakž mu i slova hbitě od úst plynula. Ale úsudky jeho byly přitom zdravé,

rovněž jako slova jeho podobu kapajících perlí mívala.

Ostatně byli všickni tři takořka stejně oděni. Letní režné nohavice a lehké střevíce s kamašemi na nohou — zelenavé, toliko nad kolena dosahující kabátky na těle — lehké čepice s podlouhlým stínidlem na hlavě tvořily šat nad míru pohodlný i dosti ozdobný. —

Mladíci byli přátelé dle plného významu slova tohoto; vážnost jednoho a tichá mysl druhého se živostí třetího pomísily se v svazek jemný i pevný k nerozloučení, a tentýž srdcí svazek byl tím půvabnější a pevnější, an jich ducha ještě jiná společní vazba poutala — totiž *umění*. Všechněch třech heslo bylo *umění*; ale všickni tři mohli při něm vedle sebe obstáti bez trapné žárlivosti a zhoubné nepřízně; neboť jeden se byl oddal malbě, druhý hudbě, třetí divadlu....

Co v plamenných vlnách třásla se nyní sluneční koule, a jako růžovým jezerem potopena tonula veškerá krajina; což tím k pravdě podobnější bylo, an se na nesčíslných lupeních ranní rosa třpytila, a nad celou planinou lehýnké, šedé mráčky se vznášely. A po dalekém vůkolí spočívalo nedělní posvátné ticho, jakož bývá před obětováním ve svatyni Páně. Pobožnými zvuky zavzněl nyní v blízké vesnici zvonek zvoucí k ranním služ-

bám božím, a jinoši na Kuněticích, pohříženi v pohledu na nevýslovně krásný obraz přírody, konali tichou modlitbu.

Zvonek umlknul, mladík na hřebeně si oddechnuv zvolal: „Amen!“ — dole stojící znamenal se křížem, a prostřední si utřel z oka slzu.

„No — to je věru moje štěstí, že mě každý den takovým jitrem nebudí!“ smál se mladík ve výšce, a začal dosti čerstvě i nepozorně s lati na lať slízati. „Jáť bych musel ty nábožné vzdechy a radostné slzy svým nejdražším pokladem zapraviti, a veselého ducha mého bylo by přece škoda! — Není-liž pravda, ty náš milý, tajnými souzvuky přírody nadšený věstiteli!“ mluvil dále, an byl až k druhému mladíku sestoupil, a vedle něho se usadiv, jako hravé děcko jej objímal — „viď, náš Bedříšku? Slzičky mořiti smíš mezi námi dle práva jenom ty; frašky zůstanou pro komedianta.“

Na to se oba vzchopili a lezli nazpět do vnitřku stavení, kamž se byl i první jinoch již obrátil. A když sestoupili na náhradí, stálť vážný jich soudruh již u prostřed travou porostlého prostranství, okem vycvičeným prohlížeje způsob a stav zachované stavby.

„Nebylo by na škodu,“ promluvil k němu mladík herec, „kdybys na památku dnešního jitra několik čar do své tobolky učinil. Na věži musel

bys ale na všechen způsob strakatého kohouta namalovat a mou podobu mu přidělit. Bedřich by složil k tomu písničku, a tu byste mi na znamení mého umělého kokrhání okolo zobáku napsali. Vsadil bych se, že by ta komposice hojného odbytu nalezla.“

„Neníť pochybnosti,“ odpověděl malíř. „Českého Garrika v podobě sípavého kohouta by si každý rád opatřil.“

„Bravo, bravo, Stanislave!“ zasmál se veselý mladík srdečně. „Tyť se dostáváš právě do nejrozkošnějšího rozmaru, abysi Hogartský kousek vyvedl.“

„Ovšem; vždyť mi k tomu nic neschází,“ řekl mladík malíř, „než abysi mi k nápisu či-li Bedřichově písni text opatřil. A ten bysi stloukl nejspíše z názvu všech smutných komedií, v kterých tě už vyhvízdali.“

„Bravissimo, Stanislave!“ tleskal herec; „tvým dnešním komposicím dávám už napřed zlaté premium! Tyť jsi, .alespoň co do jadrnosti slov, spanile hrubý jako Michal Angelo; a kdybysi držel v ruce karabáč, mohli bychom scény z Oehlenschlägerova Correggia provozovati. Já bych byl ohnivý Giulio Romano, a tuhle náš citlivoušek hrál by Antonia!“

Při těch slovech objal zas mladého hudebníka. —

Nyní se však přikulhal pacholík z hospody pod horou, přínášeje Stanislavovu pocestní mappu, dvě veliké desky z tuhého papíru, mezi nimiž nástiny ze svých poutí schovával; — pak přinesl i Bedřichovu kytaru a čerstvé mléko s domácím chlebem k snídaní.

Mladý malíř si vyhlídnul zatím pohodlné místečko, a rychlými rysy nastínil horu i některou částku rozkošného vůkolí; přitom vyobrazil také Vilíma co dovádivou opici tak výborně, že by ho byl veselý herec radostí říkaje ulíbal. Bedřich improvisoval mezitím několik písní — a Vilím si vynesl od vrátného kuželky, podržel kluka za staviče, a koulel, až dřevo praskalo.

* * *

Byloť to krásné, blahé jitro, a rozkoš projímala srdce mladíků. I podali si ruce, a vroucné jich stisknutí bylo novou pečetí věčného přátelství. — Slunce se s nebes na ně zasmálo.

„Poslyš, milý Stanislave!“ ozval se nyní bledinký hudec řečí, jako v letě večerní dechy líbeznou. „Vilím řekl prvé pravdu — ačkoli ne dost jasně. Památku dnešního jitra měli bychme zasvětit, avšak *sebe* i *oučelů* svých důstojně.“

„Co obmýšlíš?“ tázal se ho malíř velmi přítulně, a blíže k němu přikročil; Vilím se k němu přibočil, a takž se octnul něžný Bedřich nyní u prostřed obou druhů, a pojav je za ruce, řekl takto: „Nás všechny tři vede — ačkoli po rozličných cestách — *jedna* hvězda, *svaté umění!* Když jsem tu prvé s hora ty naše kraje české rozprostřené viděl jako krásný, rukou boží ozdobený čaloun: tuť se mi zastesklo, že i naše hvězda nad nimi svítit nemůže, a že nás v dalekou cizinu odvádí. Ale zavázalť jsem se v oné zbožné chvíli slibem nerušitelným, že musí jedenkráte hvězda moje nad Čechami zasvítit. Milovati budu své umění, a důvěrně své hvězdě do zářivých tváří hleděti, aby světlo své i na pověsť krajanů mých pouštěla, a mne jen aby pro oslavu českého jmena k branám věčné harmonie vodila. Kdybych pak se někdy osmělil rukou odvážlivou sáhnouti po věčně zeleném vavřínu: stalo by se to jen proto, abych jím čelo *české* ověnčil!“

„A já nechci slouti Rafaelem,“ řekl malíř, hlavu hrdě povznesa, „kdyby mě *českým* Rafaelem nazývati neměli. Tať je největší sláva umělcova, kdyžto nad *svojí* slávu oslavení vlasti stavívá.“

„Dobře jsi řekl!“ zvolal Vilím, a po tváři jeho přeletěl plamen okamžité, neobyčejné vážnosti,

„Pravdu jsi mluvil, milý náš Hogarte, Van Dyku a z hrobu vstalý Škreto! Snažení naše nestálo by ani za strhanou dekoraci z papíru, kdyby se v těchto dnech — v této době evropského toužení po světle a blahu, po ničem jiném neobracelo, nežli po vlastním prospěchu. Kozel si vezmi všechny těsnoprsé sebemilce! Mně je i ta veliká svatyně umění jako ouzký žalář, a nejraději bych každým článkem, každou částkou v celý národ se rozplynul.“

„Toť musíme od dneška volati: Ale zbav nás, Pane, povodně!“ prohodil jádrný Stanislav.

„Žádného škádlení,“ prosil Bedřich, zbožné své oko na malíře upíraje. „V tuto hodinu žádné kyselosti, bratří! Jáť bych si nepřál, aby nám daremně uprchla.“

„I co pak ti, hochu, napadá!“ usmál se vážný mladík. „Jáť bych se musel sám před sebou hanbiti, kdyby mělo moje slovo Vilíma pohoršit. Z pramene pravého přátelství neprýští se nakažlivá tekutina nepřízně a nenávisti. Či-li o tom náš nesmrtelný Talma jinak soudí?“

„Vilím Veselský ti za nesmrtelného Talmu pěkně děkuje,“ odpověděl herec, „a tuhle ti na patrný důkaz ouplného smíru svou pravici podává. Ať mě nechá napověda v čas největší nouze vězeti, pakli mě kdy slovo Stanislava

Novotného alias českého Rafaela pohoršilo! Myť se, tuším, všickni známe, a víme, jakž jeden o druhém souditi. Já aspoň — tuto pod šírým nebem — slibem hlasitým se zavazuji —"

„Ach, vždyť my ti věříme," přejal mu Bedřich velmi jemně další řeč, „jakož v harmonii veškerých souzvuků věříme. Nyní musíme ale o jiné věci jednati. Hle — mně jest, jako by toto dnešní jitro nebeským, veškerou mlhu pochybnosti pronikajícím šepotem ke mně mluvilo: Doufej, a síla tvoje neztratí se ve směsici divých, ohlušujících zvuků! — Cítím, že věčná a zbožná touha duši naši darmo nepovzbuzuje. Jen tedy, bratří, *chtějme!* — a zajisté pak cíl od mladistvých dnů před očima vytknutý, cíl vznešený, každý z nás dospěje; ale pevně, se všemi ducha mocnostmi, bez hledění na druhého, dle pobízení vlastního svědomí se k němu přibližujme. Nyní to ponejprv, co o věci té mluvíme, ale zdá se mi, že bude s prospěchem, když dnes naposled *o ni mluviti*, od této chvíle ale napořád *pro ni jednati* budeme — abychom, až se opět setkáme, radostně jeden k druhému se přivinuli, a s pocitem šlechetné hrdosti jeden druhému řekli: Viz, toto jsem učinil pro Čechy! Do té doby nevěz ale jeden o druhém; — nedopisujme si, neptejme se po sobě; ale po třech letech

se tady opět sejdeme, a budeme si vespolek z času a díla svého oučty skládati!“

Takto mluvil mladý hudebník, neobyčejně zanícen. Na bledých tvářích zaskvěla se mu růžová záře, a oči mu hořely jakýmsi posvátným nadšením. S úžasem hleděl naň vážný Stanislav i veselý Vilím, neboť přepodivně zněla jim slova jeho: „Po třech letech se tady opět sejdeme.“ — Oni věděli již ovšem dávno, že se musejí rozloučiti, a protož také před rozloučenou ještě nějaký čas po Čechách se toulajíce, pospolu trávili, jako by chtěli posledních dob až do jádra užiti; avšak na samý rozchod nebyli ještě tuze pomyslili, a jsouce nyní Bedřichem na délku rozloučení svého upamatováni, teprva ztrátu svou jaksi poznávati začali.

„Po třech letech?“ opětovali malíř a herec najednou, i zdálo se, že jim slova na rtech umírají; ale zmužilý Stanislav brzy opět hlavu pozdvihnuv řekl: „To je tuze skrovná lhůta, nemáme-li se opět co školáci shledati. Dlouhý jeť ovšem rok bez radosti a bez přátel — ale krátká píď času k podniknutí a vyvedení díla chvály hodného.“

„Já aspoň nebudu za třikráte tři sta pět a šedesáte dní ani druhým Devrientem, ani třetím Esslairem!“ dováděl již zase Vilím; „k tomu si mu-

sím ještě nejméně asi rok vypůjčit; ačkoliv i potom, třebas nad všemi matadory těch skluzkých prken stál, pro Čechy nic nebudu moci činiti, leda bych sám a sám po našich městečkách putoval a českou komedii prováděl!“

„To zůstav času a těm našim městečkám k rozhodnutí, strakatý kohoute!“ řekl Stanislav; „možná, že do té doby naše obecenstvo ve všech třídách o něco zroste, a protož musíme i k vůli těmto asi rok přidati k času, mezi nímžto něco dokonalého vyvesti myslíme.“

„A takž by tedy byly čtyry leta —“

„Pět let, prosím!“ ozval se zase herec; „pro každého z nás jedno leto — a poněvadž i na Milovína zapomenouti nesmíme —“

„Jeť pravda, na Milovína! Hleďme, tys velký muž, Vilíme —“

„Anebo našla slepá svině žalud, praví jistý Schweizer. Styď se za tak obroušený vtip!“

„Milovín bude zatím jako na strážnici u drahého palladium v českém srdci, ve věžaté Praze život tráviti,“ pokračoval Stanislav; — „jemu tedy na rozkvětání blahého příští také jeden rok — to by byl čtvrtý.“

„A pátý našemu lidu!“ doložil Vilím. „Musímeť mu také času k dostojné přípravě nechati.“

„Budiž! Tedy *po pěti letech tento den zase na Kunětících!*“

I políbili se nato všickni tři vespolek, a poklid zasvěcenců vstoupil jim do duší.

Dobrovolné loučení na pět let mělo do sebe cosi romantického. Na první pohled viděla se jim arci ta délka času býti trochu hrozná; ale při delším rozvažování shledali, že mnoho půvabného, mnohé dobrodružství, blahé i strastné hodiny v sobě zavírá. Proto si teď také jen vábivé stránky svého rozloučení v duchu živě představovali, a necítíce ještě bolest touhy, jenom na opětné shledání se těšili.

„Hoši!“ rozveselil se Vilím, „já vás již vidím, jednoho co *maestro celleberrimo*, druhého co *le divine, par excellence Čechem* nazvaného, jak se s vavřínem okolo čela a s dukáty v měšci vracíte.“

„Nemluv o věcech, ježto jsou snažení našeho pouzí otroci — nikoli oučel sám!“ podotknul vlídně Bedřich.

„Aj, což pak se divíš komediantu!“ řekl Stanislav. „Špetka zlata a hrstka tleskotu — sluší hereckému životu!“

„Ty pokažený satiriku!“ vyhrožoval se směšnou přísností mladík, jehož se měl ouštěpek do-

tknouti, „ty mi nech život herecký na pokoji, barevmíchale! Výtvory ducha hereckého řítí se okamžikem v prach a popel; i době nejbližší nezbude z toho nic jiného nežli upamatování, a jen pouhé jmeno umělcovo dostane se na věk budoucí. I myslím tedy, že by mohl herec beze všeho nepráví nad svou pomíjejícností zoufati, kdyby mu aspoň ta špetka zlata a hrstka tleskotu okamžité náhrady neposkytnula. Chce-li však pan Stanislav Novotný raději druhým Brandlem býti — to jest: slávu míti a někde na smetišti zahynouti, nežli dukátům slušnou pochvalu přiřknouti — *eh bien!* já ho učinil na zkázu pozorna, on se uvalí v propast sám a sám — a já nechtěje býti svědkem jeho záhuby — raději se otrávím!“

Po těchto slovech uchopil se jako tragický hrdina sklenice plné teplého mléka, a jako by měl číši s jedem vyprázdniti, jedním douškem se jí na dno podíval . . .

I mluvili pak ještě mnohé upřímné a opravdivé slovo o svých nastávajících cestách, a zůstali na svém oumyslu, že si pět let ani dopisovati nebudou, ale že se po té lhůtě na Kuněticích opět obejmou. Jenom Milovínu do Prahy dovolili sobě zprávy dodávati, a potřebné zprávy také od něho přijímati; neboť pro nestálost a křehkost života lidského musel aspoň jeden z nich

věděti, jak se vede přátelům, tito pak museli věděti, jak se vede v Čechách.

Vysoko nad hlavou mladíků vznášelo se již slunce, kdyžto konečně Vilím, při vší zanícenosti ducha i na potřeby těla nikdy nezapomínaje, také o poledni a obědě zmínku učinil.

Čím bližší pomoc v záležitostech žaludku, tím vítanější. Několika skoky octnul se tedy veselý herec v sednici hradního hlídače, a zastihl tam mladou jeho ženu, an se právě jako na vejroční svátek fintila. I zaradoval se z toho nálezu a hned svou přirozenou štěbetavostí ústa rozvázal.

„Aj, toť přicházím právě v hod, abych pomohl!“ zvolal již na prahu.

„Ne, ne, ne! zůstaňte, panáčku, jenom za dveřmi!“ odpovídala veselá ženuška. „Já nepotřebuji žádného pomahače.“

„Ah, to je mi líto,“ řekl Vilím, jedním skokem u prostřed skrovné jizby se octnuv. „To je zlé znamení — a teď si ani netroufám nějakou službičku *od vás* požadovat.“

„No — a co pak se líbí?“

„Chtěli jsme vespolek hezkou ženušku prosit, aby nám oběd ustrojila; ale jak vidím, má sama se svým strojením plné ruce potřebného díla.“

„V tom nemohu dnes věru panáčkům pomoci,“ vece žena, s venkovskou dvořivostí květovanou zástěru si urovnávajíc; „neboť musím do Dobřenic na sestřinu veselku. Ale nelíbí-li se panáčkům na oběd do Pardubic, a chtějí-li vzít za vděk, tedy je zvu místo nevěsty na lžičku polívky.“

„A na veselý taneček — že ne?“ zvolal v radostném překvapení dovádivý mladík, a uchopiv ženu za buclaté ruce, začal se již s ní do kola točiti.

„To je andělský nápad, zlatá ženuško, a my si ho budeme vážiti. Zajisté vám ničeho nepokazíme. Teď ale buďte jenom ještě tak laskavá, a pojďte se mnou k těm druhým na dvůr.“

Přitom pojal ženu pod paždí, ačkoliv si tato ještě nově škrobený kulatý čepec s dlouhou červenou pentlí na hlavě urovnávala, a vyběhl s ní ze sednice na náhradí, kdežto pak i hned sám jako pravý tlampač soudruhy své zváti začal.

„Poněvadž se jistým láskám zalíbilo,“ řekl, „že ctná a počestná, jakož i neméně spanilá, ačkoliv mně posud nepovědomá panna a sestra této zde přítomné hezounké ženušky a naší, jako bych řekl, nynější hospodářky dnes do stavu svatého manželství vstoupiti míní, a k tomu cíli a konci, jakož i k většímu oslavení tohoto pamětihodného

dne stůl a muziku vystrojí: tedy nás tato zde přítomná hezounká ženuška a sestra řečené nevěsty k řečenému stolu i k muzice laskavě vyzývá, i doufá, že jí tři švarní, jakož i spůsobní panáčkové z Prahy košem nedají!"

I smálať se veselá žena rozmarnému mladíku, a opětovala své pozvání. Ani Stanislav, ani Bedřich nezpěčovali se použit příležitosti, kteráž je mezi lid uváděla; a jelikož i manžel přívětivé ženy zatím přišel, muž, jenž nižádné veselí nezkazil: brali se všickni vespolek z tichého sídla bývalých českých pánů v hlučné stavení zámožného sedláka.

I byl to den rozkoší a radostí — den ze sna probuzený na Kuněticích, a ve spánek ukolebaný na Dobřenické veselce.

Z dopisu Stanislava Novotného.

Jsem v Neapoli! — Ty, s tou svou vřelou, pojímavou duší porozumíš, co s těmito dvěma slovy říci chci. Škoda jen, že nestojíš po boku mém. Ale — také ji spatříš, tu rozkošnou, rajskými vnadami ozdobenou krasavici — arci jen ve slabém odlesku! Já přenesl podobu její na plátno, a snažil se vdechnouti vyobrazené všechnu tu kouzelnou rozmanitost, jakouž ruka Páně opravdivé udělila; — já se . . . ale vždyť nechci psáti kritické rozbírání svého díla!

Jakoby měl za mnoholeté strasti jediným okamžením náhradu naleznouti, je člověku, když se poprvé kochá v pohledu na Neapoli. Naše *Praha* to arci není — o nikoli! To není ta síla, vznešenost a nádhera, jakovouž Praha přede všemi městy evropskými příchozího pozdravuje, řkouc: Ejhle, já hlava národu těžce zkoušeného a Bohu odevzdaného! — to není to zbožné pohnutí, jakové z toho sta našich nebesáhlých věží, ze zřícenin Vyšehradských a z květu nynější Prahy v prsa pozorovatelova přichází: to všecko ne-

pocítíš arci, když se do Neapole podíváš. Avšak v tomto vlaském podívání, pod tímto vlaským nebem, v tomto vlaském vzduchu utoneš, jako ve vlnách věčné sladkosti, a živě objasní se ti pravda zdejšího přísloví: Blaze umírá, kdož Neapoli spatřil! —

Ale pozoruj pak! — Tu blouzním jako náš Bedřich, a sháním se po slovech jako fraškovitý Vilím! Ale není divu. Muselo by to býti srdce ze skal, na nichžto Trosky stojí, aby se zde nerozplynulo a do pera nevteklo — a takové nebudeš u mne pohledávati.

Škoda, že ti nemohu ulici Toledo trefně vyobraziti. To je *perpetuum mobile*, věčně se převlékající maškarada. Tu se musí člověk vlastníma očima viděti. Ondy jsem tam měl divnou příhodu.

Šel jsem tou tisícibarevnou směsicí prodavačů a kupovačů, pěších a jezdců, dětí a starců — paní v hedbáví a lazaronů v hadrech: an tu náhle omamujícím hlomozem úpěnlivý nářek pronikne. I nahlédnu blíže; — tu stál dopolou skoro nahý žebravý Neapolitán s opálenou tváří, s jiskřícíma očima, a tloukl asi dvanáctileté děvče tak vztekle, že se nešťastná v náramných bolestech po zemi svíjela.

„*Bestia!*“ řval při tom celý divý — „*maladetta!* Tedy ti *San Genaro* zase nic neudělil? —

Nic? *Va alla forca!* Vezmi tě kat — ani slova nechci už o tobě slyšeti —“

„Ustaň, člověče, co činíš?“ zvolal jsem, ruku jeho zadržev — a rozpálený lazaron poznav hned ve mně cizince, an se domácí lid nikdy v záležitosti sousedů neplete, odpověděl okamžitě s obyčejnou u té luzy ponížeností: „*Per anima mea* — já užívám jen otcovského práva, milostpane! Je to lenivé stvoření, a otec — *ah me povero!* — je nejbídnější mezi chudáky. To zakrnělé vížle nechce před vzácnými pány plakat, aby je k milostivému daru pohnulo — ale já se nebudu déle na ně dívat — *va via!*“

A již sahal zase po dívčici, aby své otcovské právo obnovil. Tato ale vzhopila se jako střela šťastně se země, uklouzla jeho pěstem, a za mne se ukrývajíc, i kolena moje křečovitě objímajíc, prosila úpěnlivě, abych ji ochránil.

„Co ti musí holka za týden sehnat, *amico?*“ zeptal jsem se lazarona. „Je dvou piastrů dost?“

„*In nome de Dio!*“ zvolal Neapolitán nad neočekávanou summou jako u vytržení, a hluboko se skláněje, vztahoval vyzáblou ruku po daru. — „Milostpán je můj dobrodinec — *San Genaro* to Vaší Milosti stotisíckráte nahradí.“

Já mu na to — směj se té mé české dobrosrdečnosti! — vysázel slíbené peníze na špi-

navou dlaň, a doloživ mu na srdce, aby s dívčicí vlídně nakládal, chtěl jsem jí několika slovy potěšiti; ale ona byla mezitím zmizela, aniž jsme to byli pozorovali.

Na to jsem ztrávil celé odpoledne doma. Kdož by se také v tom vařícím vzduchu po ulici toulal? — Přebývamť na západní straně města, poněkud vzdálen hlomozu a hluku. Z oken vidím na sad zlatých pomorančů, ježto z jitra a večer mou světnici líbeznou vůní naplňují.

Srovnával jsem naše české hrady, jichžto nákresy až dosavad bez pořádku mezi mými papíry leží. — Co myslíš, abych je dle krajin, nebo dle věku a rodin, aneb dle zachovalosti jejich usrovnal, a ty abysi řádné popsání — snad i pověsti a romantické příhody k nim připojil? Nedalo by se tím nejen půvabné, nýbrž i vhodné a národu dostojné dílo vyvesti? —

Když začal podvečerní větřík poletovati, chci ze dveří. Tu mě poděsí pád lidského těla. Mladinká Neapolitánka z nejnižší třídy — jakž jsem dle oděvu poznal — byla se, na prahu stojíc, o dvéře mého bytu opřela, a v té postavě, jak se zdálo, usnula.

Uleknutá se nyní vzchopila a ve zmatku se kolem ohlídnuvši, k nohoum se mi uvrhla. „*O mio benignissimo* — můj dobrodinče!“ zvolala při

tom žalostivě. „Odpusťte své ponížené služce. Bolest, hlad a mdloba ji přemohly.“

Jen si pomysli! Byla to holčice, kterouž jsem ráno z lazaronových rukou vysvobodil.

„Co mi neseš?“ ptám se jí s dosti velkým podivením.

„Služby svoje,“ odpoví dívka s rukama sepnutýma a okem zaslzeným. „Nemámť žádného otce; ale Bůh mi vzbudil dobrodince ve Vaší Milosti. O nepohrdejte službou nešťastné dívky!“

Já řku, Milovíne! — V tom okamžení jsem si přál, aby byl náš těkavý divadelní hrdina, ta schránka srdečného smíchu, před námi stál. Já nevím, s jakou tváří jsem na osmahlou, jen chatrnými šátky přioděnou holku pohlížel, když se mi k službám nabízela: ale Vilím by byl na ní dozajista celé studium blbé rozpačitosti nebo rozpačité blbosti nalezl.

Velikomyslnost hraběte mého poskytuje mi sice štědré podpory, a práce moje — zvláště mé satirické hračky — nedovolí, abych se kdy měšci svému až na dno dostal, a protož by mi uživení mladé Neapolitánky nejmenší starosti dělalo: ale pro věčnou památku naší Vlasty! což bych měl na delší čas s děvčetem počíti, ježto otce opustivši, docela jen mým službám obětovati se nabízela? — V prvním okamžení nemohl jsem ji však

bídně ztrýzněnou na ulici, nebo zas do necitelných rukou vyhnati. Požádal jsem tedy své domácí lidi, aby opuštěnou nasytili, dnešní noci jí lůžko propůjčili, a pak aby jí kus lepšího oděvu zjednali. Druhého dne, doufal jsem, nebudou ji už rány boleti, a toulavá dívka nastoupí své denní zaměstnání v hluku a davu Neapolském opět s utěšenou myslí.

* * *

Moje Fenella je vtělená víla, rusalka — anebo jak ty nadpozemské bytnosti jmenujete, ježto se nekonečnou říší mezi křehkým člověkem a nejvyšší dokonalostí v rozmanitých podobách pohybují.

A kdože ta Fenella je? — Mladá Neapolitánka, odemne vyproštěná z rukou nemilosrdných. — A *moje* Fenella? — Ovšemže! — Stanislav Novotný, český malíř, drží a chová si teď k obsluze dvanáctileté děvče, anebo — nezní-li to příliš vychloubavě — stal se pěstounem zanedbaného sirotka.

O zvláštní, půvabné a lahodivé čistotě Neapolitánů — jakož Vlachů vůbec a nejpředněji nižších tříd slýchal i čítal jsem doma rozličné po-

hádky, ale nebylo v nich mnoho chvalitebného, a moje vlastní oči nemohou tomu až dosavad odporovati. Byl jsem tedy tím více překvapen, spatřiv druhého dne ráno dívku s tváří čistě umytou, při chatrnosti obleku co možná pěkně uspořádanou, an se v mém pokojíku po prstech otáčí, po tichu smítá a ledaco urovnává. Já se byl večer později než obyčejně z přátelské besedy navrátil, i zaspal jsem ranní hodinu. Probudiv se konečně a shledav, co se děje, hleděl jsem chvíli s podivením, chvíli s potěšením z lože na dívku. V prvním okamžiku mne to nelibě překvapilo; ale krátké rozmyšlení zapudilo všechnu nelibost.

Ženštiny vlaské neslýcháme chváliti pro neobyčejnou pilnost a přičinlivou obratnost; já alespoň shledal, že jsou v tomto evropském ráji muži naskrze pracovitější nežli ženy; ale tato mladá Neapolitánka vznášela se, jakoby byla chtěla pověst krajanek svých uchrániti, s větérkem o závod po mé podlaze. A dobře jí to slušelo. V jejím stavu byl bych to nikdy nehledal. — Mimo to jsem nacházel, že je dívka na svůj věk, a zvláště při tom chudobném živobytí pravidelně, ano vnadně zrostlá; všechny částky jejího tílka pohybovaly se v přepěkném souměru. Podoba i postava její viděla se mi býti nejživějším obrazem rázu vlaského — sněde,

i poněkud zhubenělé tváře, černé jiskrnaté oči, havraní vlasy v dlouhých vrkočích, široká šije, a ta pohyblivost oudů — všeliké tyto zevnitřní známky prozrazovaly také hlavní bytost ženštin vlaských, jakož je živý, ohnivý cit a každého dojemu schopná mysl.

Před několika nedělmi začal jsem pracovati o velikém obraze. Předmět jeho je Belisar na odchodu z vlasti a provázen od jediné dcery. Komposicí a vykreslení se mi podařily — mohu ti říci. Již i v jednotlivých částkách barvami oživeny stály tu postavy. Já sám hleděl s hrdým potěšením i žalostným pohnutím na nešťastného starce, zneuctěného a vyhnaného hrdinu, když jsem ho byl v tragické vznešenosti před nehodnými posměvači představil — spoléhajícího na jediné dítě a útěchu hledajícího v čistém svědomí.

Štětec odhodiv, nechal jsem včera plátno nepřikryté, aby povyschlo, a mladá Neapolitánka postavila se nyní před obraz a s patrným zalíbením pohroužila se hodnou chvíli v pohledu na šedivce a jeho Irenu.

Já vstal tiše z postele a přiblížil se po tichu až za ni.

„Líbí se ti ten stařec?“ ptal jsem se jí nyní; a dívka nenadále mě již v domácím županě za sebou spatřivši, ulekla se, poskočila

nazpět, a prosila, abych jí odpustil, pak-li mě ze spaní vytrhla.

„Jáť myslil,“ řekl jsem na to, „že jsi již dávno zase k otci svému odešla. Onť bude v starostech.“

Ona pohleděla na mne svýma černýma očima, a v čistém zrcadle jejich zaleskly se perle veliké žalosti.

„Fenella nemá žádného otce,“ řekla pak slovy se-třesoucími — „nemá žádného, kdož by se o ni postaral; a jestli ji Vaše Milost ze svého přístřeší vyloučí, musí se uvrhnouti opuštěná v jícen hořícího Vesuvu.“

To pouhé děcko mě svou zoufanlivou opravdivostí poděsilo. Ale miluji mužnou odhodlanost v době nebezpečím hrozící, a musím se vyznati, že právě tato nemálo k outrpnosti přispěla, ježto mě nejednou k dívčici tak silně poutala. —

„Ale nebude-liž tě otec dle svého práva ode mne nazpět požadovati,“ tázal jsem se přívětivě, „kdybych se chtěl upřímnou péčí o tebe starati?“

„Fenella nezná otce, kterýž by o potřebu její pečoval,“ řekla dívka, „a nechce-li muže poslouchati, u něhož nic jiného nepoznala než nevlídná slova a modřiny — kdož jí to může veleti?“

„Ale přebývání moje nebude vždy pod nebem Neapolitánským,“ podotknul jsem zase; „cesty

moje povedou do krajů cizích a dalekých. Kam se obrátíš potom?“

„Ty neopustíš sirotka, pane můj!“ zvolala dívka, a veliké slzy vyřinuly se jí na tváře. „Já neznám teď žádného, nežli tebe, můj dobrodinče — s tebou půjdu za daleké hory, s tebou zůstanu na věky!“

I chopila se při těch slovech ruky mé, a k ústům i prsoum ji tisknouc, vřelými slzami ji smáčela.

Měl jsem důvěru a oddanost dítěte zklamati? — Uzavřelť jsem tedy, děj se jak děj, prozatím o ni pečovati. A tak jsem nabyl dcery — uvidíme jaké!

* * *

Na začátku unora vrátím se do Římá, v lůno toho posvátného sedmihlavce. Toho času podobá se krajina italská rozkošně ozdobené nevěstě; veškerý jarní šperk leskne se na ní rozprostřen. I těším se již, doufaje, že pohledem vážnějším sesílí duše má; v rozkošech Neapole pozbyl bych konečně veškeré mužnosti. Jsem ale přece pilen, že se tomu podivíš. —

Zábavy a kratochvíle poskytuje mi teď Fenella. Dobrý Bůh odevzdal v pravou dobu skvostný diamant do rukou mých. I buduť jej pečlivě hle-

děti. Začalť jsem již také dívku cvičiti — od písmen, od poznání věčného tvůrce, veliké přírody, našich povinností, a každým dnem zjevují se mi v bohatých schopnostech ducha jejího pravé divy. Slova i způsoby její ušlechťují se tak náhle a neočekávaně, že mě někdy bázeň přepadá, aby před časem jako přehnaná bylina opět nezvadla. Je to spanilé poupě, a na slunci mých péčí krásně rozkvítá. Vím, že by ji vlastní otec v tom novém, vnadném národním šatě nepoznal!

Můj Belisar je dohotoven. Je to dílo dobré; tuším, že jmenu mému v Neapoli pěknou památku zůstaví. Ale co i snad jazyk veřejný k pochvale mé bude hlásati — kdybych nemusel do veřejnosti, abych Stanislava Novotného a s ním *Čecha* oslavil: nedal bych nejkrásnější uznání Neapolitánů za ony rozkoše, jakých jsem při obrazu doma pocítil. Pocházelyť dílem také od mé Fenelly. Když odbyla domácí své zaměstnání, stávala často vedle mne celou hodinu a pohřížila celou duši v pohled na obraz. Ani nevím, jak se to přiházelo — ale tvář Irenina dostávala bezděky pod mým štětcem podobu mladé Neapolitánky, a když jsem jí byl — totiž mé Fenelle — o smutném osudu řeckého hrdiny pověděl: tu mě horlivě za ruku chopila a ohnivě ji na ústa přitisknuvši zvolala: „Já budu tvou Irenou!“

Já necítím sice ani nejmenšího povolání, ba ani dosti skrovné chuti, státi se slepým Belisarem; ale srdečnost děvčete mě těšila. — A jakýž nářek povstal, když se dověděla, že obraz na vždy nepodržím! Upěnlivě objímala kolena má, jsouc toho domnění, že mě snad pohoršila, an se napořád Irenou jmenovala. I musel jsem ji z bludu vyvesti; a měl bysi byl to italské děvče viděti, když jsem zběžnými slovy povolání malířovo zobrazil. —

„Neapole ti bude tedy chválu vzdávati?“ ptala se radostně, a oči jí přitom jenjen hořely. „A budou snad tleskati a jmeno tvé radostně volati, jakož mi otec povídal, že v divadle zpěvákům dělávají? A mne uvidí a pozná Neapole — tvou Fenellu? A řeknou: Fenella není už v prachu pohozená chudobka?“

I vjelať do ní jakási hrdost od té hodiny, co se domýšlí, že bude celý „zemský ráj“ — jakž tu rádi Neapoli přezdívají — o ní mluviti. A nejen že se den co den horlivěji přičiňuje, aby se dle mého navedení zdokonalila, a šupiny zanedbaného vychování s sebe setřásla: i její péče o zevnitřní způsobu a čistý oděv a outlý mrav vůčihledě přirůstá. Co jí kdy darem na penězích poskytnu — i nečiním to zřídka, an vidím, že jich dobře užívá — nakládá všecko na malý,

někdy arci dětinský šperk. Ale mne to těší, že mám okolo sebe spanilou holčici. Aby se náklonnost její k šperkování škodně nezmáhala, opatrně zabráním.

Jakož náhradu za veliký obraz a spolu odměnu jejímu denně rozkvětajícímu, pěknému duchu zhotovil jsem Fenelle nového Belisara v malé podobě; ale počal jsem se strachovati, že ji radost usmrtí, když jsem jí obrázek, asi na píď dlouhý a široký, doručil. Vlach je podivné stvoření, vtělená vášeň; a já nemohu Neapolitánu odporovati, že chloubně otčinu svou pozemským rájem nazývá. Rád mu věřím; — s tak přirozenou vášnivostí musel první člověk žel i radost svou jeviti, nežli ho studený rozum ve své řemení utáhnul.

Jeden den věnčí Fenella svého Belisara jako oltář vonnými květinami, a byla by tomu povděčna, kdyby celý svět na ples její pohlížel — druhý den jej zase ukládá jako posvátnou památku, jižto sluší před nezasvěcenými zraky ukryti.

* * *

Žiji v Čechách! — Nelekej se; oko moje baví se arci až dosavade pohledem na zelenavé, neobsáhlé půlkolo Jaderského moře, ale ucho moje

poslouchá hlasy domácí, líbezný hlahol naší otčiny. I musímť se přiznati, že jsem snad ještě nikdy tak hravě a libě otcovský jazyk náš plynouti neslyšel, jako v daleké Neapoli. Fenella moje počíná totiž česky mluviti. Že by to mé dítě — abych se již jednou svým otcovským právem pochlubil — že by tedy toto kvítko z cizí půdy jazyk český zamilovati muselo — tou myšlénkou jsem se arci neobíral; ale byloť mi chvílkami přece, jakoby se samo sebou rozumělo, že by se dcera po českém otci vydařiti měla.

Především jsem musel zpustlé dítko z nejhrubších kalužin vyvésti, ducha vyjasniti, mysl naostřiti — srdce bylo zdravé, šlechetné — dříve jsem je musel zdravého a pravého pojemu i soudu schopno učiniti: pak se mi zdálo, že bude dosti času, mladou Vlašku pomalu i do českého roucha převlačeti, ačkoli mi nikdy nenapadlo, abych v ní ty outlé a spolu pevné kořínky zničil, kteréž ji ku vlastní otčině poutají.

Až dosavád nemluvil jsem s ní jinak než dialektem domácím, i měltě jsem dosti práce, aby mně vždy porozuměla; ona sama neslyšela mě jinak rozpráveti, než po vlasku, anebo když se několik německých umělců u mne sešlo, hlaholem těchto hostů, ucho vlaské podivně pronikajícím. Konečně — bylo to jednou pod večer — odhodím

štětec, posadím se o samotě k oknu, zamyslím se do vzdálené Prahy, vezmu do rukou kytaru a zpívám tvoje: „Ach vlasti má, ty věčný chráme!“ — Byloť mi, jako byste všickni tři — ty bratře, náš Bedřich a šotek Vilím okolo mne stáli, a nikdy jsem, jako tenkrát, necítil, jak pravdivě Bedřich zvuky svými to tvé: Ach vlasti má, ty věčný chráme! — oživil.

„To není německé?“ ptala se Fenella, když jsem přestal, a ruka moje lhostejně po strunách přejížděla.

„Není“ — usmál jsem se, neboť mě těšilo, že ucho zvyklé zvukům jemným český libohlas rozeznalo. — „To je řeč otců a bratrů mých, kteří se Čechy nazývají, a daleko odtud za vysokými Apeninami, za mnohou řekou bydlí, krásné kraje obývají, jsouce národem od mnoha let staroslavným, a vše, co dobrého a pěkného, pěstujícím.“

„Ach, to Fenella ráda věří,“ usmála se dívka — „neboť se mezi nimi její dobrodinec narodil, a řeč jejich zní lahodně — lahodněji, nežli jsem kdy svého dobrodince s cizozemskými přátely rozmlouvati slyšela.“

A tuť nastalo cvičení v naší milé češtině. I velelť jsem jí, nazývati mě od té doby *milý otče* — a dívka radostně stokráte po sobě opakovala: Milý otče, milý otče! — neboť jí bylo,

jako by svoje: *Mio caro* opětovala. Mě pak je děvče ještě jednou tak milé, co mě: „Milý otče!“ nazývá.

* * *

Dlouho jsem mlčel; pravda. Hněval jsem se; ale nikoli na tebe — ani jako řádný rozervanec na celý veliký svět; hněval jsem se na rozkošný jeho díl, a na lid, jenž v tomto dílu podlý život vleče. Jeť arci neslušno, dle myšlení a jednání jednotlivých osob hned o celých rodinách nebo národech souditi; ale — na Neapolitány jsem zanevřel. Musejí mi odpustit; avšak právě ti, jižto by jako vzor všeho šlechetného nad vášněmi nízkých sborů státi měli — ti sami.... ale raději už poslechni.

Nyní mě chová sedmihřbetá Róma v lůně svém. Nežli jsem se ale s rozkošnou Neapolí rozloučil, usmyslili jsme si Vesuv navštíviti — já a mladý sochař Brand, rodilý Sas. I Fenella mě prosila, abychme ji vzali s sebou, a nedala se žádným varováním odstrašit.

Spanile rozesmálo se jitro, kdyžto jsme se vypraviti odhodlali a do Reziny průvodčího si zjednali. Odtamtud chtěli jsme se na vrch sopky pustit. Její popsání, jakož i zevrubné udání všech

okolností na cestě mi odpustíš — to pevně doufám; kdo ví, kolikráte jsi to v dobrých i špatných cestopisech četl. Jen krátkým — ne-li výborným, ale pravdivým nástinem jisté pamětihodné události nemohu tě ušetřit.

U Portici sehnal se okolo našeho vozíku sbor lenivých lazaronů, mermomocí za průvodce nám se nabízejících. Jeden z nich sedl si i beze všech okolků do zadu, ostatní ale běželi při nás jako o přetrž. I v Rezině nemohli jsme se té lůzy ještě zbaviti. Jen peníze a dary bylo jejich všeobecné heslo. Ano i několik mezků s hubenými hnáty stálo tu hned pohotově, že jsme jinak nemohli, nežli na ty kostnaté zvířecí hřbety se uchýlit, chtěli-li jsme bez mrzutosti z rukou těch divochů vyváznout, kteří přitom samými: „Milostpane — *excellenzza* — nejmilostivější *padrone*“ okolo sebe metali.

Fenella byla všechněm „spanilý andílek — milostivá slečinka“. Ona ale zardívala se při takovém lichocení velikým studem, a bázlivě na mne pohlížela, jako by byla chtěla říci: „Odpusť, že mne tito nešťastníci s tebou do jedné řady staví!“ — Konečně zvítězila ale přece buďto ženská marnůstka anebo dětinská pýcha, tak že holčice hlavu výše napnula, a na dotíravou žebrotu pohlížela s vysoka. Rád bych byl zvěděl, jak by

se lazaroni byli chovali, kdyby Fenellu co ze svého rodu vykvětlé poupě byli poznali! —

Konečně jsme se pustili nahoru. Mezi vysokými stěnami ustydlé lávy, černých to škvar, spatřili jsme zde onde taktéž z utvrdlé lávy vystavěné domky mezi vinohrady, a za hodinu octnuli jsme se u poustevny, jejížto obyvatel i živnost hospodského provozuje.

Odtud nabývá vůkolí napořad pustější a strašlivější tvářnosti. Museliť jsme cestu jako po dalekém moři popele a škvar konati; nadarmo ohlíželo se oko po křovině, nadarmo i po trávě. Náhle jsme zaslechli u vnitř hory temné rachocení; i zastavili jsme kroky, a s tlukoucím srdcem zraků pozdvihnuvše, spatřili jsme až k oblakům sahající sloup dýmu a ohnivého kamení, ježto s hrozným třeskem sopka několikráte po sobě vyvrhla. Mlčky a u velikém žasnutí hleděli jsme delší čas na vznešené divadlo.

Konečně jsme dostoupili až k patě té velikánské sopeční homole, odkudž všechna další cesta pěšky konati se musí. Jako černé náhrobky strmí tu kolkolem menší větší pahrbky, mezi nimiž nesčíslné propasti svůj černý jícen rozšklebují. Několikráte museli jsme se zastaviti, abychme odpočívajíce nového dechu nabyli, jelikož nám nebezpečí hrozilo, že mdlobou sklesneme. Jak jsem

tu záviděl Fenelle obratnou lehkost, s jakovouž brzo přímo vzhůru, brzy letmo dolů nepatrnou stezkou se vznášela, jsouci od nejoutlejšího mládí otužena!

Sám zkušený a v obtížném navštěvování nepokojné sopky sestaralý náš průvodčí zvolal stokráte podivením nad odvážlivou dívčicí: „*San Genarro* — ta slečinka má místo nohou perutě! — moje hnáty neprovázely jaktěživy takovou pocestnici v tomto letohrádku hořícího pekla.“ —

Na nejvejš umdleni dostali jsme se posléz až k samému vrcholi. Větší pustoty a hrůzy nenalezneš ani ve zpěvích Dantových, než jaková se nám nyní zjevila. Kolkolem nedostihne oko nic jiného, než nahromaděné homole z vypálené lávy a šklebící-se rozsedliny, z nichžto neustavně dým a sírový puch vystupuje; mezi tím valí se širokými brázdami proudy, žhoucí jako rozpálené železo, a časem zaznívá z té plamenné výhně temný hluk jako váda bušících podzemních dělníků.

Hroznějšího dá se asi ledva co zobraziti, avšak sotva také co vznešenějšího a velebnějšího. Postav se v duchu se mnou na tu výšku, kdežto se ti před žasnoucíma zrakoma jizlivý otvor sopky, v nedostihlou dalekost rozprostřené moře a Neapole se vší svou rozkoší, zahradami a vinicemi otvírá! — I stáli jsme takto v pohledu

a obdivu pohříženi, an tu náhle Fenella jako vyděšená sebou potrhla. Nám zbylo sotva času, poptati se: „Kde a co to?“ — a již jsme viděli dívku, jak s napnutou hlavou k blízké sluji se klonila.

Krev nám začala v žilách stydnouti, an jsme z černé hlubiny lidské oupění vystupovati zaslechli. Fenella byla nejprvnější na okraji té propasti, jejížto stěny dosti příkro dolů padajíce, divokým, potrhaným skaliskám se podobaly, mezi nimižto ve skulinách hluboké závěje vřelého popele a drobného kameniska se černaly. Stáliť jsme jako nad hlubokou šachtou — nad vchodem v říši nevyskoumatelnou, z jejížto vnitřnosti ještě nikdo se nevrátil, an jsme na příkré stěně člověka spatřili, jako zázrakem mezi dvěma kusy zkamenělé lávy těsně držaného a po pás v popeli vězícího.

Hrůzou zachvěla se pod námi kolena. V prvním okamžení mysliliť jsme arci, že ho krutá smrt již v náruči drží; ale v druhém okamžení probudila se v nás naděje, že by se jí tato kořist snad přec ještě vyrvati dala. Ale jak se k nešťastníku dostati, aby se nestalo ještě větší neštěstí — anebo aby nepřišla pomoc pozdě?

I volali jsme plným hrdlem na ubohého, abychme již alespoň jiskru naděje v brzké vysvobození v něm roznítili; on ale v těsné skulině

s hlavou skleslou polo kleče, jako stoje, ani neodpovídal, ani se nehýbal. V tom se pozdvihlo z otvoru sopky černé mračno horkého popele, a větrem zaneseno, spouštělo se pak na nás tak hustě a násilně, že jsme se tváří na zemi položiti museli, abychom se nezalkli. Ale na nešťastníka, nad bezednou propastí se vznášejícího, měla tato prška blahodějný oučinek, a povzbudivši na smrt zemdlené síly jeho k novému pohnutí, vynutila mu z prsou úpěnlivý křik.

„Ještě je živ!“ zvolal jsem na to, „a nemá-li jeho zahynutí částkou i na nás padnouti, musíme se již bez rozmýšlení k němu pustiti.“

Náš průvodčí učiniv několikráte po sobě znamení kříže, spráskl ruce a začal rychlýma rtoma modlitbu za mrtvé odříkávati.

„Je ta láva dosti ztuhlá a silná, aby člověka zdržela?“ ptám se Neapolitána.

„*Excellenzza* — mohli byste na ni zámky stavět, kdyby pod ní ďáblové svou pec nevytápěli,“ odpověděl průvodčí, nedaje se z nábožného odříkávání modlitby vytrhovati.

„Nuže, tedy mi přispějte!“ řekl jsem odhodlaně a shodil kabát se sebe. Šťastnou náhodou byl si Neapolitán tlumok, v němžto náš oběd nahoru nesl, okolo beder silným provazem obvázal, jímžto jindy břímě na mezka svého upevňoval.

„Držte pevně!“ řku k ostatním, když jsem si byl provaz okolo těla otočil a druhý konec Brandovi a Neapolitánu k držení podal.

„Otče — otče!“ bědovala Fenella, křečovitě se ke mně tisknoucí.

„Příteli, považte, do čeho se pouštíte!“ napomínal Sas — a starý Vlach zamumlal několikráte po sobě: „*Corpo di Dio* — já jsem vším nevinen!“

„Můžete-li prsa svoje obtížiti vědomím, že jste v nejvyšší potřebě neučinili, seč vaše síla byla: tedy zde lhostejně anebo bázlivě posečkejte, až já srdce svého ponoukající hlas utiším!“

Tak znělo moje rozhodnutí, a potom jsem se chystal k činu; všickni tři byli hned pohotově, mě podporovati. — Skoro na dva sáhy mohli jsme po nahromaděné lávě s hora do prohlubně sejíti. Tam jsme začali plnými hrdly na nešťastníka pokřikovati, načež bylo pozorovati, že se ubohý namáhal, pohybováním rukou, ba celého těla i úpěnlivým hlasem znamení dosavadního života svého podati. Byl to patrný zápas mezi brzkou, bolestnou smrtí a nově povstalou nadějí v blízké vysvobození.

Odvážlivě spustil jsem se tedy až k němu, uvázal provaz okolo těla jeho, a nad hlavami nám stojící soudruhové vytáhli pak s vynasnažením všech sil nešťastníka nahoru, při čemž

ubohý ještě často a bolestně o hornaté vypukliny lávy zavadil, nemoha se ubránit.

Na to jsem i já tou samou cestou se navrátil, a tu jsme konečně shledali, že si byl nešťastník ruku vyvrátil a nohu zlámal aneb aspoň z kolena vymknul, an se na ni postaviti nemohl. Množství modřin nedalo se pro popel ani hned pozorovati. Na rukou museli jsme bídně zmořeného až do hospody čili poustevny donesti.

Nyní se budeš bez pochyby ptáti: kdo asi ten nešťastník byl? — Kdo? — Toho jsem se nenadál, když jsem se dolů spouštěl, že zachovám — dobrého známého. — Byl to mladý Francouz, syn velmi zámožného domu, živého a bohatě nadaného ducha, a při znamenitých schopnostech k umění v pravdě vyvolen. Pán velikého jmění, a takto nižšími potřebami neobmezen, putuje už tři leta po Italii, jakž ho chuť a zalíbení vodívá. Já ho poznal již dříve na přátelských besedách. Srdečná jeho národní prostomyslnost a veselý rozmar, jakovýmž mi našeho Vilíma na mysl uváděl, zjevily se mi jako dvě hvězdy, vedoucí neklamným světlem skrze tíseň Neapolitánských vášní. Karel Castlain byl z nejvýbornějších žáků Pařížské akademie, a pustiv se na to vlastní dráhou ku chrámu věčného umění, potvrdil všelikou naději mistrů svých. Rád jsem sedal v jeho dílně; — byloť

mezi náma jakési tajné pouto, ježto bych raději náklonností dvou malířů, nežli přátelstvím dvou mužů jmenoval.

Ale jakž mám nazvati cit, kterýž mě pronikl, an jsem příčinu jeho strašlivé nehody se dověděl? Hněv, zanevření, pomsta — žádná z těchto vzteklic neopanovala duši mou; ale byla to směsice jich jedovatých dechů, jež ňádra moje plamenně naplňovala! — Co tomu řekneš ty? —

Dva Neapolitáni prahnouce po umělecké pověsti, zavázali se přísahou, že mladého Francouze z cesty sklidí, jenž byl nejnovějším dílem svým od knížete Borghesse určené ceny vydobyl, po níž oni dva nadarmo toužili. — Nešťastná závisti, ty zpotvořená sestro chvalné umělecké řevnivosti, ty se chápeš kořisti své zuby krvochtivými, a nehledíc na vlastní zkázu, vlečeš ji k propasti.

S přátelskou ochotou provázeli zákeřníci mladíka, přemluvivše jej k ohledání sopky, v jejíž vnitřnostech mu — hrob vyhlídli. Černá propast zdála se jim býti k tomu nejpříhodnější — jediné hnutí rukou — překvapující strčení — a s pronikavým zkříknutím letěl nešťastný v strašlivou hloubku. Ale anděl strážný rozprostřel ramena svá, neboť mladá duše neměla ještě s oučty dnů svých předstoupiti před Pána: a nešťastník se zachytil, velikým skaliskem lávy, ježto vybíhajíc z kolmé

stěny, jako u větru visela, a nevelkou, popelem zasypanou kotlinu tvořila. A pomsta položila se i hned zákeřníkům na paty, že prchli jako zděšení od okraje propasti, kteráž oběť jich zlosti uchránila, aby vydala svědectví o jich zločinu.

* * *

Četl jsi? Slyšel jsi? — V srdečném plesu musel jsem přestati u svém vypravování o soudu hrdelního práva, držaného nad nepřátely ubohého Castlaina, pak o mém delším pozdržení-se v Neapoli, když jsem četl, když jsem slyšel já!

Pařížané jsou u veselém vytržení nad zpěvohrou našeho Bedřicha, kterouž tento po dlouhém namáhání na velkém divadle k provození přivedl. Všecky časopisy jsou přeplněny chvalozpěvem o neznámém dosaváde komponistovi, o mladém geniu z dalekých krajin polabských.

Zdaliž mu tuto pověst závidím? Zdaliž bych s ním na vrch hořící sopky vyběhl a — — — — oh, zajisté vyběhl; ale abych mu před očima veškerého světa okolo krku padl a na ústa věčností posvěcená vtisknul bratrské políbení!

I přišlať s touto zprávou doba sváteční v tichou moji domácnost, ač ne cele tak tichou, jak jsem si ji před početím cesty své zobrazil.

Fenella moje opustila totiž otčinu a provází nového otce svého. Castlain, vyváznuv šťastně z pohromy, zapřisáhl se, že se nevzdálí od svých vysvoboditelů z jistého zahynutí — jakž si nás nazývati oblíbil — i mámeť co dělati, abychom se při mohovitosti jeho častým a někdy až obtížným darům vyhnuli.

Ale s věrnou duší, s tím pokladem v srdci a hlavě, je člověku milo pobyti; to není omrzelé, nudné marení drahého času, s nímžto musí člověk hůře nežli se zlatem skrbiti, když mu jen poněkud na věčném umění záleží.

Zařídilť jsem se tu dosti pohodlně, a jsem živ u prostřed nesčíslných pokladů starého Říma jako vlastní pán a kníže. — Tyto dny jsem se smál i zlobil. Úsudky Francouzů o národech cizích a vědomosti zeměpisní jsou známy svou častou směšností po celém okresu vzdělaného světa; skoro bych ale řekl, že Vlachové v tomto ohledu ještě hlouběji klesají. Jen slyš!

Byli jsme hojným počtem v saloně hraběte Sollariho, vroucího přítele věd a umění. Kromě francouzských a německých malířů a sochařů sešli se ovšem také domácí umělci a doktorové všech svobodných umění; rozmluva se pohybovala živěji a nenuceněji, nežli se někdy v ouzkém sboru vyvolených vede, jelikož hrabě sám

dojímavou vlídností a přátelským, spolu však i důmyslným hovorem za dobrý příklad se postavil, a hosté za ním stejným krokem kráčeti se snažili. I přišli jsme rozprávkou o uměních z větve na větev, zmínili se o národech, kde a jak se ten svatý strom pěstuje a dařívá, dotkli se i jiných vlastností oněch národů, a dostali se koncčně též na jazyk. Já byl samojediný Čech v celé společnosti; z pouhé podivnosti učinila se tedy také zmínka o našem jazyku. Římský doktor a professor zeměpisu a dějepravy dokládal, že se v zemi, kterouž já za vlast vydával, německým — ale *jenom* německým jazykem rozpráví, rozprostřeným od vysokých Alp až k severnímu moři. O slovanských mnohokmených nářečích neměl pán ani zdání.

Já věděl, že pouhým ujišťováním spíše celou besedu na víru obrátím, než učeného doktora; ale náhoda byla do naší společnosti také znamenitého lékaře, rozeného Srba, uvedla, a žasnutí učeného professora nemohlo pak ani konce najíti, kdyžto jsem se s tímto mužem, na sto mil od kolébky Čechů rodilým, ve slovanském nářečí srozuměl, a dokázal, že hlahol Slovanův na největší částce Evropy zavznívá.

Pak jsem také zpíval. Mám ti novou vítězoslávu české písně popisovati? — I smál jsem

se panu doktorovi; ale později přišel také řad na zlobu.

Zblíbiloť se pánům o neznámosti historie naší rozpráveti; a tu nevěděli o jediné době, o jediné osobě, kteráž by dostojna byla barev a štětců. Ani o hrdinských výpravách Čechů do vlaských krajin nebyli ještě slyšeli. Skoro k neuvěření — ale pravda.

K čemu jsem měl hluchým naše hrdiny a velikány vypočítávati? K čemu jim o bojech a dobách i nad cizími národy rozhodujících povídat? Oni znají jen, o čem pozůstatky starého Říma šeptají. Avšak zavázal jsem se, že obrazem českých dějin vítěznou palmu nad jich komposicemi obdržím! — Uvidím, jak daleko moje pamět dosáhne, a jak vysoko si moje obraznost vylítne. O tom předmětu budu ti ještě psát.

* * *

Něco nového! Musím se s Italií rozloučit. Učiním to s radostí i se žalem. S tebou, krajino — ty schránko věčně nevadlé krásy, s tebou, květnice věčných rozkoší, budu se hořce loučiti! Pocítilť jsem na prsou tvých, jak to možno bylo, že jsi od věků pěstovala miláčky, jichžto jmena až podnes ve chrámu svatého umění zaznívají.

Tebe opustím s bolestí! Ale vůle mého dobrodince, vedle níž mi se bylo vždy vděčně říditi — dopis hraběte mého volá mě za Rýn, do Paříže, aniž mohu právem litovati, že mě ze spolků *vlaských* odvádí. Buďte tu s Bohem!

Nenadálá tato cesta vytrhuje mě sice z mnohé začaté práce; avšak potopím se přece s radostí do vln Pařížského života, a opláchnuv, co mi v Italii srdce stísnilo, s novou silou k dílu se navrátím.

Jedinou starost působí mi odjezd můj — starost o Fenellu. Nevím, jak jinak teď nad budoucností tohoto děvčete rozhodnouti, než abych ji v Římě u známé, poctivé rodiny tak dlouho ponechal, až budu moci s hraběcím příznivcem stran dalšího zaopatření jejího promluvit. Až dosaváde jsem mu o svém otcovském právu ani zmínky neučinil. Hodlám jej dívčí přirozenou půvabností a získanou do té doby vzdělaností překvapit.

* * *

Starosti moje stran Fenelly se množí. Něco podivného. Že s Castlainem bydlím, to jsem ti už psal; jeť mi, jako bych v něm mladšího bratra milovati musel, a s potěšením pozoroval jsem, že i okolo Fenelly a něho ono něžné pouto své růže

otáčí, ježto sestru a bratra blažívá. Já jsem je, bohužel! nepoznal.

Mluvě o nenadálém odjezdu, nezatajil jsem šlechetnému Francouzovi svou starost o děvče, i viděl jsem, že se také v něm péče vzbudila, ba že se zprávy neočekávané říkaje uleknul. Zamlčel se však, a já ctil mlčení jeho, věda, že se zajisté s návrhem šlechetným stran zaopatření děvčete zanáší.

To se stalo ráno; odpoledne jsme byli zase pospolu, a sice samotni. Já pořádal věci svoje k brzkému odchodu; Castlain stál u okna a hledě do zahrady, dlouhou chvíli ani slova nemluvil. Náhle se obrátil. Tvář jeho byla zardělá.

„Rozhodnul jsi již, příteli, co s Fenellou počneme?“ tázal se jaksi nejistě.

Já mu pojmenoval rodinu usedlých v Římě německých hudebníků, kdežto jsem dívku za obstojný peníz hodlal dáti v opatrování.

„A domníváš se, že tu bude chtít Fenella zůstati?“ ptal se zase Castlain poněkud sklíčeně.

Já pokrčil rameny. — „Co mám počíti?“ řekl jsem k tomu. „S sebou ji vzíti nemohu.“

„Nech tedy, ať já ji s sebou vezmu!“ zvolal Castlain zaníceně; „doufám, že se nebude zpěčovati. Pojmu ji za ženu.“

Já myslil, že dobře neslyším. Byl to žert? — Měl jsem se smáti? — *To dítě za ženu?*

„Fenelle bude patnácte let," namítal Castlain — „a prosím, abysi, milý Stanislave, povážil, že stojíme pod nebem italským, a ne ve studených oudolích českých."

A tu mi bylo, jako by s očí mých rouška padla. Fenella vkročila právě do dveří — s podivením pohlednul jsem poprvé na *květoucí pannu.* Ano — čtrnácti-patnáctileté děvče vlaské podobá se jarnímu, dechem milosti ouplně rozvitému poupěti. Ale kde jsem míval oči, že jsem tyto vnady lepotvárného tílka, tato labuťová ňádra, tyto zářící hvězdy pod krásným obočím neviděl? — V líbezném trnutí potápěl jsem zraky v dívčí kráse. Castlain mi stisknul pravici a odešel rychlým krokem okolo Fenelly z pokoje.

„Co schází bratru Karlovi?" ptala se Fenella, udivena za ním se dívajíc.

„Mluvili jsme o tobě, Fenello!" prohlásil jsem se zkrátka, chtěje co nejdříve tajemství setřásti, ježto mi od několika minut duši tížilo a jaksi ouzkostně svíralo.

„O mně? — Snad jsem mu nedala příčinu k mrzutosti? Pozorovala jsem, že mu tváře jako v hněvu hořely."

„Ohněm lásky mu hořely. On tě miluje."

„Aj, tomu je sestra Fenella povděčna. Ona ho také miluje!“

„On si tě chce ale za manželku vzít!“ řekl jsem polohlasitě.

I očekával jsem, že se dívka radostně zapýří a usměje; ale s ustrnutím musel jsem shledati, že jí blednou tváře — ano zdálo se, že jí v srdci krev stydne; klopotně zdvihala se ňádra její — sotva že mohla dechu popadnout. Na okamžik tu stála jako socha z alabastru.

„Co je ti, dítě?“ zvolám u hrozném vyděšení nad stavem dívčím, a vida ji, an se na celém těle třese, chtěl jsem ji v náruč pojmouti; ale děva mi sklouzla jako ve smrtelných ouzkostech z náručí, a padnouc k zemi, začala mi křečovitě kolena objímat a hlasem štkavým volat: „Neopouštěj — nezavrhuj Fenellu!“

„Pro živý Bůh! Fenello — játˇ obmýšlím tvoje blaho —“

„O tedy mě nech nejnižší služby pod svou střechou konati — já budu na pohnutí oka tvého pozor dávati — moje potřeby tě nebudou tížiti — potu a mozolu nebudu se štítiti: jen mě nech po boku svém zemříti!“

A tváře její nabývaly při těch slovech nového života, oko její se lesklo, celá duše její byla v plamenném pohnutí.

I muselť jsem dívku horoucí upokojiti. Šetrnými slovy pověděl jsem jí o vůli svého hraběcího příznivce. — Proudem kanuly jí horké slze po tváři, an levicí mou objatá vedle mne stála, a svou hlavu mi na srdce sklonivši, tiše, co volný beránek, na slova moje pozor dávala.

Svatě jsem jí slíbil, že nebude dalších řečí o jejím zaopatření s Karlem, ale že pobudu dle vůle příznivce svého na čas v Paříži, a pak že se bez odkladu zase k ní do Říma navrátím.

Pevněji otočil jsem mezi rozprávkou rámě své okolo dívky; ona mi hleděla důvěrně, co vtělená milostnost, do očí. Nevím ani jak — ale hlava moje se bezděky sklonila, a rtové moji zavadili o rty dívčí; bylоť to první políbení po celý ten čas, co jsem si byl otcovského práva nad mladou Neapolitánkou osobil. Nevím, jak praví otcové líbají; ale ve mně vřela krev, dech se mi zoužil, hlava mi šla kolem — byloť mi, jako bych se měl z těsných okovů tělesných vznesti do větrné výsosti, a jenom dvěma dívčíma ramenama tížen jsa, na hmotné zemi váznul.

Fenella mě v tom okamžiku křečovitě objala, a rtové její zahořeli žhoucím dechem na rtech mých, políbení opětujíce. Na to se vymkla prudce z objetí mého a zůstavila mě samotného v pokoji.

Já tu stál dlouhou chvíli, nevěda, jak bych neznámou posud, blahostnou bouři v prsou pojmenoval. Večer se blížil — slunce mi posýlalo po zlatých poblescích „dobrou noc!“ — I přistoupil jsem k oknu — líbezně šustělo lupení na rozkošném sadě — v dálce u hustého křoví se něco bělalo. Klečelať tam Fenella, s rukama na prsou sepnutýma a s hlavou v pobožné modlitbě skloněnou.

* * *

Všecko je v pořádku. Fenella se již přestěhovala do nového obydlí; zdáť se, jako by ji byl nový život ovanul, a jako by v hudebnickém životě svých nových domácích sladké útěchy nalezala. — S Castlainem od té chvíle málo co mluvila. — On ji v skutku miluje; avšak beznadějná láska, zvláště ale nový převrat veřejných věcí ve vlasti jeho pudí ho navrátit se k břehům veselé Sekvány. — Doprovodí mě tedy do Paříže.

Do Paříže! — Nová hvězda urychlí kroky moje — náš Bedřich! — Teprva po pěti letech měli jsme se shledati; náhoda čili osud velí jinak. Uvidíme, bude-li z toho veselo- anebo truchlohra. Hleď, ještě bych rád žertoval.

Co asi náš Bedřich dělá? Pod věnci své slávy nenaděje se mé návštěvy. Ta tichá duše! Jak se těším na líbezné usmání jeho, na panické zardění, až o jeho zpěvohře začnu. — Kde asi Vilím vězí? Zdá se, jako bychme neměli slovu svému: „Po pěti letech“ dostáti.

Dne .... 1830 opustili jsme s Castlainem břehy Tiberské. Na celé cestě potkávala nás rychloletá pověst, roztrušujíc dílem hrozné, dílem líbezné báchorky. Karel se třásl, plesal i lekal se — duše jeho poletovala daleko před vozem za Pařížské náspy, a mísila se mezi národní gardu; na čas ustoupil obraz Fenelly z mysli jeho. Jen péče o matku ho svírala.

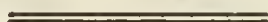
Byl dříve nežli já v Paříži, a s ním tam byl i list můj hraběti. Přísnost pomezního dozorstva mě zadržela na prahu Francie; museltˇ jsem na další rozhodnutí čekati — ale šťastně jsem proklouznul.

Je to divná a divě se šklebící doba. Rána, mající z Paříže veškerou zemí otřásti, rozbíhá se nyní v skutku po žilách krajin ostatních. Hluk, zvonění a břinkot panuje po osamělých dědinách; zástupové se hemží po silnicích, dotazování a zadržování obkličuje člověka na všech cestách... jsemtě žádostiv, jak se Francie z toho otřesení usadí.

* * *

Nyní se počíná moje zkoušení! Šlechetného příznivce mého zachvátila smrt. Ulekání, týrání a poranění — an se právě u bývalého ministra, hraběte R..., nacházel, proti jehož domu i rodu se proud rozvětřeného lidu obořil — uvrhlo starce šedesátiletého na lože, z něhož více nepovstal.

V první Pařížské ulici potkal jsem pohřební průvod; v rakvi ležel můj hrabě! — Nyní stojím sám sobě ponechán. Hlava mě pálí — musím pilně k nebi pohlížet; pak vyhledám našeho Bedřicha.

Fenella.

Přišlo k polovici března roku 1833. Den se mlhavě mračil, a příjemně meškalo se v teplém pokoji.

V takovém útulku seděl i v Praze třicetiletý muž u malého stolku, na němžto dva porcelánové šálky, schránka na cukr a několik svazečků starších dopisů leželo.

Dle nábytku, jakož byl psací stůl vedle okna, po pravé i po levé straně skříně s knihami, přihrádky s mnohými papíry a nově sešitý rukopis na stole, dalo se mysliti, že obyvatel tohoto příbytku k řádu spisovatelů náleží. Neskvělať se tam arci hojnost a bohatství, jakovými se příbytky francouzských dramatiků a romanopisců lesknou; ale také se tam nestavěla ona chudoba a nouze na odiv, jakovouž před lety tak rádi v obydlí německých básníků popisovali. Jevilať se tu jen ona něžná prostota, kteráž duchu střídmému blažený život připravuje, a jenom k ukojení hlavních potřeb směřujíc, snadno zlatou spokojenost naleza.

I seděl tu mladý muž v domácím obleku na pohodlné pohovce, a jako by měl právě chvíli k oddechu, díval se po stěnách, kdež několik pěkných rytin viselo. V tom se otevřely dvéře, a spanilá, asi dvaadvacetiletá panička, v bílém živůtku a s černou zástěrkou, vešla do pokoje s tváří poněkud uhřátou, přinášejíc konvičky s kávou a smetanou. Pak nalila do šálku a s milostnou laskavostí se vedle muže usadivši, ovinula labuťové rámě okolo krku jeho a řekla lichotivě: „Nyní pí — a potom čti, ať se déle samou zvědavostí nesoužím. Již dávno měl jsi míti s mou ženskou slabostí outrpnost a mne se svými přátely seznámit. To ti povídám — konečně budu mysliti, že jsou to listy od samých přítelkyň, an je tak pilně ukrýváš.“

Mladý manžel se usmál, pil — pak rozvázal svazek listů a četl z nich zvědavé paničce, co jí mohlo nějaké zábavy poskytnout nebo dychtivost její ukojit.

Četl jí dopisy malíře Novotného až k jeho příchodu do Paříže. Potom, ačkoli ještě více listů ve svazečku leželo, začal přečtěné opět skládati a zavazovati.

„Nu, a co se dělo dále s přítelem?“ tázala se mladá panička, s podivením náhlé pomlčení manželovo pozorujíc. „Proč nečteš dále? Jsou-liž

to tajnosti, ježto se v pamět ženskou ukryti bojíš, anebo věci tak veliké, že je mysl ženská neobsáhne? Čili ve mně tak skrovnou zvědavost pohledáváš, že bych oči zamhouřila, když mě na vrch vyvedeš a na rozmanitou krajinu prstem ukážeš?"

„Tvé ženské přirozenosti nebudu větších obětí ukládat," usmál se mladý muž, „nežliby mohla snest. Ale o dalších příhodách Stanislavových dá se kratčeji promluvit, nežli přečtěním těchto listů ostatních, ježto nejvíce jen o malířství, stavu jeho ve Francii, v Němcích a ve Vlaších potahmo na vlast naši jednají."

„Našel Stanislav Bedřicha, jak doufal?"

„Nenašel."

„Tedy nebyl přítel již v Paříži? Nebo ho potkala také nějaká nehoda?"

„Potom si jeho listy přečteme," odpovídal Milovín s potměšilou lhostejností.

„A co se stalo s Fenellou?"

„Stanislav ji více nespatřil."

„Umřela?"

„Aj, kdož pak by na konec knihy, na poslední list pohlížel, nežli se stránku za stránkou k řádnému rozhodnutí dostane! — Musíme také v dopisy našeho Vilíma nahlédnout."

„Tys nemilosrdný ukrutník!“ zahněvala se s ousměšnou vážností mladá panička, šálky a prázdné koflíčky skládajíc — „a já bych pana manžela slušně potrestati, a více ani slova poslouchati neměla.“

„Ale když tě pan manžel, ten nemilosrdný ukrutník, u vší pokoře a poníženosti poprosí — budeš poslouchati?“

Nežli mohla panička odpověděti, klepalo se na dvéře, a mladí manželé se vzchopili s hlasitým: „Vejděte!“, aby příchozího uvítali. I vstoupila do pokoje mladá ženština, květoucí jako novorozené jaro. Skvělý oblek její projevoval mohovitost, a celé vzezření její bylo důkazem duchaplného vychování. Ani Milovín, ani choť jeho však mladou dámu neznali.

„Neračte cizí osobě za zlé pokládati,“ začala neznámá jako zpěvavý slavík, a líbezně plynuly jí tóny — české sice, ale v jakémsi neobyčejném, lahodném názvuku — přes malinové rtíky — „neračte cizí osobě za zlé pokládati, vytrhuje-li vás z příjemné zábavy —“

„Prosím — prosím — při takové návštěvě přestává každá jiná zábava býti příjemnou — s dovolením mé milé manželky,“ odpovídal mladý manžel, neznámé dámě dvorně v osutrety kráčeje. „Co mi připravilo tuto čest a rozkoš?“

„Bydlí zde pan Milovín?“ ptala se cizinka.

„On skládá Vašnostem svou poklonu.“

„Přítel malíře Stanislava Novotného?“

„Ten samý — ovšem, a musím se přiznati, že se nemohl Vašnostin první krok přes můj práh ve spolku vítanějším státi, jako s jmenem drahého přítele.“

Nato představil mladý manžel choti svou, i zdálo se mu, jakoby oči neznámé ženštiny s neobyčejnou důvěrou a příchylností na spanilé paničce byly utkvěly.

Pak usedli všickni tři okolo stolu. Zraky manželů obraceli se v patrné dychtivosti po ústech hosta svého.

„Můžete mi, pane, říci, kde se Novotný nyní zdržuje?“ tázala se neznámá.

„Poslední dopis jeho byl mi poslán z Hamburku,“ řekl Milovín; „ale již na tři čtvrti leta nedal můj přítel o sobě slyšeti.“

„Nesmíte se diviti, budu-li se po záležitostech mladého muže důležitěji poptávati, nežliby snad dle přísných obyčejů osobě pohlaví mého slušelo,“ začala opět ženština, a slabý ruměnec, jako lehounké červánky, přeletěl jí přes líce. „Činím to v záležitostech osoby, kterouž mocné kouzlo — jakož je vazba vděčnosti a dětinské lásky k Novotnému poutá. Bez pochyby není

vám z dopisů jeho jmeno Fenelly docela neznámo?“

„Fenelly?“ podivili se manželé vespolek, a zvědavost jich rostla každým okamžením.

„Aj, jakž bychom neměli znáti jmeno, jímžto bývají listy přítelovy jako čarokrásným kvítím prosypány!“ ozval se na to Milovín, a podivné tušení zmocnilo se duše jeho. I nemohlť se vnitřnímu pudu ubrániti, a vzchopiv se, zvolal: „Snad tu před námi — ?“

„Fenella sedí?“ přejala mu ženština další slova s líbým úsměvem. „Nikoli, zde vidíte jen její přítelkyni. Jmeno mé je *Annunciata Romani.*“

„*Signora Romani* — pověstná pěvkyně?“ zvolal Milovín s radostným překvapením.

Ona se usmívajíc, pokynula hlavou.

„Jak vidím, není vám i jmeno *moje* neznámo,“ pravila dále. „Nesmímť za to skrovné pověsti své děkovati, ale bezpochyby dopisům vašeho přítele Veselského? Či neuhodla jsem?“

„Oběma, prosím — oběma,“ dotvrzoval Milovín.

„Také tohoto poznala jsem z úst Fenelly,“ vypravovala Vlaška dále. „Dobrodinec její mluvíval s ní často vroucně o přátelském trojlistu, kterýž za vznešeným cílem, k oslavě domácích krajin a jmena krajanů, do světa se rozptýliv,

po pěti letech opět v drahé vlasti obejmouti se ustanovil. A nejsem-li na omylu, svede již letošní jaro přátele kdesi na českém hradě?“

Milovín dosvědčil.

„Stanislav se na to shledání těšíval, to Fenella nejednou slyšela; i myslíť ona, žeby to vděčnému srdci jejímu slušelo, kdyby k oslavě toho dne něčím přispěla.“

„A jakž to hodlá učiniti? Kdež je? Stanislav o ní půl třetího leta ničeho neslyšel. Zmizelať ze Říma —“

„Zmizela jen proto, aby co zbytečné a obtížné břemeno dobroditeli svému starostí nepůsobila. Jakž vám bezpochyby povědomo, zůstavil ji v domě německých hudebníků. Byla to srdečná, poctivá rodina; její národní dobromyslnost léčila jako balzam touhou stísněné srdce dívčí, kteréž u vášnivém hluku italském utěchy nalezti nemohlo. — Hudba byla živel, v němž se duch celé rodiny potápěl; v něm se sílil, zrůstal i květl. Nazbyt mnoho neměli; že však, co potřeba bylo, hudbou získali, měl pro ně všeliký výsledek dvojnásobní cenu. Hlava rodiny, ještě jádrný padesátník, dobýval chleba vezdejšího učením na fortepiáno, i neštítil se každého dne u večer několik hodin při opisování not ztráviti; mladší dcera byla choristkou při tamějším divadle, a starší,

ačkoli měla výbornější hlas nežli sestra, hrávala v orkestru na harfu. Matka vedla zatím doma skrovné hospodářství, kdež jí po ruce byl i starší manželův bratr, vysloužilý voják.

Byla to výborná žena! V pohledu jejím, v celé bytosti její spočíval jakýsi tichý mír, k němuž se duše bouřlivě pohnutá tak ráda utíká. Fenella neznala ženu, kteráž ji porodivši, aspoň snad v nejprvnějších letech na dítě své po ulicích Neapolských starostlivě byla žebrala; Fenella nespočívala až posud na srdci ženském, na němžto se tak rádo o radostech i žalostech mluvívá. Ale prvním kročejem přes práh svých nových pěstounů našla matku, a našla srdce, v němž mohla všecku svoji touhu, svoje přání, žel a naději uložiti.

Byl-li Stanislav dívku nepatrnou v Neapoli z prachu nicosti pozdvihnul: uvedl ji v Římě ve spolek lidský, a zasvětil ji v práva jeho.

Brzo cítila opuštěná, že je v domácnosti Wernerových ne-li šťastná, aspoň upokojená, a s mírnou, pevnou myslí hotovila se příštích dnů očekávati. Dobrodince svého se hodnou učinit, snad jej i překvapiti, až se navrátí: k tomu konci schylovalo se teď veškeré její myšlení, k tomu se obracela všeliká její péče. Poznávalať den po dni, že musí ducha svého ještě mnohým po-

kladem obohatit; poznávalať ale také sílu svou, a v hrdém tom vědomí tvořila si v duchu krásné ráje.

Jednoho dne zpívala v sladkém zpomínání malou píseň, kterou Stanislav zvláště miloval. Od něho byla se také na kytaru přizvukovati naučila.

Zpívalas ty to, Fenello? tázala se jí jako s podivením matka Wernerovic, vkročivši nato do pokojíku. — Vida, vida! o tom nám pan Novotný ani slova neřekl, že takový hlásek máš.

A když přišel starý Werner domů, pozorovala Fenella, že s ním manželka potají něco vyjednává. Také dcerám to neušlo; ale ty byly zvyklé, nedotazovati se po tajnostech rodičů, a takž veselé dívky jenom vespolek hádaly, co staří mezi sebou asi rokují.

Odpoledne seděl starý u svých not — Fenella samotna s ním u stolku; cvičila se ve psaní. Stanislav ji cvičíval v jazyku mateřském; ona pak se nyní snažila kulatým písmem vlaským naznačiti rozprávky, kteréž v domě Wernerových vésti začínala v němčině....

Nesmíte pouhé ženské žvatlavosti, alebrž upřímnému přátelství za vinu přičítati, že se i nepatrnějších okolností ze života mé Fenelly dotýkám," přetrhla nyní *signora Romani* své vypravování. „Avšak citlivé dívce byly památky

rozhodujících dob tak živě na mysli zůstaly, že mi nejednou příhody své vypravujíc, celou oponu postoupného vzdělávání a rozvinování svého před očima odhrnula; já pak soucitné pozornosti při Vašnostech nalezti doufajíc, neráda bych co zamlčela.“

„V nás obou zajisté každým slovem nejen přátelský soucit, ale i rozkoš budíte, jakové se nám z dobrého vypravování málokdy dostává,“ odpověděla choť Milovínova. „Prosíme Vašnost, abyste nám ničeho nezamlčely!“

Jemným ruky stisknutím poděkovala se vlaská zpěvkyně, a pokračovala ve svém vypravování.

„Sedělať tedy Fenella se starým Wernerem samotna. Bylo to hned druhý týden po Stanislavově odjetí.

Jak pak, Fenello, nezazpíváš mi? jal se jí najednou vlídný pěstoun tázati. Matka mi povídala, že máš hlásek jako zvonky.

V těch slovech nebylo posměchu, to cítila Fenella; i proniklo ji jakési radostné teskno, an ponejprv z úst cizích pochvalu slyšela pro věc, o jejíž dokonalosti se jí nebylo ani zdálo. Ochotně chopila se kytary a zpívala. Zpívala sice píseň českou, a Wernerovic neuměli česky; ale starý hudebník naklonil pozorně ucho, jak mile první

zvuk dívčí rty přeplynul, i poslouchal a nehýbal se, jako by z pouhé melodie anebo zpěvu dívčího smysl písně byl chtěl nalezti. A dívka tím vroucněji se rozněcovala, čím patrněji zalíbení jeho se jevilo.

Bylať již opět kytaru odložila a s úsměvem, jako by čekala, co řekne, na starého se dívala. On ale vstal, a otevřev fortepiáno, narážel jednotlivé tóny v postupu k třeticím, osmicím až do vysokého *f*; a Fenella nazvukovala čistě a jistě všechny tóny s ním zároveň.

Měla bys chuti naučiti se zpěvu důkladně? ptal se jí na to Werner, a laskavě dívku za obě ruce pojav, hleděl jí s radostnou tváří do očí.

Myslíte-li, že bych něco víc dovedla, nežli již umím, odpověděla dívka s blaženým uzarděním — a že bych tím svému dobrodinci nějakou radost způsobila —

Jemu zajisté — i mně, nám všem, i sobě — jen jestli sama v sobě něco cítíš, co by ti k učení chuť dávalo?

Ve mně není jiné chuti ani vůle, zvolala dívka horlivě, nežli svým dobrodincům vděčnou se proukázati. Víte-li, jakž bych si přízně jich dobyla, jednejte se mnou dle líbosti.

A starý Werner ji radostně obejmul. — Potom pozorovala Fenella opět, že staří mezi sebou

něco vyjednávají; a když pak se všickni k večeři sešli, prohlásil se Werner, že s matkou a Fenellou do divadla půjde. Bylať toho času Belliniho „*La straniera*“ denní zpěvohrou.

Jakže? cože? Tatínek do divadla? divily se dcery a smály se. Co pak provinil, že se nechá vlaským lašťovčím šveholením trápiti?

Nu, nu — však tam nepůjdeme ani k vůli vám dvěma, ani k vůli sladinkému mistru! odbyl je otec. Ale naše Fenella musí přece zvědět, co je vlaská opera.

Vědělť, že ještě nikdy v divadle nebyla. Dokud se po rozkošné Neapoli toulávala, bylo dítěti jenom na skromné denní potřeby pomýšleti, anebo se v ulici Toledské po dlažbě provalovati, kdež dosti rozmanitého podívání zdarma mívala. Později se nenaskytala příležitost — takéť o to hrubě nedbala, jakož o věc, kterou neznala. Pěstoun její, Stanislav, sám pozřídku *San Carlo* navštěvoval, i pamatovalať se Fenella, že s přátely svými spíše po činohře toužil, jakáž je byla v městech německých bavila. V Římě nebyl s Fenellou dlouho meškal, a takž nebyla dívka až dosaváde rozkoše divadla poznala.

K vůli *mně* tedy? divila se potají radostně, i bylo to poprvé, co se v ní po divadle zvědavost budila. Dcery sice o něm denně mluvily,

ne však způsobem žvatlavých novinářek, pečujících o pouhé divadelní anekdoty; domácnost Wernerova byla skrovná svatyně umění; zde se jednalo jenom o cnostech hudby, zpěvu a zpěvců, a jakkoliv dívky Wernerovy samy znamenitými úkazy na obloze hudební nebyly: měly přece i tolik theoretické vědomosti o hudbě, že s otcem učenější rozprávky vedly, nežli Fenella pochopiti mohla.

Mám-liž vám také popisovati, jaký dojem divadelní představení v dívce způsobilo? — Celá duše její byla plna nepovědomého zbouření; plakalať — nad nešťastným osudem Artúra i neznámé dámy, a opět plesala nad slávou, jakovouž obecenstvo pěvkyni poctívalo. Ponejprv byla v divadle, a osud umělcův uzdál se jí býti ten nejšťastnější.

Celou noc nemohla ani oka zamhouřiti. Pak se viděla v těžkých snách na divadle: i zpívala, a obecenstvo jásalo; ona ale neslyšela hřmotnou pochvalu, ona hleděla jen do jedné lóže, kdežto — Stanislav stál. Onť se usmíval — šťastná Fenella nepřála si jiné pochvaly. Bylať blažená, jelikož si říci mohla: I já jsem umělkyně! — A hned i pyšněji hlavu po boku Stanislavově vypínala; on pak se k ní klonil tak laskavě, jakož to učinil tehdáž, an jí slíbil, že nemusí býti manželkou Castlainovou. —

Ale proč také ty, Lauro moje, se neodvážíš zpívati jako včera ta *neznámá?* ptala se na druhý den mladší dcery Wernerovy. Ale ta myslila na počátku skoro, že se jí Fenella posmívá; pak ale přece s dobromyslným úsměvem odpověděla: Tvoje Laura je ráda, že vezdejšího chleba jako choristka vydělá.

A proč tedy nezpívá sestra Berta? ptala se Fenella dále.

Protože k tomu žádného povolání necítí, poučila ji Laura.

Ach, šťastný člověk, jemuž nebe stříbrného zpěvu udělilo! vzdychla si Fenella, a ještě toho dne tázala se starého Wernera, zdaliby soudil, že by z ní dobrá zpěvačka býti mohla?

Starému Wernerovi zajiskřily se oči radostí; i začal hned svěřenou sobě dívku důkladně ve zpěvu cvičiti; musel jí však slíbiti, že se ani slovem v listech svých Stanislavovi o tom nezmíní. Ona sama nedopřála si té rozkoše, dáti mu zprávu o svém pokroku, ačkoli se jinak vždy celá duše její neobmezeně v dopisy její vloudila. I odkládalať si větší rozkoš nenadálého překvapení až na den příštího shledání.

Patrně se jevila nyní náklonnost její k divadlu. Sám starý Werner plesal nad myšlénkou, že by z ní jednou výtečná zpěvačka býti mohla —

jakž se dobrosrdečně domníval: ale přece jí nemohl zatajiti nebezpečí skluzké dráhy, na kterouž ji to tak mocně vábilo. Laura ji vzala několikráte na jeviště, aby jí snad na blízku šupiny s očí spadly, a blesk zmizel, jakovýž podíváním z venku mysl její oslepil. Neboť je to zajisté pravda, že by mnohdy jediné nahlédnutí za oponu a zástěny, jediný okamžik mezi prozaickým počínáním herců za jevištěm mnohého ze sladkého snění probudily, v němžto zaslepen k divadlu, jako k přístavu pozemské blaženosti, bloudívá; ale Fenellu zdálo se to všecko jen tím více podněcovati, a když se *primadonna* z jeviště za zástěny vracela, bylo dívce, jakoby měla pěvkyni co sestře do náručí klesnouti.

Uplynulo deset měsíců a Stanislav se ještě nevracel. Dopisy jeho oplývaly sice vždy laskavostí k Fenelle, ale o příchodu nebylo ještě ani dost malé zmínky. I sílilať se dívka nadějí v radostnější budoucnost, a víra její byla tak veliká, jako její láska —“

„Láska?“ opětoval Milovín, ohnivějším tokem slov hosta svého překvapen.

„Doufám, že nebude Fenelle třeba styděti se za cit nejšlechetnější, kterýžto ji z okresu nevšímavé sprostoty do výšin světa vzdělaného uvedl,“ odpověděla *Annunciata Romani* s jakousi

přirozenou, avšak tím dojímavější hrdostí. „Ano, Fenella milovala dobrodince svého; milost panenská znítila se v ohnivé Vlašce, ježto s nejšlechetnějším dobrodincem pod jednou střechou bydlíc, denně o dokonalostech krásného muže přesvědčení nabývala, ačkoli ji sám pořád jen za pouhé dítě považoval. Onať sice neuměla si to tajemné kouzlo vysvětliti, ježto ji ještě mocněji nežli vděčnost k Stanislavu vábilo; ale v oné hodině, když ji chtěl jako násilně od srdce drahého odtrhnouti — v oné hodině zabřesklo se v duši panenské, a políbení muže milovaného, zahořevši na třesoucích-se rtech jejích, stalo se pečetí lásky. Srdce ženské — — ušlechtilá vaše choť dovolí, že u její přítomnosti o ženském srdci *vůbec* mluvím — — ale v skutku, srdce ženské je tak podivná schránka nevyskoumatelného doufání a na jisto založených snů, že se mi často i bez pomocí rozhodujícího rozumu vidělo býti dostatečným k zvítězení v nebezpečném boji. — Proto se také Fenella mírněji s dobrodincem rozloučila; neboť pevná byla víra její, že se opět vrátí a šťastnou ji učiní; vědělať, že by nemohl živ býti bez ní, jakož ona bez něho — ačkoliv jí nebyl ještě ani slovem srdce svoje odhalil.

Fenella přece pevně doufala: i po desíti měsících doufala, ačkoli se ani v dopisech Sta-

nislavových, ani v domě Wernerově zmínky o příchodu nedělo. Jenom jednou — začínalť právě měsíc jedenáctý — prohodila bezděky sama otázku, kdy se Stanislav asi vrátí?

Aj, kdož pak může věděti, co jej v Paříži poutá! odtušila manželka Wernerova s úsměvem. Snad že se mu některá Pařížanka zalíbila — jsou prý to nebezpečné kouzelnice.

V ubohé Fenelle se zarazila krev. Jakoby ji smrt byla záhubným dechem svým ovanula, zmizely ruměnce s květoucí tváře její, na čele jí vyvstával pot, a jako zničená dovlekla se ledva do své ložnice. Domácí ztrnuli nad náhlým bolením hlavy, jakovéž za příčinou hlasitého pláče udávala, s nímžto na lože klesla, chtíc přeplněným prsoum odlehčit.

Byl to žert? — byla to pravda? — Svěřil se snad Stanislav starým Wernerovým — a doufání milující dívky bylo marné? Či snad sama sebe klamala? — I přečítala dopisy muže milovaného, a hle! poprvé nacházela ve slovech studenou lhostejnost, z nichžto si jindy tak ráda milostnou náklonnost vykládala! Zdáloť se jí, jakoby tonula na zbouřených vlnách, na chatrné loďce, s nížtoby snadno slítnouti mohla do černé propasti.

Avšak rázem umínila si dívka vlaská tísni své odlehčiti.

Wernerovic musejí mi pravdivě pověděti, co jim o Stanislavovi povědomo! Nechť mi šíp do prsou bodnutý rychle vytrhnou, anebo ještě hlouběji zarazí, aby se potokem krve ulevilo duši! — Pošetilá byla jsem, z prachu opovrženosti oči své pozdvihnouti se osmělujíc k muži, rodem i duchem stojícímu nad lazaronkou Neapolskou!

V takovýchto slovech snažila se bolest svou pohřbiti; pak se odhodlaně vzchopila, aby se matky zeptala, co jí o Stanislavu známo. — V pokoji nikoho nenašla. Na psacím stole starého Wernera ležel ale dopis — byla to ruka onoho muže, pro nějž právě v tak bolestném zápasu se nacházela, ruka Stanislavova. List byl rozpečetěn — zdálo se, jakoby se byl starý Werner právě k odpovědi chystal. Bezděky vzala jej do ruky — srdce jí tlouklo jako před výrokem nad živobytím a nad smrtí, ruce se jí třásly — oči přebíhaly dychtivě se řádku na řádek, až dopadly na jmeno Fenelly.

...Co se mojí Fenelly týče, drahý příteli — tak četla dívka ve strachu a naději — ona jediná jest na dalekém světě, kteráž mi bolestnou avšak i sladkou péči působí. Co jste pro ni, drazí, učinili, čím a jak vám to kdy odměním? — Na tu drahou a na Vás, lidé upřímní, myslím, když na hrobě svého příznivce sedím! Ach, tu

si přeji po každé, abych mohl orlovými perutěmi vládnouti a letmo se povznesti nad Váš Řím. Tam bych pojal svou Fenellu v mužnou náruč a zaletěl s ní do Čech, hlasitě volaje: Tutoť je blaho, zde sobě vystavíme stánky! — Ale k čemu v nešťastné dívce naději buditi? — ach, mně se zdá, že jsem již bez toho hlouběji v srdce její nahlédnul, a obraz člověka tam uviděl, kterýž nadarmo touží odřeknouti se práva dobrodince a uvázati se v sladká pouta milence. — Budoucnost moje není sice temně zestřena, ale přítomnost vyšklebuje až dosavad na mne hladové zuby; smím-liž Fenellu z panenských a snad blažených snů v tuto bídnou přítomnost uvesti? — O nevztahuj, Wernere můj, ruku otcovskou od milostné dívky; já toliko na ni mysliti — ale dokud se osud nezmění — — — nic pro ni činiti nemohu: obraz její bude povždy přebývati v srdci mém ....

Dále nalezaly se zprávy a pojednání umělecké.

I stála tu dívka s listem v rukou, a nedůvěřovala si oddechnouti nebo zraku pozdvihnouti, aby krásný sen opět neprchnul, kterýž ji byl, jak se domnívala, opojil. Pak se jí vylily vřelé slzy po tváři — a ona spěchala z pokoje. S pláčem a smíchem ukrývala tvář na lůžku, na něž se byla nedávno v zoufalství uvrhla, a poklekla

zase před obrazem *Madonny*, a s rukama křečovitě sepnutýma chtěla se modliti.

On tě miluje! — řekla slovy utajenými sama k sobě, potom doložila vroucně: I já ho miluji — a tichou, ale silnou přísahou se zavázala k věčné věrnosti, a duch zmužilosti naplnil duši její.

Nyní jí připadly na mysl slova Stanislavova, jimiž na nepříjemný osud svůj žaluje. — Ztratil snad příznivce svého? Je zůstaven sám sobě a svému štětci? Bez jmění? A ještě ve starostech o cizí dívku? A před ní všecko zatajeno? — Tyto a podobné myšlénky stíhaly se v duši Fenelly. —

Pohlaví naše" — usmála se spanilá povídatelka, s pohledem na choť Milovínovu — „není-liž pravda? — nepřijde na rozpaky o důmyslný prostředek, jedná-li se o dosažení žádoucího cíle? V tom případu jsme si, tuším, všecky podobny — v Čechách i ve Vlaších.

Fenella se lehko domyslila, že mají dcery Wernerovy aspoň poněkud vědomost o stavu Stanislavově, byť jim rodiče i všecko nebyli svěřili. Činila tedy, jako by jí také nic tajno nebylo; začala s Laurou, začala s Bertou o nehodách dobrodince svého rozprávěti, a dívky, neprohlédnouce její oumysl, svěřily jí s postesknutím, jak Stanislav již od několika měsíců

sám s denními potřebami zápasí, a vždy jenom lepší budoucností se těší.

To byl ostrý meč do prsou ubohé Fenelly. Ale v prvním okamžení rozhodla i nad svým osudem. Vědělať, co byl milovaný muž pro ni učinil; vědělať, že sama v nevelmi zámožné domácnosti Wernerových jen starosti rozmnožuje: cítila však také, že je dosti silnou, aby se oběma stranám odměnila, a o svoje blaho sama se postarala — a několik neděl na to četlo v Parmě zvědavé obecenstvo na divadelním návěští: *Signora Annunciata Romani*, znamenitá žákyně nejznamenitějších učitelů, bude dnes poprvé zpívati, a poroučí se milostivé shovívavosti umění milovného obecenstva."

„*Signora Romani?* — Vašnost?" ptali se Milovín i manželka jeho s podivením. „Tu jste tedy Fenellu poznala?"

„Poznala i nepoznala!" odvece pěvkyně, a růžový plamen, jako nejkrásnější ranní červánky, zplanul jí na tvářích. Sklopila oči — a z úst jí vyklouzlo, sotva že to bylo slyšeti: „Já sama jsem Fenella."

„Fenella? — Vy sama?" zvolali mladí manželé, v radostném překvapení se vzchopivše. Také Fenella povstala — uplynul okamžik — a jako dávné přítelkyně klesly si ženštiny v náruč.

„Ano, já jsem Fenella, nepatrná dívka Neapolská," přiznávala se ještě jednou pěvkyně, k srdci mladé choti se vinouc. „Přišlať jsem, abych Stanislavova přítele poznala; přišla jsem pod jmenem cizím, abych potěšitelné zprávy o muži srdce svého nabyla; i chtěla jsem s rozumem studeným, srdce před přítelem zapírajíc, pátrati a skoumati; neboť vím, že rozptýlený trojlist toliko panu Milovínu dopisuje: avšak tu se vy — vy, drahá, kterouž co sestru k srdci vinu, přede mnou jevíte u prostřed štěstí, po němž dívka vlaská po tuto dobu ještě nadarmo touží, a toužiti se uvolila tak dlouho, až by hodna předstoupiti mohla před dobrodince — a hle! srdce její se nezdrželo v mezech — jazyk její se rozvázal — ona vám odkryla duši svou."

I nastalo z obou stran radostné vyptávání a vypravování, jakž to proud rozjařených citů požadoval a přinášel. —

„Já odešla potají z domu starého Wernera," vyprávěla pak Fenella později dále. „V lístku jsem pečlivému pěstounu oznámila, že jsem přinucena Řím opustit a pomyslit na splacení všech dobrodiní; aby Fenellu v dobré paměti zachoval, brzo že více uslyší.

Bylať jsem odhodlána buď na štěstí, buď na zkázu. Z darů Stanislavových měla jsem hezky

peněz ushromážděno, a co mi byla neobmezená dobrota jeho k šperku opatřila — prsteny a náušnice — jakož i darované obrazy a kreslení — všecko jsem zpeněžila, jsouc té naděje, že se mohu se summou několika set lir po celém světě pustiti. Rychle však umínila jsem i nad osudem svým rozhodnouti. Šla jsem k první zpěvačce při zpěvohře v Římě. Nemohlať jsem arci bázeň ouplně přemoci, kteráž mi tušením prsa svírala, čeho se asi v nejbližší hodině dočkám? — ale mocný hlas prsou mých dodával mi síly. V krátkých, ale srdečných slovech svěřila jsem se Tagliardové, že mě nekončená touha k divadlu vábí, a jejímu soudu že zůstavuji rozhodnutí nad možností a nemožností svých krásných snů.

Tagliardová náleží k oněm pozřídku se nalezajícím zpěvkyním, jichžto duch i srdce touž měrou šlechetnosti nabývá, jakouž umění člověka povyšuje. Nikdy mi nevyjde z paměti onen den, když to jsem, třesoucí se, s okem zaslzeným, s tváří uzardělou před ní stála, čekajíc na její vyřknutí. Jako by jí přízeň mateřská z očí svítila, s laskavým úsměvem děkovala mi za mou důvěru, i schválila úmysl můj, že jsem se dříve k ní na radu uchýlila, nežli jsem se na cestu tak nebezpečnou pustila.

I velela mi něco zpívati. Já si zvolila Amenaidu. Ona přisedla k fortepianu. Vlídnost její mi dodávala zmužilosti. Zpívala jsem. Jak? — Sama sobě nesmím arci chvalozpěvy činiti — přece však tu pýchu v sobě chovám, že, budu-li v Praze zpívati, pan Milovín mi ke cti libozvučný sonet udělá.

Když jsem skončila, vstala *primadonna* a v radostném pohnutí k srdci mě vinouc, zvolala: Touha vaše, milé dítě, je pobízení genia — poslechněte hlasu jeho! — Slovem, ona mi slíbila, že se o mne postará, a věrně také slovu svému dostála. Nějaký čas mě ještě cvičila, pak se mnou několik nejnovějších a nejoblíbenějších zpěvoher prostudovala, a konečně mi na cizím divadle vystoupiti radila.

S mnohými listy k divadelnímu řediteli, k mužům světa literarního i osobám vznešeným opatřena, přijela jsem do Parmy — a brzo mi slíbili, že budu moci Desdemonu zpívati. I zpívala jsem. O následcích svého prvního vystoupení — toho se-odvážení pro blaho lásky nebudu nyní mluviti; doufám, že ještě déle pospolu pobudeme, a pak se k tomu příležitost naskytne.

Ředitel divadelní chtěl mě i hned skvělou odměnou opoutati, avšak první šťastný večer zbudil ve mně jinou naději. Od města k městu

umínila jsem sobě putovati a odvážlivě o palmu uměleckou se pokoušeti. Slýchati měl — tak se v dětinských snech milující moje srdce kochalo — slýchati měl Stanislav jmeno *Romani*, a v úctě je chovati, nežli by se mu za záclonou Fenella jeho zjevila.

Po dvě léta — ach, dlouhá léta, ušlá jen v zlatém snění, mlčela jsem o své milosti; ani Wernerovic o mně nevědí. Po dvě léta odřekla jsem se každé zprávy o muži milovaném; láska moje stavěla si jenom na pevné víře utěšené hrady — po dvě léta jsem říkajíc podezření nevděku na sebe ukládala, hodlajíc jediným okamžikem nenadálého shledání všecku touhu nahradit a všecky rány uléčit. Okamžik se blíží — ach — a kdož mi poví, zda-li moje naděje zlatého květu jistoty nabude."

„Já — já vám to povím, moje ušlechtilá přítelko!" zvolala Milovínova manželka, s velikou srdečností Fenellu objímajíc. — „Já mám velikou a pevnou víru, že Pán Bůh žádného umělce neopustí — a že budou všichni andělé pozor dávat —"

„— aby se ubohé umělkyni nic nestalo?" usmála se Vlaška. „Ach, to je arci krásná víra — jen že se dá snadněji od toho zastávat, kdo jí právě nepotřebuje."

„Ah prosím," dováděla panička — „já mluvím ze zkušenosti."

„Vy, moje drahá — ?"

„Ano — ano já! Neboť, jak mě tu vidíte, jsem, anebo vlastně: byla jsem také kousek umělkyně — a sice divadelní; ale arci jen z pouhé lásky."

„Jaké to lásky? — k pouhému umění?"

„Jen k umění; ale osud měl patřičné uvážení a dal mi za odměnu — tohle břemeno!" doložila panička, s potutelným usměvem hlavou po manželu hodíc.

„Je-li možná?"

„Ah, to vám byla zvláštní historie! Můj učený pán se pokusil udělat z toho něco, co má jako novela vypadat. Ale já mu to již nelidsky zkritikovala! Je to pouhá strakatina, beze všeho ladu a skladu, bez patřičného zamotání a vymotání —"

„Vidíte, spanilá slečno!" usmál se Milovín — „tohle jsou moje manželské radosti. Lidé, kteří by mi nejspíše rozuměti měli, vykládají mě nejpřevráceněji a tepají mě beze vší milosti."

„Nevěřte mu — nevěřte mu, drahá přítelko! Já s ním zacházím, jako by byl z másla; ale ta spisovatelská krev je také právě jako vroucí máslo; jen do ní kápněte — hned je na střeše."

„Takovou prudkost není na vašem panu manželu vidět,“ usmála se Fenella. „Ale abych v této věci spravedlivě rozhodla, bude nejlíp, když mi to jisté něco ukáže, co má jako novela vypadat —“

„Ah, prosím“ — odpíral Milovín.

„To jest: Oh, s radostí — jen čtěte!“ doložila panička dovádivě. „Vždyť se mu bez toho té radosti ještě nedostalo, aby se byl někdo z vlastní vůle přihlásil, že by rád jeho věci četl.“

„Proto učiním také nejlíp, když i našeho milého hosta ušetřím a svůj rukopis pěkně pod zámečkem nechám,“ prohodil Milovín do stejného tónu s veselou manželkou.

„Ne, ne — to si nenechám vzít!“ opírala se Fenella — „a zvláště je-li to kousek historie vašich srdcí. Já vám odkryla svoje srdce — a sice tak důvěrně, jako bych byla k dávným přátelům mluvila; na důkaz, že jsem se ve své důvěře nezklamala, odkryjete mi nyní svoje srdce — a tak se míra vyrovná.“

„No, to poznáte něco hezkého!“ smála se panička. „Můj pán si vám v té *quasi*novele počíná jako pravý hejsek — a nutí se do řečí, které byste jinak při jeho vážné usedlosti ani nepozorovala. Arci že je to práce z nedospělých let — psal to asi před třemi roky — ale kritika se na to neohlíží...“

„Ale co pak myslíš, má dušinko, že je všude zlatý zoubek tak v popředí a tak naostřen jako u tebe?“ řekl Milovín. „Naše rozkošná přítelkyně bude soudit milostněji — a abys o tom věděla! — schvalně jí svou práci doručím.“

„Ale prosím vás, moje drahá!“ zasmála se zase manželka — „jen si ji nechte, až — před spaním. To přelíbezně usnete.“

S o b ě s l a v,

hra divadelní — ve prospěch dvou srdcí.

1.

Byla neděle, o kteréž každý z nás pravověřících nejméně tři „kočičky“ slouskne — to jest: Byla neděle květná, a když byla tato květem slavená neděle, vjížděl jsem do Pražských měst. Přicházel nebo-li vlastně: vezl jsem se z venku, odkud mi byla důležitost ouřadního praktikanta pravé i levé lejtko k Libušinu sídlu napnouti kázala.

Všeliké řízení svoje po městech Pražských nebudu popisovati; nestojí to zato. Řeknu jen, že jsem také rozličné milé i nemilé návštěvy odbýval, a že jsem konečně také na obědě u kancelisty Dvořáčka byl.

Dokud jsem v Praze na študiích meškal, to jest: Dokud jsem tam za příkladem starších a na vzor mladším v letě po zahradách zvláštní svůj zřetel na krásu přírody, na silnou kávu a na uherský tabák obracel, v zimě pak po tan-

čírnách zkoušel, mnoho-li as tělo lidké vydrží, nežli se na smrt unaví: tenkráte — ach, blahého zpomenutí! — tenkráte jsem také po p. kancelistově slečince Andělině zamilovanýma očima házíval. Pamatuji se, že milostpaní kancelistová, jakožto pečlivá matka pěti dcerušek, nejednou na budoucí moje užší spojení s upejpavou Andělinkou narážela; ale bohužel! ani tím nejzmužilejším naražením nepřirazila dcerušce ženicha.

Opustiv z rozličných příčin maloslibné študie, počal jsem život venkovského praktikanta, a Praha i s Andělinou mi zmizela z paměti. Jesti to nejtěžší kletba pokolení lidského, že ač vedle jeho mozku dvě dosti dlouhé uši na stráži stávají, přece z něho věci důležité vyklouznou!

Zdali za příčinou světem honěného přísloví: Stará láska nerezaví — zdali z pouhé zdvořilosti, zvědavosti? — o to se nechám spanilé čtenářky hádati, a povím zkrátka, že jsem po svém příjezdu do Prahy také p. Dvořáčka navštívil, a že on i drahá polovička jeho nad míru laskavě pana „z Neumehlu“ — (nota bene! takž mi říkají zdvořilí měšťáci, ačkoliv otec můj jen prostým nájemníkem na panských statcích byl, a Neuměl se jmenoval) — že tedy nadějného mladíka nad míru laskavě uvítali, k obědu pozvali, že mu lichotili, že mu připíjeli — a tak dále.

Nebudu skoumati, byla-li přívětivost kancelistovy rodiny ryzí zlato; ale víno její bylo výborné, a měla-li *ona* trochu falše, smylo s ní *toto* všelikou poskvrnu. Pozorovalť jsem to, an mě po šesté sklenici malá — pravím: jen tak malinká opička —

co se cívkou proflekne,

za uchem lektati začala. I uznal jsem potřebu, vystoupiti z obory, kdežto se tak dovádivá zvířátka rodila, a ve stínu skromného hostince zahnati horko, ježto se mi po celém těle rozrážeti začalo.

A jak se mi teprva vedlo, když jsem vyšel na ulici! Všecko mi bylo ouzké, všude jsem vadil. Zpívaje a hvízdaje beru se k hostinci a dostanu se ke dveřím svého pokoje; sotva že ale klíčem o zámek zavadím, tu se již dvéře samy otevrou a k nemalému úžasu odhalí mi přepodivné divadlo.

Skokem honil a točil se tu po podlaze mladík — pokud jsem to v tom okamžiku a u vinní páře rozeznati mohl — rusovlasý, štíhle urostlý. Oděv jeho byl sice čistý a oupravný, ale času ročnímu, fučivému dubnu, trochu odporný. Popelavé spodky z tenounkého kazemíru, fráček ořechové barvy se žlutými knoflíky, košile s velikým přeloženým límcem — nahý krk: tak se

mi tu neočekávaný host v mém pokoji na oči postavil. Sotva ale že se postavil, a oči naše se potkaly: již se počal zase hýbati, a rozpřáhnuv ramena, po třech skokách se mi okolo krku zavěsil.

„Vojtěše! Milovíne! na pustině života mého spasitelný pramene! ty moje berlo! hlavní záponko ze řetízku mých rozkoší, ty můj —"

Na všechny jmena se nepamatuji; bylo jich ale síla, jimižto mě mladík přivítal, a při nichžto mi buď na ústa úžasem otevřená horoucíma rtoma políbení tisknul, anebo jako závratí zachvácen, rukama tleskaje okolo mne se otáčel. Na mne pak přišlo poznání, že jsem u vinním spěchu a zmatku cizí dvéře držel za svoje, že jsem vešel do vedlejšího pokoje, a v tom pokoji že jsem se potkal s přítelem, o němžto jsem už po dvě leta nic nevěděl.

Smáli jsme se oba, i žehnali oba dobročinnou osobičku, nazvanou slepá Náhoda, jejížto péčí se tu dvě duše z rozptýleného pokolení študentského pod jednou střechou shledaly. Všeliké radůstky a těžkůstky, jakých jsme byli u nejrozmanitějším stupni velikosti spolu zažili, stavěly se nám zpomenutím opět na oči. Byloť, jakoby ani den nebyl od té chvíle uplynul, co jsme se byli posledníkráte v Bubenči prohnali.

„Než ale, Vilíme, pro Bůh — kam jsi to zalezl na tak dlouhý čas, že o tobě ani slychu nebylo? Odkud přicházíš? Kde jsi se tu vzal?“

Těmi otázkami počal jsem na přítele dolehati, an se byl první průval našeho blahostného překvapení poněkud umenšil. On ale neodpověděv, postavil si hbitě do prostřed pokoje stolici, vyhoupnul se na ní, a stoje začal takto deklamovati:

„Zdali se ptá tvůj otec rolník,
Odkud táhnou mračna ourodná?
Jen když mu svlaží kapustu a kolník,
Jen když —“

„Znám je, znám tvé básnické beránky, a vím, že se od jakživa nejradši po nížinách pásli — jako na vzdor všem českým orlům, jižto se „mhou klenutým stropem“ proletují. Teď ale nech hloupostí, a seběhni ke mně, k živé proze, a řekni, co zde robíš?“

„Nic!“ odpověděl Vilím velmi vážně, nadul tváře a pohodil hrdě hlavou.

„Aby tě diblíci! Což tedy robíš jinde? Jaké je tvoje *pensum* v jiných síních, nežli bývalo v Karlo-Ferdinandských?“

„Ha, ty tedy, ukrutníče, mocí mermo
Působíš to lermo —
Jedním slovem chceš bych tebe rozdrtil?“

rozkřikl se Vilím na mou poslední otázku. Náhle však zaraziv, skočil se židle a věčně střídavému rozmaru svému pustil uzdu takto: „Avšak proč bych ukládal perle do bahna? Ty neznáš novou moji truchlohru — neporozumíš tedy krásným jejím zlomkám. I budiž tedy tvým uším po sprostu podáno — čeho se jim chce."

Na to se mrštně předemnou uklonil, a ruku podle úst položiv, aby se zvuk hlasu jeho dále nedonesl, nežli k mému uchu, zašeptal: *„Já jsem komediantem!"*

2.

Kdybych se byl mohl jenom na okamžik udělati malířem, když mi Vilím o stavu svém pověděl, bylbych se i hned na věčnou památku své hlouposti, a na výstrahu všechněm, kteří kdy podobně se mnou smýšleli, vymaloval *s učenou tváří oslovskou.*

Nezapírám to; rád jsem se odjakživa umělcům divadelním obdivovával a vysoce vážil si schopností jejich, rovněž jako nadání umělců jinobarevných; ale předsudků, lpících na stavu hereckém od věku dávného, nemohl jsem se po tu chvíli docela zbaviti.

„Vilím byl jinoch nadaný nejkrásnějšími dary přírody: vtipem, srdcem, obrazností — mohl se povznesti na stupeň nejvyšších důstojností, a nyní je — —“ tak jsem filosofoval: ale nechám rozvinování klubka tehdejších citů mých. Povstalyť z nedůkladných zásad, napájených zkaženým mlékem světských důmínek, a tyto zásady naznačím délkou povídky své ještě snad i na jiných místech dosti příhodně.

Vilím pozoroval, co se ve mně děje. Zarděl se — ale nemýlím-li se, více *nademnou* než *nad sebou*; i opřel o mne zraky svoje pevně, a opětoval hlasem mírným, ale vážným, ba skoro hrdým ona osudná slova: „Já jsem komediantem.“ — Ale já mlčel ještě, a jsem tomu až dosavad povděčen, že se mi ústa neotevřela. Bylaby zajisté přítele bolestněji ranila, nežli to mlčení moje činilo. Také Vilím se zamlčel, a sáhnuv do náprsní kapsy svého fraku, vyndal tobolku, z tobolky pak dvě otřené, ušpiněné psaní, mlčky mi je podal a potom přistoupil k oknu. Já pak zvědavě listy rozvinuv, četl jsem na prvním takto:

„Milá matinko!

Ty jsi mi přávala od dětinství svobodnou vůli, i dobře jsi učinila. Milovalť jsem svobodu již co malý klouček, a dobře snad sama ještě

víš, jak jsem se s hochy prával, když ubohé chrousty na nitku uvazovali. I také stran mého budoucího stavu byla jsi té dobroty, zůstaviti všecko mojí vlastní chuti. Pozorovalť jsem arci, žebys ráda, kdyby se stal ze mne —"

Teď se nacházelo několik řádků setřených, jakoby slzami smazaných; nebylo mi lze dotříti se smyslu.

„Lékařem také býti nemohu; tuším, žebych musel sám dříve všech nemocí okusiti, nežlibych snesl pohledu na tvář usouženou neduhem. Či-by měl tvůj veselý Vilím se zalknouti a nebo scvrknouti prachem kancelářským? — O nech mi jen, drahá matinko, vůli ku krásnému umění, o němž jsem ti nejednou mluvíval. S ním pokvěte rozkoš moje, blaho moje — a jím, dá Bůh! ověnčím ještě i tvou starou hlavinku vonným kvítím. Nech mne jíti k divadlu." —

Druhý lístek byl psán rukou ženskou, a právě tak v písmeně za písmenem pracně sestaven, jako matka *moje* psávala, kdykoli mě potají z marnosti kárala, vždy ale na přilepšenou přece desítku poskytovala. Zněl v tato slova:

„Ach můj drahý, nešťastný synu!

Kéž bysi byl raději nohu zlomil, nežli jsi na ta komediantská prkna vylezl, a takž i prkno

na rakev matce svojí vyhlídnul. Proto-li jsem tě v bázni boží vychovala, bysi nyní s tuláky po světě se potloukal? Proto-li jsi dlouhé noci u kněh sedával, abysi věděl, jak se posléze před lecjakým otevřhubou šklebiti máš? Ach, synu, synu! proč jsi mi to učinil? Zkažený řemeslnický tovaryš, nevěda, zhejralec hodí se k bláznovství, na jaké ty se vydáváš. A jakéž pak bude tvoje stáří? A co po stáří, v hrobě a za hrobem? Soused náš — pamatuj se na učeného pána s tou velikou vlásenkou — ten vrtěl nad spasením duše tvé hlavou, an jsem se mu s oumyslem tvým svěřila. Mluv si cokoliv o penězích a o slávě, zůstaneš přece jen bídným komediantem!“

Když jsem dočetl, držel jsem lístky po nějakou chvíli ještě v ruce, nevěda, mám-li se dáti do smíchu či-li do pláče. Do obojího měl jsem veliké chuti. I přiblížil se Vilím zase ke mně, a lístky mi z rukou vyňav, složil je mlčky do své tobolky. V modrém oku jeho skvěla se slza.

Bývajíť okamžení na zatemnělých života cestách, kdežto se nám i nejtajnější schránka duše člověčí zotvírá, co dílna čarodějnická se všemi mistry a učedlníky, jací bývají: hněv a bolest, pomsta a žalost. Takové okamžení nastalo tenkráte i mezi mnou a Vilímem. Slza v oku jeho

byla zrcadlem, z něhožto se na mne lítost s uplakanýma klapkama dívala.

Teď bych se nebyl příteli zasmál, a kdybych tím i pověsti prvního ousměška byl dosáhnul. On však posléze sám, jako na vzdor svému žalu a mé outrpnosti, přejal slovo, a široké ouvoznici stesku a nářku zmužile se uhnuv, potloukal se po pěšinkách zase k svému rozmaru, a v těchto slovech pohyboval se jazyk jeho:

„S takovýmto požehnáním své matky bylo mi se odebrati na rejdiště usmívavé Thalie a na bojiště truhlotvárné Melpomeny. Blahoslavímť osudy, držící tvora zemského na železné uzdě, a blahoslavím i dramatické básníky, jižto hrdinám ani noční čepičkou pohnouti nedovolují, jinak-li to hlas olověného osudu rozkázal. Osud je všudevládný, i v listu matky mé takovým se prokázal.“

„Blaze tobě, pakli si obsah jeho s pokojným srdcem na mysl uvádíš,“ namítnul jsem já.

„Před tebou se nebudu zaklínati,“ mluvil Vilím dále, „že jsem se zařekl, pozdvihovati oko k spanilostem pokolení hadem svedeného, anebo nemíti ústa na zámku před mokrotou z vinohradu svezenou; tys nahlídnul do denníku jarních dob života mého — já pak býval hostem tvým, an jsi všem pěti smyslům hojné

*

oběti strojíval. Avšak na cestě, kterou jsem se po budoucí dny bráti odhodlal, nemělo mne potkati nic jiného než drahé umění, jen tomu jsem se zasvětil, a jako mocné kouzlo proti morové ráně choval jsem psaní matčino, a kdykoli mě nalíčená laskavost nalíčených komediantek anebo patrný pátý hlavní hřích nepatrných komediantů vnadil a vábil: svatosvatou přísahou sobě sám jsem se zavázal, že se nestanu dle závěrku matčina listu bídným komediantem. A věru! shledalť jsem ráznost oněch slov, jimiž Tomsa v přeložení Körnerovy Hedviky praví: Mnohá chlípná podobizna kráčela mi vstříc, mnohé oko hbitě po mně se obracelo; zdivočilých soudruhů zhoubná slova podkopávala pevný strom.... avšak zanechmež nyní podobizen a podkopávání, Tomsu, Körnera i komedianty! Matka mě miluje — umění mi není macechou — nyní jsem u svého Vojtěcha — v Praze — a ve vlasti!“

Po dlouhém tomto výlevu srdce i jazyka otočil se několikrát na opatku, pak se umístil na měkce vycpané sedadlo, a začal oudy protahovati.

„Hodláš se tady pozdržeti?“ ptal jsem se ho nyní.

„Tady?“ opětoval Vilím, a jako živá rtuť se opět na sedadle vzchopil. „Na této lodi ne-

budu se déle kolébat, nežli mě na ní lidumilý Jalovický kupčík udrží, kterýž mě sem svezl.

Zda víš, jakou to touhou hocha pudí,
Když dívka jeho za horou se budí?

Takovou asi mocí popadlo mne to najednou před třemi mesíci v Norimberce, kdežto jsem posledně na prknech tleskání a hvízdání zasléchal. V Praze je přece jenom nejblaženěji! pomyslím sobě, a rychlou nohou vydám se na cestu, abych pod pláštěm matky vlasti — jí a sobě ku slávě z prázdné číše píval a tupými kordy se potýkal. I letěl jsem ku horám — ku horám tmavolesým, o něžto se Domažlické zpěvy a Strakonické dudy obrážejí; ale sotva že mě na zemi české první hodina pozdravila, zastavila se již opět noha má, zastavilo se i toužení mé. Ano, holečku! člověk se ve spaní nenaděje, k čemu ho z rána pastuchovo troubení probudí!“

3.

Na stole, mezi svícnem, utěrákem, dvěma knihama, sklenicí s vodou a několika dýmkami ležel arch velikého papíru. Vilím přistoupil vážnými kroky ke stolu, vztáhl ruku a chopil se tohoto papíru.

„Donesla se ti již někdy k uším pověst o Jalovicích?“ počal na to s důležitou tváří. „Jsou ti tam lidé, rozhlášení svým krasovědeckým vzděláním po dalekých krajinách; a tím dovršili slávu svoji mírou převrchovatou, že mají vlastenecké smýšlení. Umíniliť sobě rozšiřovati a zvelebovati jazyk český, a protož každý den příkladné písně zpívají, jakož je: Nepůjdu domů, bylbych doma bit — a protož podporují také divadlo. Za propůjčené dovolení na jistou řadu her sedá pan přednosta i s rodinou a všemi strejčky a tetičkami na prvních místech zadarmo — ostatní krasoumné obecenstvo naplňuje druhé, třetí a čtvrté lavice. Cti a chvály mívají tam oudové hereckého spolku dost, ale s tabule hospodského nesmaže to všecko ani jedinou čárku. Nyní je tam spolek vybraný. Včera večer pokoušel se o mne zloboh: dlouhá chvíle — a hle! v uměleckém tom zanícení provedla moje ruka toto nesmrtelné dílo!“

Přitom rozvinul papír, a rozprostřel mi před očima obraz chuti Hogartské, jednoduše nakreslený tužkou. Byla to prostranná venkovská krčma, plna přepodivných tvářností. V předu roztahoval hubené nožky pídimužík s načechranou hlavou, kterouž nad vysokým obojkem mezi náramnýma límcema nadutě vystrkoval. Ruce jen

co možná rozpínaje, zdržoval dvě jiné podoby, ježto se chtěly popadnouti do křížku — po pravé masitého břicháče, po levé vyzáblého kostlivce. Oba měli oči vyvalené, ústa hněvem zpříčená, pěstě zaťaté. Dávno jsem tak drastického představení neviděl.

„Tento smírný duch mezi rozhorlenou myslí rekovskou v pravo a vyhrnujícím se vztekem zákeřnickým v levo je ředitel nynějšího divadla v Jalovicích,“ začal mi Vilím obraz vysvětlovati. „Před desíti lety byl ještě statečným tovaryšem u stolu divadelního gardrobéra; že pak se mu několikráte poštěstilo vynesti na ta skluzká prkna stoly, přistrojiti se za němou osobu, a to sice vždycky beze všeho poklesku; shledal i na sobě pravdu znamenitých slov: *Anch' io sono pittore!* pohodil jehlou a chopil se krví zprzněné dýky a šel a neoběsil se sice na olši, pověsil se ale na krk komediantům. V chrámu svatého umění konávají prý na památku tohoto dne výroční slavnost, při nížto Melpomena moldánky natahujíc pláče — Thalie pak jako po kmínovce o jedné noze skáče.“

I musil jsem se rozmaru Vilímovu zasmáti. „A jak se tento duch rozvinul, jenž tak dlouhý čas nevhodně mezi ostřížky dřímal?“ ptal jsem se pak vykladatele obrazu.

„Neznalť jsem ho, když se počátečními kroky po herecké dráze honíval — a slovům jiných komediantů není co věřiti, ježto si jenom nejraději pamatují, kolikráte se kde komu vysmáli. Že pak v panu Sadílkovi duch veliký spočíval, dokázal tím, že se nejenom o slávu svoji, ale též o blaho celé bandy starati uvolil. Zemřela mu tetička, a ta mu odkázala několik set. I šel tedy povděčný sestrovec, a opět neoběsil se na olši, alebrž nakoupil plátna, barvy a hřebíků, a rozvěšel dědictví po latích a trámech, a tu svou boudu nazval pak divadlem.“

I dal jsem se do smíchu, až se stěny ozývati počaly.

„Vy mě rozhněváte, pane rytíři!“ zvolal se směšnou nadutostí Vilím, a papír hbitě svinuv, začal na mne jako mečem dotírati.

„Probodnu vás, jako pečeného kohouta, opovážlivý člověče! — Slepotou raněný krtek jste — v škořápce hlouposti uhnilý hlemejžď — božího světla se bojící sova jste — nazvaný: Vojtěch Neuměl a básnicky pokřtěný Milovín!“

Takových Shakespearovských přezdívek se mu z úst jenom sypalo, an se předemnou v hrdinské postavě svinutým archem oháněl. Na to se vedle mne na kolena spustiv, rozprostřel obraz na sedadlo, a začal takto horliti:

„Tu viz, jedovatý ousměšku! Nejenom „šaturobil“ náš poznával potřebu divadla, a to divadla českého po krajích českých, alebrž i pomocníků nalezl, kteří se uvolili pod správou jeho dobývati zlatého rouna. Tu viz po pravici někdejšího tovaryše řezníka — nyní hraje na tělnaté hrdiny; tu po levici vyzáblec, vysloužilý desátník — nyní představuje potměšilé zatvrzelce, zločince, jakož je Robert ve Fridolínu, a nebo nejzrzavější ze všech šelem „Bruno“ v klasickém díle Spiessově. Tuto viz mladíka s pudlíkem šaškujícího; pravý to Všeuměl. Listy roznáší, lampy rozsvěcuje, svíčky utírá — ba i někdy půl třetího slova bez koktu pronesti dovede; rozený to synek herecký. A tuto opodál u stolu naši proslulou dceru Melpomeny, jak plačící děťátko plácá! Hned vedle ní pak milánka žertu a smíchu, pannu Rosenkronovou, kterak pěkně — punčochy pere! A tentýž, jenž boty kartáčuje — a kluk, jenž z talíře zbytky selátka mlsá, na němžto se byla spáchala ukrutná vražda i zadělala kyselá omáčka — těchto několik upřímných koček — o můj drahý pane Neuměle! viděti jste měl rozmanitý sbor tento, jak žije a pije, jak lehá a běhá: i zajisté bylbyste vstoupil pod korouhev jeho, na nížto velikými, ze zlatého papíru vystřihnutými slovy stojí: „Národní divadlo!“ Já alespoň vstoupil

na okamžení pod ni, neboť víte, že jsem od jakživa nerázně miloval, co se hájení a zvelebování českého jazyka týká.“

4.

Často v ošumělém kabátě
Rozumnější chlapík sedá,
Nežli v damastových kalhotech.

Za vzorem všechněch živoucích, znamenitých i neznamenitých povídek a románů, báchorek a novel, aneb jak se ty špiritusy nyní všecky jmenují — za vzorem jich měl jsem již prvnější kapitoly nějakou průpovědí okřestit; leč nechtělo se ve mně až posud uroditi blahozvukých rýmů.

Byl krásný jarní den. Slunéčko svítilo, po mezích běhala jehňátka a telátka, štěpařové kleli žravým housenkám — a duše moje veselila se. Cesta, po nížto jsem jel, vtloukala do mne věčnou onu pravdu: „Kdo se poníží, povýšen bude; ponížen, kdo se povýší!“ Bouři mořskou jsem sice ještě neviděl, ani blahosti jejích nezkusil: avšak po tomto zmítání na kamenité cestě do Jalovic bylbych nejzdařilejší popsání podobného úkazu na moři zhotovil.

Do Jalovic tedy? — Ba ovšemže; aniž mi na cestě pokojné chvíle zbývalo k přemýšlení,

zdali jsem dobře učinil, časem takto mrhati. U rozveselení mysli, při panské večeři, byl jsem Vilímovi slíbil, že se přijedu na Jalovický Thaliin chrám podívati — on se chytil slova, zapřisahal mě svatostí našeho přátelství; kupčíku, s jehožto koňmi a penězi byl Vilím přijel, zvědavost moje lahodila, i onť počal na mne dotírati všemožnou výmluvností, a dán jsem byl do rukou jejich. Rychleji zařídil jsem po městech Pražských zaměstnání svoje, domů psal o nahrnutých obtížnostech, o prodloužení času, a čtvrtý den po Vilímovi vyjel jsem Oujezdskou branou.

O příjemnostech cesty nebudu slov šířiti. S nábožným povzdechem obrátil jsem zraky k milosrdným nebesům, an jsme poslední před žádoucím cílem zastaveníčko učinili u čtyr zdí, nahnutým krovem přikrytých, kteréž byly snad již poslouchaly hluk třicítileté války, kteréž drahně času tesaře i zedníky již o smilování prosily, a kteréž hladem a žízní mroucí tovaryši hospodou „u teplého stehýnka“ nazývali.

Koním se chtělo oddechu a obroku, mně se chtělo odpočinutí; s posvátnou jakousi, nevýslovnou hrůzou vkročil jsem do špinavé krčmy. V sednici, u prostředního stolu, seděl host, maje před sebou telecí kýtu, zavinutou v divadelní návěští. Přirozeným pudem vedený měl jsem si — neboli

žaludek můj po dlouhém vytřesení všímati jenom lákavé teletiny; leč lidský duch můj zvítězil nad chutí zvířecí, a kritickým okem počal jsem dříve prohlížeti papírový obal pečeně, a potom i muže, jenž byl dvě nestejné věci v tak úzkou známost uvedl, že se mastnota z kýty vtáhla v návěští a písmena z návěští otiskla na kýtě.

Přistoupil jsem tedy blíže ke stolu, a nahnuv se hostu přes záda, četl jsem velikými literami ohlášené: „Vítězství u Domažlic, aneb: Břetislav I., Český Achilles.“

Slova moje byla, tuším, plodem česaným na stromě radostného překvapení a hlasitého úžasu; neboť se host, ač dosaváde jen v anatomické rozkládání pečené kýty zabraný, po vyřknutí jich šourem na stolici zatočil, a očima na mne zablýsknuv, rovnýma nohama na podlahu se postavil.

Byltě as padesátník, slabých oudů, outlé tváře, snědé barvy, havraních vlasů, malých, jiskrných očí. Z pohledu a pohnutí jeho jevila se veliká čilost ducha, z oděvu bylo lze hádati na zalíbení v pořádku a čistotě. Náprsnička i s okružím byla co padlý sníh, na šátku okolo krku pěkný uzlíček, vlasy uhlazené, kabát světle zelený s dlouhým poněkud životem, na nohou spodky z měkké, žluté jelenice v botách až na lýtka vysokých.

Měl jsem dosti času prohlédnouti si přívětivého mužíka, jenžto zdravým, ostrým hryzem poslední sousto teletiny na rychlo drtě a ubrouskem mastné prsty a ústa si utíraje, předemnou se byl rovně, jako grošová svíčka, postavil.

Nyní ubrousek pustil, tváře o několik stupňů lahodnosti rozjasnil, a obě ruce mi podávaje, zvolal jazykem kvapným: „Čechu, vlastenče! dovoltež, abych vám stisknul bratrskou pravici!“

Té prosbě nedalo se ovšem nic odepřít. S úsměchem podal jsem cizinci ruku; leč ústům vyklouzla slova:

„V nebezpečenství se vydáváte, pane, v bratrství kročiti s člověkem, na němžto třeba nic českého, než co v něm vězeti zůstalo ze slabikáře.“

„O, bohužel, že jich po Čechách tolik, žeby je ani ve Vltavě neutopil, kteří o jazyk otcovský starosti neměli od oněch časů, když byli „ba, be, bi“ odříkávati přestali!“

Tak zvolal host v zeleném kabátě, a tvář jeho se dechem bolesti zatemnila. Leč jakoby novým pohledem na mne se opět zjasnila, pravici mou vroucněji tisknul, a slova jeho zněla co zvonek radosti.

„Avšak vy, drahý pane!“ řekl, „zajisté nepatříte k oněm, o nichžto, že na levici státi budou,

psáno jest. Libozvuk u vašem vyslovení, plynné čtení — a moje srdce — ha! to moje srdce! To mi praví, že jste Čech — já řku — kus ryzého zlata — že se staráte o všeliký prospěch vlasti — že jste milovník naší literatury — našeho divadla!"

„Toť jste asi neobyčejnou pilnost naložil na seznání dobrého vlastence, zvláště pak jestli v člověku po několika slovech i milovníka divadla seznáte."

„A proč bych nebyl naložil? Kdokolivěk se na roli vlastenské i nejmenší prací zanáší, trhá si zlaté listí na věnec nevadlý — a byť i na ní po brázdách pouhé kamení sbíral a na hromadu svážel, aby na poli ourodném zrůstu nepřekáželo — také to služba jest. Ano, můj zlatoušku! Od té doby, co se byl národní duch náš probudil z dlouholetého sna — od té doby zanáším se přemýšlením o vzniku a zvelebení divadla. Nechť je cesta jakákoli — jen když k obecnému prospěchu přivádí. Jiný píše, druhý se potýká — já bych si zvolil stav herecký, kdyby k tomu byly plíce svolily — nu, také dobře! za to jsem hlavou a perem sloužil české Thalii!"

„Že perem?"

Divení moje rozmáhalo se, čím déle horlivý mužík rozprávěl. Než poslední jeho slova zdála se mi býti důkazem o přeskočeném kolečku.

Znalť jsem všecky naše spisovatele ze jmena, jižto se byli národního divadla ujali, a tento outlý střízlíček v jeleních kalhotkách žeby z velikánského toho počtu byl?

I pozoroval, tuším, nedůvěru moji, ačkoli jsem k rozšíření kořínků jejích ani polovic okamžení nepopřál, jako zde písmen k jich popisu; zpozoroval ji, a poněkud jakoby na rozpacích mě popadnuv za knoflík u mého pláště, objasnil řeč svoji takto: „Rozumějte mi, zlatoušku! Pravím-li: „perem“ — nemyslím, žebych byl i kněhtlačitele pozbavil papíru a barvy. Ne všecko, co se napíše, i pod impresorský lis dostati se musí; ač nevím, zdali podobný osud i mou práci nepostihne, pakli ji rozumní za hodnou uznají. Já jsem syndikusem v Jalovicích — jmeno moje Kohoutek.“

I kvapně jsem se uklonil, a pověděv mu také jmeno své, úřad i účel cesty své, nemenší poklony jsem utržil. Tvář páně Kohoutkova se vyjasnila při jmenu Jalovicích jako báň na kostelní vížce při prvním jarním slunéčku.

„Srdečně velebím Hospodina, že mi vás nalézti dal na cestě k milému domovu!“ radoval se pan syndikus. „Totě nám zbude času k líbeznému hovoru a moudrému považování věcí vlastenských.“

Vozka můj, vstoupiv do jízby, oznamoval, že jsou koně nakrmeni.

„Máš-li pak ještě místa pro mne, Šebesto?“ zeptal se ho pan syndikus.

„Inu, jemnost-pantatínku, jestli že můj pán dovolí,“ odpověděl vozka Jalovický, s rozvláčnou zdvořilostí obrátiv se k panu městskému ouředníkovi i ke mně, jenžto jsem ho byl v Praze za dost drahý peníz objednal, „místa byloby nazbyt.“

„Mně společnost vaše způsobí dvojnásobné potěšení,“ řekl jsem já.

Pan Kohoutek nařídiv pak kočímu svému, aby se na prázdno domů odebral, žaludku jeho se zbytkem telecí kejty seznámiti se dovolil, načež rychlým krokem semnou do kočáru hopkoval. Vozka zaprásknul, a již opět jsem začal okoušeti rozkoše kamenité cesty. Ne však! utrhačství nenávidím z celé duše, z celé mysli své; čím dále za „teplým stehýnkem“, tím rovnější, tím oupravnější byla i cesta. Dobré znamení! — I rozprávka moje s panem Kohoutkem mohla se pokojněji rozbíhati a po koleji rozkládati.

Leč tato rozprávka stala se tak rozmanitou, žeby ji čtenářové pro samou strakatinu i pro širokost oděvu za jednotvárnou i dlouhochvílnou usoudili, kdybych ji pro ně slovo za slovem ohřívati měl.

Pokusím se vytlačiti z ní šťávu a vyloupnouti jádro, a takž jí bez nechutné šupiny po skrovných mírkách poskytnouti všechněm, komužkoli na Jalovické moudrosti a na zlepšení chuti vlastní záleží.

Mírka první.

Kohoutek. Sousedé Jaloviční nepokřtívají oudy spolků hereckých „komedianty". Vyjasnil jsem jim i vepravil ve pamět jejich, že herci a herečky, hry divadelní představující, umělci se nazývají. A pouhým tímto názvem, věřte, mnoho nevážnosti zmizelo, jižto veliká část lidu našeho ve jmeno „komedianti" vkládá, i pak na osoby přenáší.

Já. Toť aby vás oudové všechněch divadel oslavili, jako rekovného zástupce, a obdarovali penízem za vypuzení lidských bludů škodlivých! Leč pouhým překřtěním nazasadí se vážnost pro spolky, o jichžto potřebnosti se nerosvítila lidu notná pochodeň. Lid — nemyslímť, jenž ve pluh starosti zapřažený, pole denních potřeb orává, i ten, jehož byli odchovali na hedvábných peřinkách, nehledí na umělce řádu jakéhokoli s takovou vážností, jako na milostpána, kdy se péro za uchem, svazek papíru pod páží, s vypnutým břichem z radní světnice domů navrací.

Kohoutek (hroze mi prstem). Čtveráku! pomyslete, že vám sedí syndikus po boku. (S povzdechem.) Avšak bohužel, že máte pravdu!

Já (s úsměchem). A že toto zlé nenapravíte v dobré.

Kohoutek. Pročbych nenapravil? Nechtež jenom, aby spolky herecké přestaly býti outočištěm bídáků nehodou stížených, přístřeším dobrodruhů ze všech světa úhlů smetených, besedou radovánek o budoucí den nepečujících.

Já. Oho, oho! velevážený pane syndikuse! Myslíte-li, že se dá svět na ruby obrátit, jako dvé rukaviček? Lidumilá Thalie nevymítá nižádného z hájů svých, ba ni truchlotvárná Melpomena nezabraňuje žákům pohlédnouti na dno vinní slenice.

Mírka druhá.

Kohoutek. Vám se tedy zdá, žeby všechny společnosti herecké přestati měly, ježto stany svoje z krajů do krajů přenášejí, a dílnu svoji rozbijí v městě i po návsi?

Já. Dokud se nestanou prospěšnými školami hereckého umění, pod správou dostatečných ředitelů — vymazány buďtež ze řady uměleckých ústavů, i zapuzeny z besed obecenských.

Kohoutek (radostně mi ruku tiskna). Jakoby ohlas mé duše mluvíte! Švec musí umět botu

neb střevíc přikrojit, nežli se mu řemeslo dovolí; divadelní ředitel —

Já. Dovede přistřihnouti plody spisovatelů, třeba se tomu byl neučil. Vždyť pak to jesti jediné, čím sami sobě pomazání udělují k ouřadu. Vím ale, co říci hodláte. Vykázati má se, kdo řízení divadla přijímá, o vlastní zkušenosti herecké, o vzdělaném vkusu, o statečnosti, tolik oudů vésti k cíli jednomu. Leč není-li to k smíchu, pane Kohoutku? My tu hovoříme jakoby výbor, ustanovený na dohlídku nad schopnostmi divadelních spolků. Hubou my dva nevytáhneme, co se vleče bahnem stoletým.

Mírka třetí.

Kohoutek (s rostcucím ohněm). O, jakžby soudil svět o herci jinak, představiv sobě, že v nižádné třídě vědomostí miláček Melpomeny cizincem býti nesmí! Rozum jeho se ojasniti musí dějepisem, bájeslovím, rovněž jako chuť ušlechtiti řečnictvím a kouzelným jeho bratránkem, básnictvím. Tělo hercovo vtěsnati se musí v podobu sprostoty, rovněž jako pohybovati se mravem spolků šlechtických.

— — — — — — — — — — — — —

I čtvrtou i pátou mírku hodlal jsem poskytnouti čtenářům; avšak pozoruji u přemítání zrna, že se neustavně zardívám, připomínaje si vlastní

předsudky, nežli jsem se jich byl k vůli Vilímovi zprostiti odhodlal, a věděltˇ jsem i věřil tenkráte v uměleckou důstojnost herce zdárného. Což pak o stavu tom uzavírati má lid, jemužto se z netesaného plotu vyvrácený, surový kůl zdá býti dostatečným, aby se jím vyplnila všeliká mezera ve sboru hereckém? — I nechám tedy nahrnování mírek, abych se nestal najednou pověstným chvalořečníkem pořádku, nad nímžto jsem nedávno ještě vynášel úsudek nemilosrdný. Veliká prý nádhera spočívá ve slovech: „*Vir constans,*“ to jest: „Hlavu jako ze železa měj, s pravdou třeba do rvačky se dej.“ I kéžbych jenom paprslek nádhery té pochytit a věneček z ní sobě uplesti mohl!

5.

Blahoslavena budiž věži zámecká, ježto jsi nás — mne totiž a pana Kohoutka — v příhodný čas vytrhla z nesnáze. Čepejřilť se již ten dobrák, an jsem ho škádliti počal poslední rozprávkou. Což já za to mohu, milý Kohoutku, že jsi až přemoudře kokrhati chtěl? Dosti dlouho byl jsem napínal chřtánek člověčí k nápěvům, v jakových jsi ty ohlašoval učenost svoji, a kdokoliv zaslechl *duetta* naše, na víru obrácen nepojmenuje

herce „komediantem“. Leč do posledního koncertu páně Kohoutkova nemohl jsem se pustiti. Byly to přetěžké variace; thema na ně: „V Čechách by obstál divadelní spolek, hrající po česku.“ Nic naplat, že jsem dokazoval, jak slabé již prvopočáteční základy umění hereckého jsou, kde hrubá neznámost jazyka vládne, i jakž nejisté stavení, kde dramatická chudoba bloudívá; nadarmo jsem dovozoval, jak sypké základy spolků divadelních jsou, i těžké obstání členů jejich, kde peníze pobývají u ovcí ztracených a chuť jenom u beránků domácích. Zpozoroval jsem, že se odmluvou zasazuji proti zamilovaným návrhům hrymilovného syndikusa, kteréž chrániti všelikou silou se namáhá. Já pak nerad koho z utěšených snů budívám; blahoslavena tedy ještě jednou věži zámecká, ježto jsi další neshodě učinila přetržku!

„Nechtějmež déle pouhými slovy bojovati pro věc, o nížto skutek co nevidět rozhodne,“ dokončil horlení svoje pan Kohoutek. „Pobyt váš v Jalovicích — a tuším, že bude dlouhý i příjemný — poučí nás o zastání zásady mojí, že v Čechách divadelní společnost česká obstojí. Mámeť tu právě jakousi, i byť i nebyla ve všem dokonalá, svědectví o mém výroku přece vydá.“

Museltˇ jsem se v duchu zasmáti, neboť mi na mysli tanul obraz přítele Vilíma i vysvětlení

jeho. Večer byl ale již tmavotkaným rouchem zastřel obličej můj a horlivé zanícení obestřelo zrak páně Kohoutkův; nepozorovalť usmání moje a mluvil dále takto:

„Dnes právě provozují Schillerovy „Loupežníky“ po česku; doufám, že se důmínka vaše vyvrátí a možnost vyvedení návrhu mého okáže.“

Štěkot psů a volání mejtného pozdravily nás, an jsme do Jalovic vjížděli. V soumraku večerním a při jednotlivých paprskách, padajících na ulici z nízkých oken přízemních, pozoroval jsem neobyčejné v městečku venkovském hemžení lidu.

„Nuž, pane Neuměle!“ promluvil pan syndikus jakoby hlasem vítěze. „Tu vizte horlivost Jalovickou pro národní divadlo! To všecko plove k „zlatému andělu!“

I já jsem k němu doploval po několika stech štilců, zakusených třesením vozu na dlažbě, vyšlapané husami. „Zlatý anděl“ jest nejprvnější Jalovický hostinec, a sál jeho byli proměnili v chrám Thalie. Do začátku hry zbývalo mi ještě času převlíknouti se; i dal jsem se uvesti do zvláštního pokoje. Na schodech stalo se mi však — náramné neštěstí.

Náramné to neštěstí strhlo se na mne z dvou — ženských očí. Ach, to byly oči! Kdyby se mi

chtělo dáti platné upsání, že všecky spanilé čtenářky v popisu osudných těchto očí pohledávati budou chválu očí svých: nazval bych je dvěma hvězdama, jarní fialinkou, okýnkama pozemského nebe.

Avšak tenkráte prositi musím za prominutí všelikého chvalozpěvu. Srdce moje bylo hnízdem Zášti a spravedlivého Zanevření, a tito dva dravci neuměli oči jinak pojmenovati, leč „jiskrami ženské pýchy a tvrdohlavosti, palčivou kopřivou, světýlkem vezdejšího pekla“.

Znaltě jsem dívku. Kdyby dvanáctero soudců nebeských bylo po žebříku Jakubově sestoupilo na zemi a chtěli ohledat krásu dívky té, zajisté od nehýtku hebounké nožky až ke konečku zlatého vlásku byliby všecko úplné, dokonalé nalezli. Já to nalezal také; ba nalezal jsem i více. Ducha jejího nalezal jsem sbratřena s pány, bez jejichžto průvodu se děvče ve světě okázati nesmí a kteříž jsou: zdravý rozum, bystrý vtip, a onen povrchní mravův a vzdělanosti lesk, kterýž nahradí, coby se v něm snad nedostávalo. Srdce její nalezal jsem zesestřeno s paními, bez jejichžto spolku dívka nespolečnou zůstane ve spolku dobrých, totiž s čistotou, pobožností a onou čarovnou měkkostí, v nížto celý svět podobu svou rád vtiskne. Nalezal jsem, až i místečka pro svoji

lásku jsem nalezl. Kdo „sladkou tuto pomoranč i hořkou její šupinu nenakousl,“ nepojme ani nejživější popis o chuti té; kdo se ale již „ve sítěch lákavé ochechule třepetal“, pochopí zkrátka řkoucího: Já miloval. I ústa dívčina žvatlala mi o tom daru božství, a oči její — ach, ty osudné oči! — co se mi na rtech pouhým zvukem býti zdálo, v očích jakoby z hloubky duše vyváženo se lesknulo.

V sladkém zpomínání a v černém kabátě pohřížený vstoupil jsem do sálu „zlatého anděla“. Sotva že jsem levým okem proběhnul zástupy diváků, vpředu ženských, nahrnutých jakoby jarního květu na makových záhonech, vzadu mužských, sestavených tu jakoby na podzim uschlých makovic, a pravím, sotva že mi času zbývalo pohlédnouti na oponu, a vyobrazené na ni sedmero muz a několika gracií, tanec provodících, jakoby „dojné, když provádějí vrtáka“: zazvonilo se, opona zašustěla, mne pak pojala hrůza posledního soudu.

Řvání a výskání, tleskání a dupání rozléhalo se okolo mne, že jsem se strachovati začal, aby nás nepochoval „zlatý anděl“ pod kamenným pláštem. Nevěděl jsem, za jakou příčinou se Jalovickým pánům všecky oudy zbláznily, až když se Franc Moor s pokorou do prostřed jeviště

připlazil a čepici smekna k poděkování za přivítanou hezky po komediantsku se ušklíbnul.

Štěstí tvoje, pane hrymilovný Kohoutku, že jsem tě už neměl po boku. Před veškerou obcí bylbych ti okolo krku padl, žes jí tak velikou lidumilost vkokrhal! Ani slova ještě herec nepromluvil, a ona již rozkoší — bez hlavy!

Leč Franc Moor za pozbytí takové maličkosti stál. Jaký to kus masatého těla! jaké plíce, jaké studium! I ten chomáč načechraných na čele vlasů — jaký to důvtipný příspěvek k zobrazení šeredného padoucha! Radosti mé přibývalo po každém výstupu, a div že jsem se dočkati mohl, až bratr Karel před námi zakleje. Jaký to asi velikán, když Franc již takový skalolam!

Vystoupil, nové diváků zbouření. Pan Karel ale jakoby nic, jenom hrdě hlavou pohodil. Já pak se poznovu octnul v Jiříkově vidění. Zjevilať se osobička nehřmotná, hubených oudů — vyjmouce dle hereckého práva vycpaných lýtek a stehen. Slova jeho vrážela se mi do prsou, jako tříhraná dýka; žalobu a nářek veda, skuhral, až mi se politováním vlasy ježily. Oudy jeho, pěsti, ramena, ňádra, zadek jenom hrály; zatínaly se, trhaly sebou, nadýmaly se. Oči se koulely, a obočí nad nimi se hýbala, jako dvě hrůzoplodná mračna. Jalovičtí v rozkoši takořka se topili.

Jednání první bylo ukončeno. Nové hromobití. Leč vedle mne začaly dvě paničky rozprávku, kteráž učeností svou i nejsilnějším rukou a nohou se-vztekáním pronikla. První z těchto mudřen, vykrmená husa s obtížným oddechem, batistovým šátečkem sobě utírajíc pot s čela a tváří, jakoby vývar s velikých pokliček, zasípala takto:

„Co pravda, to pravda! Naše nynější divadelní společnost honosí se umělci, kteří by divadlům dvorským ke cti byli. Na mou víru, panno Kohoutková! ty dva chlapíky bych sežrala.“

Paní recensentka mluvila totiž o Františku a Karlíkovi.

Druhá ženština, vyzáblý to kostlivec, zacinkala pronikavým hláskem takto:

„A v čem že dnes největší obou umění záleží, pani správcová? V tom, že Valenta dnes na dobrého syna i milovníka hraje, a Rasocháček zločince představuje, ježto jindy právě naopak sobě počínají. Předvčírem ale byli se založili o deset pinet piva, kdo z nich lépe vyvede úkol druhého. Bratr můj kroutil nad tím hlavou. Já řku ale: I nech, bratře, starostí; já znám Rasocháčka i Valentu líp nežli ty.“

Nevím, jestliže se mi hlasitého smíchu chtělo, anebo jestli mě horko, jakoby v ruské lázni, ze sálu na čerstvé povětří pudilo. Vstoupil jsem na

pavlač, pod širokou oblohu, jižto byl večer modrojasným, hvězdoskvoucím čalounem potáhl. Měltě jsem příčiny s srdcem rozveseleným pohlédati k tichým hvězdinkám; leč jediný pohled na stříbroskvělé jich stádo — a pryč byla veselost. Ach, ty zlé dívčí oči! Ty mi opět na mysli tanuly, a to bylo moje neštěstí. Bázeň byla na mně, abych se s nimi ještě jednou nepotkal; neboť o hlavu bych se byl s vírou svojí založil, že se mi v nich objevila kouzelna kukátka — mojí Bětunky, já však se byl panickou svojí statečností zařekl, přiblížiti se ke dráze takovýchto zkázyplodných komet.

Vy se snad usmíváte této mé statečnosti, kterážto dvou ženských očí se bojí? Nebyla to bázeň, byla to vlastně hrdost, kteráž mě od nich vzdalovala, kterážto mi velela před nimi prchati. Eližběta moje byla se mě dotkla velmi důtklivě; nemohlť jsem odpustit bez ujmy mužské důstojnosti, ona přiblížiti se nesměla pro ženskou důstojnost. Mezera bořila se mezi námi a naší láskou. Jestliže ale mezera nepřestupná? To nevím. Bylť jsem „duši svoji“ už mnohonácte neděl nespatřil, a sotva že mě na schodech „zlatého anděla“ dvě oči potkaly, podobné očinkám Betunčiným, srdce mi začalo se i s panickou statečností bouřiti.

*

„Avšak zdali sám sobě krásný večer nekazím pro pouhé zdání, pouhé zpomínání?“ počnu na sebe dorážeti zmužilou otázkou. „Kdežby se tu vzala Eližběta? A byťsi i vzala —“

Hrdinským krokem pospíšil jsem do sálu, neboť se začínalo druhé jednání. Starý Moor již rukama lomil a bědoval, a já bědoval s ním, neboť nikdy se mi nenaskytlo důležitější příčiny bědovati nad lidskou zaslepeností, v nížto se byl člověk zatoulal k svatyni Melpomeny, maje se dle nadání svého potloukati okolo chléva.

Vyhrnula se opona po třetí. Já se byl přitlačil do koutečku, dílem abych co cizinec nepřivábil na sebe pozornost domácích, dílem abych bez roztržky kochati se mohl ve hře Kosinského, mého Vilíma. Jakkoliv jsem se představení výborného nadíti mohl, předce mi srdce nepokojněji tlouklo, než kdy mi byl přítel zvěstoval, že komediantem jest. Nikdy jsem ho byl bojujícího na prknech nespatřil, nyní pak se doba blížila, kdežto jsem co nestranný soudce rozhodnouti měl, zdaliže s prospěchem učinil, oddav se nejveselejšímu řemeslu.

Tu se ozve za scenou: „Zde musí být,“ a hned na to: „Kde je vůdce váš?“ a v bohatém, slovanském oděvu vystoupí Kosinský!

Ušlechtilý jinoch u prostřed sboru divokého, loupežnického! A ta slova jeho! Plamenná láska, horoucí bolest, zoufanlivá odvaha — nešermoval sice rukama povětřím, nedupal nohama podlahu — diváci také nevýskali radostí — avšak i v oku „žravé“ paní správcové i po tváři spanilých mlaďátek lesknula se slza — ticho posvátné bylo po sále! Já pak déle na uzdě pobyti nemoha, proderu se na jeviště, loktem strhnu Francovi plášť, sváteční hedvábnou zástěru panské kuchařky, klopýtnu Amalii na ňádra koudelí sklenuté, a sotva se na těch čarodějných pahorkách zpamatovav, Karlovi ostruhu ušlápnu, až pak se posléze Vilímovi okolo krku zavěsím.

„Drahá perlo! jakž dlouho se tu váleti budeš mezi plevami?“ začnu slovy kvapnými; leč on mi další průlev roznícení mého rázem dlaní zastavil.

„Nech řeči o perlách a plevách, milý Vojtěše! Duše moje se nyní s potřebnějšími věcmi zanáší. On po ní touží jako pstruh po skalním potoku, praví katrčník v „Rodu Svojanovském,“ — a takž i toužila po tobě duše má.“

Takto mě zakřiknul, a dále ani slova promluviti nedovoliv, za ruku pojal a před ředitele uvedl, řka: „Tuto vám přivádím přítele svého, prvního milovníka na dvorském divadle Výmar-

ském. Jesti na cestách a na spěchu ku Praze. Leč pro přítele zbude mu času i chuti zahráti zde jeden večer, a pomoci mi z bryndy!“

A nedbaje na to, že mu přítel podivem kamení, obrátil se na kvap k soudruhům svým, kteříž se tu již okolo mne neznámého stavěli, zraky na mne pronikavě upírajíce. „Vás ale, pánové, zvláště vás, koruno naše, kouzelná Amalie, i všechny ostatní, k uměleckému tělu našemu patřící oudy, zve pan Braunthal na zejtřek k panské večeři, a těší se, že se všickni s ochotným žaludkem dostavíte.“

6.

„Pro dobrý Bůh! člověče, zbláznil jsi se? Udělati ze mne prvního milovníka na knížecím divadle Výmarském!“ začal jsem k Vilímovi, když jsme se byli po „Loupežnících“ v najatém pokoji „u zlatého anděla“ octnuli.

Avšak vážností, s jakovou jsem řeč svou začal, popudil jsem přítele, vždy veselého rozpustu k nesmírnému smíchu. Zdálo mi se, jakoby si nahraditi hodlal, co u přítomnosti herců promeškati musel, a do čeho mně se nechtělo.

„Nouze naučila Dalibora housti!“ odbyl rozpačitost mou zkrátka; „bohdá, že i z tebe na je-

diný večer herce vysoustruhuji. Statný budeš Kuklovín. Ano, ano! Nevyvaluj oči! Hrabě Ivanov, nade Vislou z rodu staroslavného.“

„Člověče, mně začíná býti ouzko při tobě. Ze mne herce urobí — a nyní „Soběslava“, ten jarý výtvor proslulého a takměř až posud jediného dramatika českého vrhnouti chceš v prach Jalovické nízkosti?“

„Aj, aj, bratříčku! totě nevalná chlouba pro tebe. Pomysli, že jsem i tebe k slušnému básně té oživení vyvolil. Ostatně to pak osud básníků dramatických, že dítky jejich v ruce spravedlivých i nespravedlivých padají. V jaké „Soběslav“ upadne, provození okáže. Já představení to v prospěch svůj vyvolil, a usilovně o zdařilé vyvedení pracovati budu.“

„Leč pomysli jenom na obsáhlost této tragedie a na těžký její sloh.“

„V těch úzkostech zpomůže péro několikerým škrtnutím a pamět pánů herců.“

Div že jsem Vilíma poznal. Nepojímal jsem, zdali to vše pravda čili žert.

„Nenahrnuj překážek, kde ještě nejsou,“ štěbetal dále. „Chtějí-li se Jalovice honositi českým divadlem, i ať tedy provozují díla českých básníků. Ty pak račiž považiti, že mi zde běží o veliký příjem, protož i o kus náramného názvu,

nesčíslných osob a lákajícího návěští. Co se však našeho namáhání dotýče, pane hrabě z rodu staroslovanského, tuším, že náhrady bohaté naleznete, an vás s Eližbětou svojí seznámím. — Na hereckou čest! můj Milovín se červená!“

„Tys dnes k nevystání, příteli!“ vypravil jsem sotva z úst, a po pokoji se procházeti začal. Cítil jsem jakoby požírající plamen po celé tváři. Zpropadená Eližběta!

„Neměj strachu, že Eližbětou bude náš obstárlý milánek Melpomeny. Ta tenkráte do nohavic musí — a blaženáť je, kdy nám svůj vnadný, kosonohý zrůst na odiv postaví. Buděť z ní Hroznata — milostnější, nežli se byl básníku objevil. Chotí knížecí bude nejkrásnější perla zdejší, herečka z ochoty, z pouhé vlastenské ochoty.“

7.

Druhého dne stál jsem při oblekání o celou hodinu déle před zrcadlem, nežli když jsem se v Praze k nejslavnějšímu bálu strojíval. Nejjemnějším ličidlem přítele Vilíma zrůžovatěla tvář moje; lesknoucí se mastičkou začernalo se obočí a zatemnily knírky. Cokoli tvůrce nového stavu mého za dobré uznal, učinil jsem bez odmlouvání. Dostav se již do kola, odhodlal jsem se tancovati,

nechť z toho pojde co pojde, třeba i závrať a hlavy bolení. Radost, jakovou se můj rozpustilý veselík na městské povídačky těšil, pobláznila i mne; se smíchem propůjčil jsem se všeliké přítelově potřebě.

Sotva že byla na zámecké, mnou již jedenkráte blahoslavené věži zabručela devátá, vtiskli jsme klobouky na pálené kudrlinky; prsty vklouzly do bělounkých rukaviček, a již jsme rychlým krokem octli se na ulici. Byliť jsme na cestě do všech domů vzácnějších, kdežto se byl Vilím již seznámil, a kamž i teď prvního milovníka divadla knížecího uvesti sobě předevzal.

První návštěvou zavadili jsme o dům páně Kohoutkův. Hrymilovného syndikusa museli jsme prvního zavesti v tajný labyrint počínání svého, nežli rozhlásiti mohl, cokoliv jsem mu byl včera o pravém stavu svém objevil. Vypravovalť mi Vilím o horlivém pro divadlo mužíkovi tom takových kousků, že se mi ani dost málo nestížilo svědomí, an jsme mu nejprvnějšímu pověsiti chtěli „na nos bulíka“.

První, kdo nám v Kohoutkově posadě v oustrety přišel, byla jest hubená recensentka „Loupežníků“, kterážto „Valentu i Rasocháčka lépe znala nežli bratr syndikus“. Jazyk bych si byl ukousl, jen abych smíchem puknouti nemusel, an jí rozpusta

Vilím asi desaterým políbením na kostlivou ruku dobrého jitra podával. I muselť jsem také chtěj nebo nechtěj kousnouti do hořkého žaludu.

S radostným úžasem přivítal nás bratr syndikus, a úžas jeho rostl, an ho Vilím švítořivou výchvalou o herecké mojí umělosti do sluchu bil, a radost jeho kácela se plným vozem, an jsem se prohlásil, že k představení „Soběslava“ síly své obětovati volím. Slze v očích, úsměch ve tváři tiskl nám ruce, vinul nás k srdci.

„I ať tedy nevím, co je uměti říkání svoje nazpamět, a co důvěřovati se v napovědu,“ zvolal ze srdce přeplněného, „jestli že jsem vás, drahý pane Braunthale, včera již miláčkem Melpomeny býti nesoudil! S takovou důkladností o divadle mluviti a úsudek ostrý pronášeti nelze neposvěceným.“

„Zdráva buď velebystrost rozumu vašeho, zastupiteli a ochránče náš!“ prohlásil se Vilím, a v další milost divadlem posedlého Kohoutka poroučel sebe i mne. Že tento, cokoliv o mně dříve byl zaslechl, rozhlašovati nebude, ručila radost jeho z nenadálého herce knížecího. Žertu mému s pravdou a se lží na včerejší cestě rádo bylo odpuštíno.

Viděl jsem je, viděl jsem všeliké ty rody vzácné, ty plody panské v pověstných Jalovicích.

Viděl jsem radostné jich tváře při návštěvě knížecího herce, i slyšel jsem přívětivá slova v rozmluvě s váženým umělcem.

„Och, ty hodinko boží!“ povzdechla si slaďounkým hláskem paní radová. „Jakýž to krásný stav — ten herecký u knížecího dvora! To máte zajisté holandské plátno — a knoflíčky darem spanilé ruky?“ doložila nad míru šetrná hospodyně, a zvědavým prstem poklepala mi na prsa, na běloskvoucí náprsničku.

„Čtyry tisíce dolarů ročního přijmu?“ zvolal pan dozorce nad Jalovickými školami. „O požehnaný stave! Za tu trochu...“

„... hubou tlučení a rukama házení,“ chtěl nepochybně říci; leč jakoby uťal; hrubý ten žvanec v čas ještě spolknul, a po zrzavém trojlistu kloučků svých se ohlížeti počal okem tak planoucím, jakoby jim v pamět vpáliti chtěl: „Hoši, ať mi jsou z vás komedianti!“

Byl jsem nad míru spokojen s Jalovickou vzdělaností; nikde za námi nebečelo drobounké stádo: „Hlehle, to jsou komediáři!“

Poslední naše zastaveníčko bylo v zámku, u vrchního Jalovických panství. Nejlíbější pochoutku schoval mi Vilím k posledu. Měl jsem seznati Soběslavovu Eližbětu! — Vstoupili jsme do pokojů. V druhém sedělo několik ženských.

„Ta v levo u zrcadla,“ zašeptal mi kvapem přítel průvodčí, „jest veliká choť Soběslavova.“

Já zkamenĕl. Ta v levo u zrcadla — tato labuťová šije, ty hedvábné vlasy, tato kouzla ve tvářích, ta hrdost na čele, a posléz, ach! ty oči, oči nešťastné!

Byla to moje Bĕtunka. Jakoby zlý, závistivý duch na prahu s plamennou metlou se oháněl, sypala se na mne hrůza při dalším kročeji. Panická moje statečnost bylaby se ráda poradila s Vaňkem, ale ach! cestu měla zamezenou vrchy nepřestupnými.

Staň se, co staň! Z hluboka jsem si oddechnul a levici do žeber zaťal, pod nimižto mi srdce tlouklo, jakoby zvon u posledních ranách před velikým pátkem.

Veselík Vilím se již mezi ženskými otáčel. Já pokročil za ním, i umříti hotov pro herecký stav. Poklonu složiv domácí paní, za šťastného jsem se pokládal, že si ouzkost moje jazykem prorazila hráze, a že jí ubývalo tou měrou, jakovou se rozlévala slova.

Soběslav mě uváděl knížecí své choti. Jakoby nic, kročil jsem před ni. Pleslal jsem v duchu. Stálať tu předemnou, jakoby ji tmavou půlnocí poslaný výjev vylekal ze sna. Sáhl jsem po tře-

soucí se rucė její — ona jí však trhla, co před žhavým uhlím.

„To není možná!“ vyklouzlo jí z ubledlých úst.

„I proč by nebylo možná, aby vám pan Braunthal úctu svoji prokázal?“ přejal Vilím, nevěda, co by o zdráhání tom souditi bylo. „Dosavád se přátelsky chovati můžete, knížecí moje Eližběto, k hraběti Ivanovi. Nebudeť vás kárati Soběslav.“

Bětunka mě byla poznala — anebo si aspoň podobou mojí člověka na mysl uvedla, jemuž nebylo lze do očí se podívati s nejčistším svědomím. Jistota udání přítele mého, plynná moje slova o stavu hereckém, o cizině, o radosti, že opět noha moje kráčí, kde posvátná jsou místa — zrůžovatělá moje tvář, načernalé obočí a posléz ty hezké knírky — to všecko přece mátlo Bětunku. Já pak žehnal nápadu, že jsem si byl po roztržce s duší svojí nechal ústa zastíniti mužskou okrasou; žehnal jsem i památce strojivých panáčků, jižto byli ráznost věku našeho ouhlednými kníry mistrně naznačili!

Jakoby kornout fučícím větrem točil se Vilím s hlasitým smíchem, an jsem mu byl při návratu našem k „zlatému andělu“ svěřil, koho sobě za Eližbětu vyvolil.

„Kopu štípaných dostala by odemne Náhoda, kdyby jen o stéblo větší zásluhy při tomto svedení měla, nežli slepá babice!“ veselil se přítel, a hrozil mi, že ze všeho, cokoliv se na nás ve dnech příštích nahrne, veselohru udělá.

8.

Nevím věru, ve kterém stavu by se rodilo šarlatanství čili křiklavého nafukování a nadýmavého hubařství tolik, jako v řádu hereckém.

Vilím se při soukromých zkouškách se mnou zapotil, nazlobil i nasmál se. A posléze, když se mi již uzdálo, že s pochvalou obstojím, s radou se vyskytl, abych při veřejných zkouškách říkání své jenom leda bylo odsekal, ruce do kapes nastrkal, na napovědu nohama zadupal. A blaze nám oběma, že se byl s tou radou vyskytl! Páni hercové zaříkali se při počínání mém všelikou zkušeností svou, že jsem se na divadle narodil, že jsem na prknech jako doma.

„Avšak, příteli! k čemu to všecko namáhání? Kdo ví, zdali se Eližběta hry neodřekne, jestliže mne přece poznala?“

„Právě naopak, jestliže tě poznala. Ženská pýcha jí nedovolí, aby se jakoby bázní před tebou skrývala.“

Vilím měl pravdu. Neposlala Bětunka úlohu svou nazpět, alebrž jakoby s nádherou, nevšímavostí, chladností mluvila se mnou. O bývalatě to vždy tvrdohlavka spanilá! Strach mě pojímal, abych se neprozradil hněvem při její smělosti, jakovouž mi napínala čelo proti čelu.

Pátého dne měli jsme „sedlského knížete" v život uvésti. Představení to bylo po celý čas obecní rozprávkou, a byť i nebylo na divadelní ceduli stálo: „že pan Braunthal, oud knížecího divadla, z obzvláštní laskavosti v úloze Kuklovína vystoupí," byloby se divadlo přece naplnilo. Platy za podívanou byly zvýšeny, sál ale natlučen.

Ředitel a Vilím se spokojeně usmívali, dírkou skrze oponu na strakaté množství pokukujíce. Na tváři mojí rozkládala se však mrzutost. Buďto že nadobyčejný šat, nalíčení, záře hořících světel, jakési neznámé povzbuzení a napnatí všech duševních sil, aneb že nadpozemské, mně nepovědomé, vše zachvacující kouzlo toho příčinou bylo, slovem: večer ten přál jsem sobě býti pro Eližbětu Soběslavem, a všeliké nesváry mezi milujícími jsem upřímně proklínal. Avšak ta pekelnice v podobě cheruba, zdálo se, že poznávala nepokoj můj. S vítězným úsměchem vykračovala si podle mne v lesknoucím se brnění rytířském, i později ve zlatohlavu knížecím.

Duše moje rozčilena byla sladkou bolestí a nevýslovnou tohou; panická moje statečnost roztříštila se na čarovných vnadách Eližbětiných.

Přišlo třetí jednání. Březina, masatý Valenta, dořval:

„Ha! — to jsou jejich zvučné trouby!
Tak se blíží velký svátek! tak se
Jemu sezvání, a zdaleka nám
Záře jeho svou osvětu ukazuje —“

Soběslav se vyřinul a já mezi jeho zástupem. Hlasitý šepot rozlíhal se mezi diváky; já tu ale stál, nemaje smysl pro nic než pro Eližbětu, a z plného srdce zaznělo za ní posléze:

„Nesmrtelný! Nestvořený! Tam kdy
S ní se na tvém velkém soudě sejdu —“

Slova moje vyvozena byla trápením lásky; opravdivost citů mých roznítila i mne i shromážděné množství. Jakoby všezápalné jiskry sypala se slova:

„Krásná jsi ty
Země česká! jarý, chrabrý,
Bohumilý jest tvůj národ slovanský —“

do vlastenských ňader Jalovických, a bychť i nebyl na odchodu při slovech:

„— tam si v ledu
Věkovitém hrob slzami vykopu —“

dle Vilímova návodu ruce rozpjal, jakobych jižjiž „tam“ zalétnouti chtěl: byloby za mnou přece postoupalo pochvalné tleskání krasocitných diváků. A když ve čtvrtém jednání scena moje s Eližbětou nastala, já pak výmluvností zoufanlivou na ni dotíral —

„— nedejte mi
Bez milosti, bez úsměchu zhasnouti:“

třásla se ruka její v rukou mých, a plamenná moje ústa vtiskla na ni „Vojtěchovu prosbu o milostivé smíření“.

Jak se hra ku konci dovlekla — nevím: se mnou se točily prkna, opony, herci, diváci a sál. Po hře ale, když jsme se byli na volání rozbouřeného množství ještě po třikráte *in corpore* okázali, přitlačil se ke mně pan Kohoutek.

„Neuměl, pravil jste, že se nazýváte?“ hrnulo se mu z úst a pravici mi tiskl mezi dlaněmi. „Všeumělem bylo se vám nazvati.“

Já bych ale byl v okamžiku tom pana Kohoutka ťulpasem nazval, neboť mezi věčným po prknách se honěním všelikých umělců i neumělců dostavila se k nám právě Bětunka, zahalena ve pláštík, na odchodu z jeviště. Jakoby blesk prohnalo mě oko její, an byla syndikusova slova zaslechla

„Přeji vám dobrého vyspání, pane Neumële!“ vyklouzlo jí ze rtů, rychlým krokem se deroucí na to mezi dav lidu.

Kostky byly padly. Silnou rukou zachvátím dívku milostnou, a slabě se zpouzející mezi postranními zástěnkami zastavím.

Jak dlouho jsme tu stáli, co mluvili? — Nepozorovaliť jsme to sami. Avšak posluha, shášeje po sále a divadle světla, ještě nás, skoro již ve tmě, dopadl. Bětunka byla sklonila hlavu svoji na prsa má, rtové moji líbali slzící zraky smířené milenky.

9.

Vilím podobal se hotovému bláznu, když jsme pak ve svém hostinském pokoji byli, a já mu vypravoval, že ta „Eližběta Soběslavova“ jest má Bětunka, s nižto jsem dlouhý čas se hněval. Smál se, výskal, běhal, skákal, točil se mnou chvílemi, div mě závrať nepopadla, a vůbec počínal si jako hotový blázen.

Najednou sebou trhnul a postaviv se přede mne do positury tragického hrdiny, zvolal se směšným pathosem:

„Ha, to tedy ona ukrutnice, ona licoměrná oušklebnice, která šípem lásky srdce tvoje ranila

a pak dýku ousměšnosti ve tvář tobě mrštila?! Ha, to jest ta ochechule, která —"

„Ale, bratře! já jsem —"

„Nic to! Neuměl se jmenuješ, darmo zraky sklopuješ; jmena tvého k outržkám užila, když tvá ústa šveholila o snahách tvých pro vlast, osvětu — i vem ďas tu tvoji Bětu!"

„Ale, příteli," pravil jsem, „vždyť to byl jen žert, a z mé strany pouhé nedorozumění, pouhé —"

„Nedorozumění?" rozdurdil se žertovný Vilím, „a na mé konto smíření? Ano, na mé konto! V prospěch můj se mělo hráti, ne však srdci tvému příjem dáti! Ha, ty vrahu kapes Jalovických na mé konto — — avšak —"

Tu sebou trhnul a radostně rukama tlesknuv, vroucně mě obejmul a s plesáním doložil:

„— to nic nedělá! bylo to představení ve prospěch můj a — v prospěch dvou srdcí, kterážto, jak doufám, nyní se na věky prospěšně spojí."

„Ano, také to doufám," přisvědčil jsem. „Byloť to, jak jsem již pravil, pouhé nedorozumění — pouhé poškádlení, kteréž ani nevědělo, jak ostře zasáhne mladíka, nemajícího nic, než těch trochu vědomostí a té vroucí lásky k vlasti a —"

„— a k Bětunce!" doložil Vilím.

*

Ach ano, Vilím měl pravdu, já ji miloval co nejvroucněji, ačkoliv tehdáž, když jsme se seznali, nebyl jsem v takovém postavení, abych před ní se postaviti a přímo o její lásku ucházeti se mohl. Já ale těšil se blahou nadějí pro budoucnost — a kteréž mladé, láskou vroucí srdce by se takto netěšilo? já ji miloval v tichosti srdce svého, jako k nějaké světici jsem k ní zraků svých pozdvihoval, a duše má se blahostí chvěla, když jsem z očích jejích četl, ze zvuku slov jejích zaslýchal, že i ona mi srdečně jest nakloněna; tu — když nejvřelejším citům jsem se důvěrně oddával — dotkla se mě ledovým ousměškem a počínala si tak, že všecky krásné mé naděje, všecky mé z nich vyplývající blahosti rázem se shrotily a zmizely, a já před sebou neviděl než hrdost, která dříve jen někdy z outrpnosti ke mně laskavě se skláněla, jejíž ousměšky jsem byl dříve za úsměv milostný považoval — ano, tak se mi v okamžení tom zdálo, a já též s hrdostí od ní se odvrátil a — ačkoliv mi srdce krvácelo — zaříkal se, že více k ní se nepřiblížím. Takovéhoto shledání jsem se nenadál! —

Vilím byl opět v největším proudu dovádění, když pan Kohoutek přišel a nás pozval, abychom jej poctili přítomností svou v jeho a některých přátel společnosti. Dobrák ten byl představením

tak potěšen, že nám malou hostinu na rychlo připraviti dal, při nížto jsme se pak až do půl noci dobře bavili a mnoho skleniček vína k oslavě národního divadla a za zdraví všech přítomných osob vyprázdnili.

Já pak se nejvíce bavil s panem Kokoutkem, a on radostí div mě nerozmačkal, když jsem se mu projevil, že i já jsem milovník divadla, zvláště pak národního a vůbec všeho, co k prospěchu a oslavě vlasti prospívá. Mluvili jsme, jak dobře by působila cestující divadelní společnost česká, kterážto ale — to jsem zvláštně podotýkal — musela by být dobře spořádána a z takových členů sestavena, kteří by snažně a svědomitě o to se zasazovali, aby veškeré jejich jednání jim i divadlu ke cti sloužilo; — a žeby především a nevyhnutelně též bylo zapotřebí, aby v jejich čele stál muž, kterýby k takovému podnikání ouplně schopen byl a také dobrou a upřímnou vůli měl.

„Ano, pane," doložil jsem na konec, „tak jen možná nadíti se žádoucího prospěchu od takových společností, tak jen možno docíliti, aby slovo „komediant" v takovém smyslu, jako často nyní, slýchat nebylo a aby společnost divadelních herců všudy vážnosti požívala."

Musel jsem též panu Kohoutkovi slíbit, že mu zdělím pojednání, jaké o takovýchto společno-

stech pod perem mám, a rozešli jsme se pak co přátelé a v nejlepším rozmaru.

* * *

A Bětunka? Ano, Vilím měl dobře; byla to divadelní hra — v prospěch dvou srdcí. Druhého dne uvedla mě Bětunka k své tětince, paní vrchňové, kdežto po nějaký čas návštěvou byla, a tu teprv jí zjevila, kdo vlastně ten pan Braunthal jest. Co dále následovalo, nebudu obšírně vypravovati, a řeknu jen zkrátka: Za trest, že jsem tak dlouho lásce vzdorně na odpor se stavěl, uloženo mi bylo, popsati příhody a pozorování svoje na umělecké cestě do Jalovic i za pobývání v pověstném tom sídle umění, a vydati popis ten ještě — před svatbou.

Z dopisů Bedřichových.

Tu sedím, abych ti psal. Slíbil jsem ti to, ale nevím, jak se mi dopisování povede. Kdybych mohl u tebe seděti, do jasného oka tvého hleděti, tvým duchem se rozehřívati: plynula by slova snad živěji; a nebo kdybych mohl sednouti k svému violončelu a zvuky jeho k tobě poslati: to bys mohl arci nejčistější, nejmluvnější hovor srdce mého slyšeti.

Přijmi tedy slova moje na papíru jako nedospělé tlumoče mých citů. Pravím *citů*, neboť mám-li s tebou žvatlati, bude to jen historie srdce mého. Jinak poběhne život můj asi tiše, jednotvárně; leda že bude v říši zvuků a nápěvu rozmanitost pro mne panovati.

Cesty svoje, krajiny a města nebudu ti popisovati. K tomu se nehodím, a ty toho nepotřebuješ. Cestopisů a podobných prací máš dokonalejších. Raději mluvil bych s tebou o svých zámyslech, o svých nadějích — a že by stála při tom *oslava jmena českého* ustavičně v popředí, tomu bys nesměl se diviti.

Bolí mě to někdy, že neumím jako ty *perem* vládnouti! To bych měl práci snadnější; ne snad, že bych chtěl povolání tvoje zlehčovati — o já znám dobře jeho cenu vysokou, ale také ten prospěch jeho, že může státi každé okamžení jako lehký bojovník s úplnou zbraní hned na místě, kde volá oslava národní; ale já jsem jako těžký, v železném brnění upnutý jezdec v boji o čest národní. Já nemohu pouhým nápěvem nevidomé oči otevříti a ledové srdce v lůno matky vlasti nazpět uvesti. Ale proto nebudu přece zoufati. Já mám také kus díla před sebou, a hodlám jím národu dobře posloužiti.

S koncerty mnoho se obírati nechci — vždyť nebudou snad vezdejší potřeby na mne tak doléhati, abych musel pořád jen koncertovati! — budu je toliko za dobré přátele považovati, kteří musí v nouzi pomáhati. Avšak nemysli, že bych snad proto na svou basetku zanevřel. Já budu s ní mnoho rozprávěti, budu s ní mílkovati, naučím ji hlasem i citem lidským mluviti, že jí bude svět s rozkoší poslouchati; jen *to* jí nemohu slíbiti, abych jí jediné všechnu svou lásku věnoval! — tys mě zavedl; já musím také tvou zpěvohru milovat. A ta musí býti konečně mou hrdostí, mou chloubou. Hodlám ji přiozdobiti, vyšperkovati veškerým kouzlem hudby, a potom ji

na den boží uvesti ku své rozkoši a ke cti jména českého.

Že nebudu mařiti času na samých cestách, to si pomyslíš; kde si ale stánek vyberu, nebo kde nějaký přívětivý útulek pro svou Muzu a milenku naleznu, to ještě nevím; myslím však na Paříž, to je úrodná půda pro vše umění.

Vím sice, že se pouštím do hry odvážné, že se chystám na podlahu skluzkou: ale naděje má jest živoucí, víra moje podněcující, chuť moje odvažující. Já chci nejpřímější cestou jedním rázem k cíli spěchati. Rozletí-li se pověst jména mého z Paříže, tedy půjde všemi končinami světa s nejplatnějším vysvědčením, a budu míti vyhráno. I musím vyhrati! Neběží tu o Bedřicha, ale běží o Čecha, a tomu musím veškeré síly svoje zasvětit.

Jak se ale do Paříže dostanu, to ještě nevím, také na to nemyslím; dělám cestu zvolna a stavím se, kde se mi zalíbí, kde se duch můj v krásotách přírody pokochá. A dle toho dám i směr své pouti. Hlavně myslím jíti přes Švýcary po Rýně až k Štrasburku a pak do Paříže.

Chceš také věděti, *jak* cestuji? Až posud šlo to velmi jednoduše, dílem pěšky. Vak můj jde někdy poštou napřed, někdy s najatým vozíkem; na mou basičku musí dávat pozor *Pietro.*

Ach, je pravda, ty ještě nevíš, kdo to je. Mladinký Savojan. Jak je starý, neví sám; dokud byl doma, nikdo s ním o tom nemluvil. Já bych řekl, že je mu patnáct let, ačkoliv vypadá sotva dvanáctiletý; je malý, na těle poněkud zakrnělý, slabý v oudech, ale při tom ohebný, obratný, čiperný.

Já ho nalezl ve Vídni. Tam chodil po domech a ulicích s putničkou černidla na zádech, i křičel hezky hlasitě své: „Tin—to!“ ale živnost jeho nezdála se býti příliš výnosná. Nevypadal vesele.

Jednoho dne šel jsem přes náhradbí do města. Cesta mě vedla pěkným stromořadím. Tu seděl ušpiněný hoch při patě velkého topolu a vedle něho stála černá jeho putnička.

Já šel zvolna, on mě nepozoroval. Bylť zády k cestě obrácen. Přitom měl lokte o kolena opřeny a na dlaních hlavu sklopenou. Když jsem přišel až skoro k samému, zdálo se mi, že pláče. Slyšel jsem ho těžce oddychovati, a zastavil jsem se outrpně.

„Co je ti, hochu?“ ptám se ho po itálsku přívětivě.

Hoch pozvednul sice hlavu, otočil ji po mně, upřel na mne černé a v skutku zaslzené oči své,

ale neodpověděl. Byl v opravdivém zármutku celý pohřížen.

„Jindy chodíváš veseleji se svou putničkou,“ promluvím zase na něj. „Proč jsi dnes tak smutný?“

„Milostpane!“ odpověděl nyní hoch, „s hladovým žaludkem je těžko býti veselým. Po městě již chodit nesmím, to mi zapovídají, a číhají po mně ty šedivé kabátky s lískovkami — a žebrat se bojím i stydím.“

„A co pak tu nemáš nikoho ze svých lidí? otce, příbuzného?“

„Já?“ řekl hoch tichým hlasem, a jakobych se byl nejbolestnější struny srdce jeho dotknul, vyhrkly mu veliké slzy na tváře osmáhlé. — „Můj otec i matka leží již dávno na hřbitově, a příbuzných také nemám. Jen kmotr je doma, a ten udělal pro mne co mohl. Za nábytek po mých rodičích zjednal mi kolovrátek a vypravil mě do světa.“

„Nu, a kam pak se poděl tvůj kolovrátek?“ ptal jsem se zvědavě.

„Já chtěl na začátku do Paříže,“ jal se mladík vypravovati, „poněvadž je to u nás dávnoletý obyčej; ale kmotr mi to zrazoval, že prý tam jde již tuze mnoho našich lidí, abych prý šel raději do Italie, do Němec, tam že spíše pochodím, tam

že lidé od nás pozřídku přicházejí. Já si to dal namluvit a vydal se na cestu.“

S dobromyslnou štěbetavostí a jakoby mezi tím nynější svou tíseň ani necítil, vypravoval mi hoch dále, že mu šlo v Italii dobře, že i v Němcích hezký peníz dostal; ale tu že ho potkalo také neštěstí, a na to si zpomínal s pláčem.

„Přišel jsem konečně do hornaté krajiny, kteráž mi uváděla na mysl naše Savojsko,“ znělo jeho vypravování. „I bylo mi vesele okolo srdce a já šel pomalu, poněvadž jsem chtěl pěkných hor zase jednou užit; jen to mě tam bolelo, že mi lidé nerozuměli, a já nerozuměl jim. Jen mému kolovrátku porozuměli, a já ztržil mnohý krejcar. Drželi mě snad za němého a měli outrpnost. Ale jednou v neděli přišel jsem do veliké vesnice, kde bylo hlučno a veselo. Jonáci a děvčata byli vystrojeni, stáli před staveními, v kupách po návsi, a zpívali, poskakovali a zdáli se mít velikou chuť do tance; neboť sotva že mě zahlídli, shrnuli se okolo mne a hučeli mi do uší — ačkoli jsem ani slovu neporozuměl. I vedli mě do krčmy, postavili za stůl a dělali znamení, abych hrál. Já se nenechal dvakrát pobízet, a začal jsem nejhezčí kousek na kolovrátku. Jonáci poslouchali, začali se houpat, házeli rukama — ale nešlo jim to nějak do nohou. Začali mi dělat zna-

mení, abych hrál něco jiného. Já hrál tedy druhý kousek. To jim šlo trochu lépe do nohou, ale vlastně jsem mohl hrát, co jsem chtěl; neboť když začali k tomu výskat, a rukama tleskat a dupat, nebylo beztoho z mého kolovrátku nic slyšeti. Mezi tím se hodně pilo; mne dali na stůl také sklenici vína a krajíc chleba, a jonák již hodně rozpálený postavil se naproti mně a dal se do zpěvu. Potom začal cosi povídat. Chtěl bezpochyby, abych mu jeho písničku zahrál, ale já byl v nesnázi; ostýchavě sáhl jsem na kliku a kolovrátek hrál jen známý kousek. Jonák sebou trhal, vrtěl hlavou, rozháněl se rukama a začal znova zpívat. Já měl zase hrát — ale kolovrátek nehrál přece nic jiného, nežli svoje kousky. Jonák se zlobil a ostatní se mu smáli. Tu přistoupil jonák až ke mně, chopil se kolovrátku, popadl za kliku a točil jí, jakoby to lépe dovedl; ale těžká jeho ruka nebyla bezpochyby na tak outlé věci uvyklá, neboť mi kliku přelomil a struny ještě potrhal. Já se dal do křiku, on vyvalil oči a druzí se chechtali. To ho jaksi rozdráždilo, a on mrštil mým kolovrátkem tak prudce na stůl, že se celý rozštípnul. Já se dal arci do hrozného bědování, ale to mi již málo pomohlo. S pláčem i křikem sebral jsem třísky z mého kolovrátku, a celá moje náhrada byla sotva několik grošů. Já tam ne-

mohl zůstat ani přes noc, takový strach mě uchvátil, i vyběhl jsem z vesnice a strávil tu noc pod šírým nebem. Měkký trávník bylo mé lože a husté křoví pnulo se nademnou. Tam jsem hořce plakal, až konečně zemdlen jsem usnul.“

Tak mi hoch vypravoval. Jsou-li to právě slova hladového Savojana, která zde uvádím, nemohu ti ovšem zaručiti, neboť mluvil semnou nářečím, že jsem musel dobrý pozor dávati; ale tím větší svoboda zbyde pro tvou obrazivost, budeš-li chtít figury jeho do některé novely použit. Savojský hoch za muzikanta mezi pouhými Štajeráky — byl by také hezký předmět pro našeho Stanislava, kdyby se chtěl obírati podobnými obrázky! Nemá-li tato scena pro tebe nic dojímavého, je alespoň pravdivá — a takž mi nedovoluje, abych psal o ní s veselým rozmarem.

Dále mi vypravoval hoch, jak nevěděl druhý den, co začíti a jak si k spravenému kolovrátku pomůže. Měl prý arci několik zlatých trpce uschráněných ve váčku, ale kdyby je byl musel vydati, byl by prý býval hotovým žebrákem, a k tomu mezi lidmi, kteří mu nerozuměli. I poznal prý, že mu nezbývá nic jiného, nežli navrátit se do Italie, kde mu lidé aspoň rozuměli a takovou škodu neudělali, jako lidé s tím nesrozumitelným jazykem.

„I obrátil jsem se tedy nazpátek,“ vypravoval hoch ku konci, „a byl jsem ještě plný radosti, když jsem potkal na cestě dva Italiány, kteří šli do Němec. Těm jsem si postýskal, ale oni se mi vysmáli. Abych prý hlavu nevěšel, pro jednu nehodu že svět nespadne, a chytrá hlava že se ho jinde uchopí, jestliže na jednom místě klopýtnul. I vyzvali mě, abych šel s nimi, abych se nevlekl s roztřískaným kolovrátkem, abych držel s nimi — a já se dal přemluvit. Vždyť jsem byl rád, že jsem nalezl aspoň lidi, s kterými jsem mohl hovořiti — a oni mi slibovali veliký zisk — Němce je prý snadno ošidit. Ale přitom musel jsem jim vydati několik svých zlatých, poněvadž jsem měl míti také stejný podíl ze zisku. Ale nyní vidíte, milostpane, jak se mi vede, a jaký mám podíl ze zisku. Tahám se od bílého rána až do samé noci — a jsem celý den o hladu.“

„A nemůžeš si pomoci?“ ptal jsem se ho.

„Pro mne není už jiné pomoci,“ odpověděl hoch hlasem tiché, ale hluboké bolesti, „leda kdybych mohl po našich horách kozy pást anebo vedle rodičů ležet — to by bylo to nejlepší.“

„Aj, milý hochu!“ řekl jsem k němu hlasem utěšujícím, „kdož pak by ve tvém věku tak zoufanlivě rozprávěl, jakoby nad všemi námi otcovské oko nebdělo! Chceš-li svého štěstí jinde zku-

siti — já ti povím, jak to učiníš. Tvoji krajané chodívají do Paříže také pro to, aby tam našli služby nějaké. Ty bys ale nemusel jít ani tak daleko. Pojď ke mně, máš-li chuť.“

„Ó, můj drahý milostpane,“ zvolal mladík savojský a oči se mu zajiskřily paprskem nové naděje.

„Zlaté hory nemohu ti arci slibovati,“ mluvil jsem dále; „ale dostaneš alespoň čistou kazajku, budeš se moci řádně umýt, abys dělal přece Savojanům čest, a hladem se také neutrápíš.“

„Ó, můj dobrodinče!“ zkřikl zase mladík, popadl mě křečovitě za ruku a počal ji líbati.

„Upokoj se, a ještě si věc trochu rozmysli,“ řekl jsem a ruku vymknul. „Já půjdu přes Italii do Švýcar — a ty se můžeš potom třeba do Savojska uhnout, bude-li se ti po domově stýskati.“

„Neuhnu se, neuhnu! jestli mě sám zas o samotě na tom světě nenecháte!“ zvolal hoch s ohněm rostoucím. „O vezměte mě k sobě, a uvidíte, že umím poslouchat, že umím být vděčným!“

A to je můj *Pietro!* — Ostatek tohoto výjevu můžeš si v duchu sám vymalovati.

Až dosavad myslím, že jsem v tomto mladíku získal věrného služebníka, jistě alespoň ochotného člověka, kterýž dává pozor na mrknutí oka mého. Jak dlouho u mne zůstane, to se teprva okáže.

Obtíž mi nedělá. Outrata není silná, a za to služebnost veliká. Zde v Miláně jsem tomu říkaje povděčen, mám okolo sebe člověka, kterýž mi potřeby moje bezpečně zařídí, než kterýkoli člověk najatý!

Že ti nebudu ve svých listech cestopisy zasýlati, podotknul jsem již zpředu. Z Milána, z toho bohatého lůna italské skvostnosti a nádhery, mohl bych ti arci mnohý obrázek zaslati — není takořka ani možná, aby člověk alespoň o divadle *della Scala* nemluvil... o vy milé Muzy! jaké komůrky to máte jinde v dosti velikých městech proti Milánskému chrámu vašemu! V *takovém* divadle s *takovými* silami jednou zpěvohru *českou* slyšeti!! — Nesměj se, Milovíne! Je to jen jako blesk mým mozkem proletělá myšlénka — pouhá myšlénka v porodu hned zas umírající. Nebylo by ani dobře, kdyby se chtěl člověk déle s tou myšlénkou obírati; tuť by mu žalostí muselo srdce puknouti. My nemáme doma ani komůrky pro Muzu, a sešedivíme asi velice, nežli se nějaké dočkáme.

Možná, že jsem v ohledu tomto na bludné cestě — i velebil bych nebesa, kdybych nyní bloudil a v skutku jedenkráte skvělý chrám vlastenecké Muzy spatřil! — ale jakých převratů bychme se museli dočkati? A ty se za *našich*

pět let sotva zběhnou! Teď je z vypuzených, zatoulaných, roztroušených synů českých ještě málo v lůně matky zase shromážděných; stojí jako na palouce kvítí po různu; ale my potřebujeme plné květnice.

Již přestávám. Zde budu dávati snad koncert. Každé ptačátko musí chvílemi křídélkama potřepati — a pak mi čtvrtletní přestávka přece trochu kasu vysušila. Již musím přestati. Tu se mi začíná holá prosa do citu básnického míhati.

* * *

V Miláně neměl jsem koncert dávati! Nelekej se, jakobych byl — propadl. Já jim okázal, že umí basetka moje rozpráveti, jak chci: milostnou píseň šeptati, ale také něco dovádivého zažvatlati — třebas já nebyl Rombergem. I došel jsem hlučné pochvaly, to je pravda; jen že zněla v prázdném sále. Jakéhož také divu? Kdož posud o mně co slyšel? Z domova nepřišlo moje jmeno ještě přes hranice, a ve Vídni jsem z dobrých příčin nehrál, ačkoli tam umějí dobře vytrubovati! V Miláně stálo nadarmo náveští o mém koncertu, že jedu veskrz do Paříže — více by bylo oučinkovalo, kdybych byl z Paříže přijížděl.

Mnoho jsem sice neočekával, ale slabá návštěva mě přece trochu mrzela. Mlčel jsem, ale tím hlasitěji dováděl Pietro.

„To hrajte, milostpane! raději našim kozám po horách," mlel jazykem; „ty se jistě sběhnou, proto že jim Pán Bůh uši stvořil. Ale co to mají zde místo uší, to ani čert neuhodne. A co já se jim už dříve namluvil, co to umíte na tu basičku — že to jakživi neslyšeli — že budou při vaší hře plakat a smát se, jako já dělávám — ale ty zdejší vysoustruhované opice musely zrovna myslit, že blázním."

„Ba to si myslím také, pane Pietro!" musel jsem se horlivosti jeho usmáti. „A nejsem tuším na omylu, pravím-li, že jsi rekomendací svou více pokazil nežli nadlepšil. To si pamatuj: Co je dobrého, chválí se samo sebou."

Ještě jednou: Jakého divu? — Já tu byl posud živ jako poustevník ve dvou tichých kabinetech na pozadí, kde jsem mohl pilně se svým nástrojem se obírati. Ale nepracoval jsem nadarmo. Srdce itálské snadno se zanítí — a ona se tu rozplývala rozkoší při potpuri z nápěvů jejich božského Rossiniho! Oni jsou zde štědří tím predikátem.

Byl jsem takořka donucen dávati ještě jeden koncert — a ten byl moje zadostučinění. Celé

dva dny mluvilo se v městě o cizím umělci — to slyšel Pietro na všech stranách a tím se trochu usmířil — a když přišel den koncertu, nastala veliká pouť obecenstva do sálu, a já slavil první vítězství na cizí půdě.

Ať se ti to nezdá samochválou, já bych ti to nepsal, kdybych věděl, že se nezaraduješ nad prospěchem hudebníka *českého* — a potom, abys poznal, proč skoro lituji, že jsem dával druhý koncert.

Já se chystal již téměř k odjezdu, an jsem dostal návštěvu. Byl to komorník cestujícího lorda, kterýž mě dával žádati, abych jej navštívil. Já šel.

Ve skvostném hotelu nalezl jsem Angličana. Byla to veliká, suchá postava v dlouhém žlutobělavém kaputě, tváře podlouhlé a přibledlé, oči modré, trochu vypouklé, vlasy rusé; vážnost v celém vzezření.

Neměj mi za zlé, pane Milovíne! že se ti míchám do řemesla, a v malbě osobnosti se pokouším. Jen krátce to činím — a proto, že mi ono první zjevení-se lorda Bonneta na dlouhý čas v paměti zůstane.

„Pan koncertista?" ptal se mě krátce, poukázav na sesli, abych se posadil.

„K službám."

„Cvičíte i jiné osoby na svém nástroji?“

„Ještě jsem to neučinil.“

„Ale kdyby se vám příležitost naskytla — ovšem dobře placená?“

„Kdyby mi nebyla překážkou na dráze umělecké, vedoucí mě od města k městu...“

„Co byste požadoval, abyste nemusel na tu překážku dbáti?“

„Mylorde, já nemám ještě žádnou taxu na své umění.“

„Jen si ji učiňte; my se jí nebojíme. Abych vám ji usnadnil, je to pro mou *dceru*.“

„Pro páně lordovu dceru?“ ptal jsem se u nemalém podivení.

„Ano,“ odpověděl Angličan s malým povzdechnutím. „Je to mé jediné dítě; miluje hudbu, slyšela vás v koncertě — a chce se nástroji vašemu přiučiti.“

Podivení moje zrůstalo. I nevěděl jsem hned, mám-li se nějak z toho vyvinouti a nebo tak neobyčejný návrh přijmouti. *Dívka u basetky!* Musím se vyznati, že bych se byl skoro usmál — a to tím více, když jsem pozoroval tu ledovou vážnost lordovu. Dívka u harfy! — to si nechám líbiti, to je nástroj ženský, idealní; já bych si nemohl budoucí svou milenku krásněji mysliti, nežli s harfou v ruce!... Ale nač to myslím?

Na milenku!... Jsem žádostiv, dostanu-li od Stanislava slíbenou Cecilii nebeskou!...

Choutka dcery hrdého Albiona a nabídnutí otce jejího byly ostatně věci dosti půvabné a tak neobyčejné, že jsem jich nemohl naprosto zamítnouti, a to tím méně, poněvadž i zvědavost moje procitla, poznati dívku vysoce rozenou, kteráž nalezla zjevného zalíbení v basetce!

I začala mi tato příhoda lichotit — tak bláhové, marnivé bývá někdy umělcovo srdce i se vším rozumem! a neváhal jsem toho zalíbení ženského srdce za nejkrásnější triumf basičky své považovati. A v skutku neznám také nástroje hudebního, kterýž by tak jemně a srozumitelně k srdci lidskému rozprávěl, jako právě violončel, kterýž je mým bůžkem. A hned mi to nebylo již k smíchu, že se chtěla dívka na tom mnohomluvném nástroji cvičiti, a obraz její zdál se mi být již půvabný. V druhém okamžení napadlo mi sice také, že je dcera lordova snad již nějaká zvadlá květina, kteráž by se nyní svým podivinstvím ráda blýskala, a to nebylo příliš lákavé; ale třetí okamžik zbudil ve mně zase myšlénku, že by mohlo vyučování tak vznešené dámy k pověsti jmena mého přispěti a cestu k oslavě českého *maestra* urychliti: a to mě pobádalo, abych přijal návrh anglického urozence.

Tři okamžení trvalo moje zamlčení na lordova slova. Potom jsem řekl: „Chce-li mne Vaše Jasnost a slečna dcera svou důvěrou poctit — bez ohledu na to, když mě určitá cesta dále povede, uvoluji se vzíti na sebe požadované vyučování.“

„Dobře, pane! A váš honorár?“

„Zůstavím uznání Vašnostinu — až bude-li vyučování moje ku vděku.“

Lord Bonnet pokývnul zvolna hlavou, jako na znamení svého svolení, sáhnul po stříbrném zvonku na stole a zazvonil. Z vedlejších dveří vešla letitá komorná.

„Lady Elisa!“ řekl k ní lord.

Komorná se uklonila a mlčky zase odešla.

Za minutu vstoupila do pokoje dcera lordova. Já byl překvapen, v nejhlubším srdci pohnut, uchvácen. Já se bál uvadlé květiny — a ona se tu objevila jará, stříbroskvělá lilie v prvním rozkvětu. Štíhlá, skoro velebná postava, v jasně modrém hedbávném šatě, upnutém až ke krku, tváře jako růžovým lupením posité, oči jako dvě tiché dennice! Při tom byla po veškeré její bytosti jakási nevýslovná tichost rozlita, jakýsi poklid veliké duše rozprostřen.

Když mě spatřila v pokoji, přeletěl na okamžik slabounký ruměnec spanilou tvář její a oči poněkud se rozjiskřily.

Lord mě představil, a já si pospíšil složiti svou poklonu. Kdybych ti měl ale rozmluvu naši vypisovati, musel bych si tvou fantasii vyprositi, drahý Milovíne! a jenom na vření citů svých se rozpomínati; pak by snad popsání naší rozprávky se povedlo. Vezmi za vděk s mým vyznáním, že jsem oplýval tichou rozkoší, když jsem domů se navracel!

Elisa stojí sice za obyčejnou mezí všední ženštiny, člověk musí letu jejích myšlének teprva přivykati: ale při tom je neodolatelně půvabná, jako čarovně v okres neobyčejnosti své uchvacující.

„Neptejte se mne, proč chci uměti hrát na violončel," pravila rozvinujíc svou theorii. „Proto, že se mi nástroj líbí. A proč se mi líbí? — Řekněte, proč stojím s obdivením před Rafaelovým obrazem? Proč hledím s radostným úžasem na žhavý blesk, když letí z mračna černého? Proč plesám při divém ouprku odvážlivého jezdce? Proč kane slza při tiché písni Sonntagové? Jste-li dobrý krasovědec, rozpleťte mi to klubko zalíbení rozmanitého? Ale o harfě mi nemluvte — nic o tom prkeném fortepianu! z těch nebude nikdy duše mluviti; vyložte je slonovou kostí, a stříbrná duše do nich přece nevejde."

Ona maluje, zpívá, plave, rozpráví několika jazyky, šermuje, básní, jezdí . . . . já nevím,

co všecko umí; ale tolik jsem zvěděl hned v první hodině.

Na druhý den dával jsem jí první hodinu. Dělo se to zatím na mém violončelu, kterýž tam Pietro zanesl. On oblekl k tomu sváteční šat — já mu ho byl již dříve dal zhotoviti dle národního kroje — a on se teď nemálo radoval, že padl v domě lordově do očí.

Ale ty ještě nevíš, proč skoro lituji, že jsem dával v Miláně koncerty? — Chlubně mluvil jsem ještě nedávno na hoře Kunětické k přátelům: Jen bratří *chtějme!* — a pak zajisté k vznešenému cíli svému dospějem! — a při opětném shledání má jeden k druhému s pocitem šlechetné hrdosti říci: Hle, *toto jsem učinil pro Čechy!*

A když sedím nyní o samotě a duch oné posvátné chvíle mě ochvívá, ptám se s tlukoucím srdcem: Učím Elisu také jen proto, abych něco pro Čechy učinil? — O, bdi nade mnou, anděle strážce, matky mé vlasti! — abych k vůli jiné — na tuto nezapoměl.

Tu to stojí na papíře! — Cítíš nyní, proč skoro lituji, že jsem zde dával koncerty?... Ale nestrachuj se, že ubyde bojovníka v té až posud nevelikě řadě, kteráž počíná dílo ke cti národu!

* * *

Bojoval jsem — ale díky mé vroucí lásce k vlasti! — zvítězil jsem. Náš dovádivý Vilím jmenoval by to snad outěkem z bojiště; ale já myslím, že i k tomu outěku bylo mužné síly potřeba.

Prchnul jsem toliko z nebezpečenství — a s ranou v srdci uchýlil jsem se z hluku světského, abych ještě jednou živil se ze své bolesti a pak se uzdravil.

Sedím u většího jezera — *lago maggiore*; zde jsem našel skrovný letní domek, pro mne jako stvořený. Musel ho člověk stavěti, jakoby byl věděl, že v něm bude raněné srdce útočiště hledati. Zde na blízku nelesknou se žádné panské letohrádky; k tomu jsou břehy nádherného jezera dosti prostranné, a všude je na nich kus nového ráje. Já bydlím v sousedstvu malé rybářské vesničky. Jsem tu jako novým poustevníkem.

Ale nejsem ve své poustevně samoten. Do toho tichého útulku připutovola se mnou i láska má, a když tady zemře, ozdobím hrob její nejkrásnějším věncem z písní milostných. A jestli neumře? Na to si netroufám dáti ještě odpověd.

Moje basička nyní odpočívá. Ale slova tvoje leží nyní každý den předemnou, a z nich počíná se rodit moje zpěvohra. Ano zdá mi se teď chví-

lemi, že mi sama Muza moje Elisu vstříc uvedla, abych našel tóny ke slovům lásky básně tvé.

A když sedím tiše u stolu, poletují mi před duší obrazy dnů nedávno minulých.

Vidím se ještě v první hodině vedle Elisy. Ona byla pouhým dítětem a smála se, když jsem jí kladl její krásné z růžovitého mramoru vytesané prsty poprvé na struny. A dala se do hlasitého smíchu, když se jí bez mé pomoci první tón čistě povedl. I nutila se k rychlému pokroku. S elementarním cvičením beztoho jsme se neomeškávali. Ona hraje obratně fortepiano; začala se učiti na housle, a mohu s ní mluviti o kontrapunktu. Zná Haydena, Glucka, Rossiniho, Mozarta, Pellegrinniho, Aubera, Paera — z našich hodin bývaly hudební debatty...

Jednou byla jízdecky po městě. Zrovna v tu hodinu před tím, nežli se počínalo naše cvičení. Ale málem byla by měla neštěstí. Dovádivě nechávala koně svého ze šlechetné krve skoro pořád turbetovati, až počal i kůň dovádět, s cesty vykázané sběhl a málem by byl dítě ušlápnul, kteréž hrálo podle cesty. Dítě ještě dost časně s křikem hrozným uskočilo, ale tím také upadlo a poranilo si čelíčko na dlažbě; krev se mu vyřinula a nastal pláč. Ale Elisa byla již také skokem dole, dala bujné zvíře držeti štolbovi,

kterýž byl k ní pospíšil, počala vyděšené dítě těšiti, líbati, a vysypala mu váček svůj do košilky. S divokým křikem pádila k tomu polekaná matka, tušíc veliké neštěstí; vidouc ale dítě jen slabě raněné, a za to bohatě obdarované, začala s podobnou vášní cizí dámu velebiti a byla by jí roucho ulíbala.

Já ještě nevěděl, co se bylo přihodilo; ale Elisa byla zasmušile nevrlá, když naše hodina začala; také se jí nic nedařilo, i hodila smyčec na zem.

„Dejte mi dnes pokoj s těmi titěrkami!“ zvolala prudce. „Já bych raději zahynula v disharmonii celého světa!“

Já se divil a poněkud pohoršen poroučel jsem se. Chtěl jsem odejíti, a byl jsem již u dveří.

„Co vám to napadá?“ zvolala zas Elisa, a v hlase jejím spočívala měkkost srdce jejího. „Pohněvala jsem vás? Se žákyní musíte mít shovění — jako s dítětem — sice zavedu zde opačný pořádek a budu vám poroučeti. Dnes tu musíte zůstati ještě jednou tak dlouho, nežli obyčejně činíváte.“

A s těmi slovy podala mi již zase jako pouhé děcko svou měkkou, nevýslovně krásnou ručinku; ale já vtiskl na ni rty svoje — i bylo mi, jakobych neměl ruku její více pouštěti...

Já nevěděl dlouho, co o ní mysliti. Zdálať se mi jako směsice rozličných bolestí, každý den, každou hodinu jiná.

Lord Bonnet dával skvostnou besedu. Byly shromážděny nejen osoby vysoce urozené, nejkrásnější dámy, ale i notability ze světa uměleckého. Byl uspořádán také koncert. První zpěvačka zdejší opery způsobila, jako obyčejně, sensací, ale také pro mne zbylo ještě dosti enthusiasmu. Avšak mě to všecko netěšilo. Elisa si mne skoro ani nevšimla; dnes byla úplně jen dcera lordova, pravzor anglické ledové etikety.

Mezi koncertem padla však náhle do jiného rozmaru.

„Ó, moje spanilé dámy!“ řekla s půvabným úsměvem, když mě byli hosté tleskotem skoro ohlušili. „To není ještě všecko, co náš láskyhodný umělec dokáže. On umí také električným proudem umění své po troškách jiným osobám zdíleti — a jestli dovolíte, okážu vám hned, co na mne ze svého kouzelnictva přenesl.“

A na pokynutí její přinesl jí lokaj nástroj. Darmo pohlížel na ni otec, jakoby chtěl říci: „Co počínáš?“ — Darmo doložil vážně: „Eliso, ještě to nejde!“ — I já hleděl na ni v nesnázi; ale ona postavila si sesli vedle mé a posadila se beze všech okolků ke své basetce.

„Já nedělám ze svých čar žádné tajemství," pravila mezi smíchem, „a připravím společnosti tu nejpěknější zábavu."

Já byl v rozpacích i starostech, ale řekl jsem v duchu sám k sobě: „Nebudeš lháti, Eliso!" — i přisedl jsem k ní, a hráli jsme spolu lehounké duetto, které jsem jí byl nedávno schvalně napsal.

Společnost byla v dobrém rozmaru a já uzavřel ji při něm udržeti. Nechal jsem Elisu hráti první hlas, jak obyčejně se mnou hrávala, že ho dobře i dost čistě slyšeti bylo; ale místo hlasu svého začal jsem při tom piano laškovité *capriccio*, tak že to vypadalo, jakoby okolo každého tónu jejího několik dovádivých diblíků obskakovalo.

Společnost nechala se uchvátit a Elisa i s ní; a když pominul mezi hostmi tleskot, poklepala mi Elisa tak přítulně na rameno, jakobychme byli spolu vyrostli, a řekla se svým nejsrdečnějším rozmarem: „O, vy jste nový Prometheus! Jen že nepotřebujete paprsky ze slunce ukrádati, abyste tvora svého oživil; vy máte sám v sobě dost nebeského plamene."

Potom si mne ale celý večer již nevšimla...

Jednou musel jsem s ní v otevřeném kočáře na projížďku. Cesta vedla z městských zdí ven

za bránu. Seděl jsem vedle Elisy. Komorná seděla naproti.

„Jeď!“ zkřikla Elisa na kočího, když jsme byli venku na krásné silnici, a ten znal již smysl rozkazu lordovy dcery, a pošlehl bystré koně. Šlo to jako o závod.

„Zavřete oči,“ řekla tu ke mně Elisa itálsky, čemu komorná nerozuměla, i chopila mě za ruku, a já ucítil lehounké stisknutí, až mi žíly sladce trnuly — „zavřete oči a myslete si, že spolu letíme. Jde to přes hory a doly — nyní po skaliskách — pod námi černé propasti — ale my dále k oblakům — a sedáme větrům na peruti, a ten nás donáší mezi palmy, kde stojí kvítím ozdobený stánek —“

„Milostivý Bože!“ zkřikla mezi to komorná, prudkou jízdou poděšená, i obrátila se ku kočímu: „Co počínáš? Jeď rozumně, jeď zvolna!“

A Elisa jakoby se byla z krásného vidění protrhla, odmrštila mou ruku, přivinula se v koutek kočáru a již ani slova nepromluvila, hledíc neustále před sebe.

Teprva když jsme jeli zvolna zase do města, poručila zastaviti a stranou se uhnouti. Naproti nám přicházela svatba nějakého předměstského zahradníka. Elisa hleděla na ten průvod s velikým oučastenstvím. Když přišla mladá ne-

věsta k povozu, řekla k ní Elisa, a oči její porosily se jemným pohnutím: „Požehnej ti Bůh dnešního dne, spanilá nevěsto! a na památku mého přání nos tento prsten.“

S těmi slovy stáhla zlatý kroužek s pěkným rubínem s prstu a dala rozkaz k další cestě. Jeli jsme ani slova nemluvíce...

Avšak nač uvádím zde ty rozličné doby, ježto mají jednotlivé rysy k obrazu tohoto podivného stvoření poskytovati? Tyť beztoho Elisu nepoznáš — snad ani já ji více nespatřím.

Já musel sebrati všechnu sílu a vrhnouti se nazpět na dráhu, s kteréž mě svesti hrozila výsost hvězdy, náhle se mi vyskytlé, jako vodička k mé rozkoši. Jsem k tomu snad odsouzen jako z pokuty, že až posud mé srdce na půvabech ženských neuvízlo? Buď si,co buď s ohněm je nebezpečno zahrávati... a třebas bych se byl i směšným učinil.

Z očí jejích zdálo se mi arci někdy vysvítati... ne, ne, nic se mi nezdálo, nechci na to již mysliti — a sen je sen.

A otec její? Ten vážný, vysokorodý muž, a předce tak laskavý, dobrotivý otec! Onť zná, tuším, podivné své dítě, a činí, cokoliv jí srdce potěší. Vždyť jest jeho jediná. Ale aby snesl, čím by utrpěla výsost a skvělost rodu jejího —

dle zásad panského vychování a šlechtického smýšlení? —

Odpočívej všecko v pokoji! — Bylot to malé *intermezzo* v tichosti mého života — kteráž jím počínala mizeti. Ale nyní zde opèt sedím tichý se svým starým srdcem.

Já se jí ovšem ani neporoučel, ani lordovi. Jí jsem napsal asi tato slova:

„Volá mě povinnost a odvádí mě do dálky. Nemohu Vám to říci; ale kladu to do těchto řádků jako svou nejvřelejší a nejvděčnější krví. Pravím nejvděčnější, neboť všechny hodiny, kdyžto mi Vaše Milost dopřála sluniti se v lesku ducha Vašeho a obdivovati se pokladům srdce Vašeho — všechny ty hodiny budou nejkrásnějšími pomněnkami, útěchou v přítomnosti, posilou v budoucnosti!“

Lordovi psal jsem o svém díku za jeho důvěru a poctu.

Než dostali mé lístky do rukou, jel jsem den před tím za krásného večera z Milána.

* * *

Dlouho jsi o mne nic neslyšel — i bylo již na mále, že bys byl docela nic nezvěděl. Avšak nebudu pořádek vypravování svého rušiti, abys

neřekl snad, že se mnou ještě srdce a obraznost zahrávají. Ovšemť až posud se mnou zahrávají; ale proto je opanovala přece tichost, ovládnul je mír, kteréž byly v čase nedávno minulém ještě na nich snad pohřešovány.

Jak z toho listu poznáš, jsem živ v Paříži; ale jsem živ jako u veliké hrobce. Nejdu skoro ani z domu — i nechci pro ten čas, aby svět o mně věděl, zvláště aby *jedna* osoba o mně více nezaslechla; já nechci tragedii života svého ještě jednou hráti.

Ano řekneš, Milovíne, pro takovou hru nevyšel jsi do světa! — ale také proto jsi nevyšel, abys mrtev ležel ve světě!

Mrtev nejsem — o nikoli! Jsem živ — i pracuji, a se mnou je živa i moje basička, a pracuje také — že se Paříž jednou podiví, a vedle ní pracuje klavír, a zpěvohra moje přirůstá. A to je nyní můj svět. Na Paříž mám ještě času dost. Jenom divadla její mě vídají.

I chystám se a zbrojím se, a doufám podstoupiti čestný boj pro oslavu jmena českého. *Na posledy to povídám;* ale skutkové budou mluviti místo mne... ovšemť postačí-li jen duch mé vůli; neboť nechci, aby slova moje prýštěla se z marnosti.

Abys ale věděl, proč jsem tichou poustevnu jezera itálského opustil a zde, na té úrodné půdě

pro všeliké umění, na tom bohatém sadě, kde se leskne a vábí nesčíslný květ ducha lidského — kde kyne bujný život, den co den se nově rodící a peřestě se oblékající — proč tady hrobku za těla živého jsem vyhledal?... Takto nejlépe sám sebe naleznu, a přivedu zase celého na české Kunětice. —

Osamělost mé itálské poustevny byla konečně porušena. Pověstné *lago maggiore* leží na rozhraní mezi naší Lombardií, Švýcary a Piemontem, a břehy jeho poskytují nepřehledné panorama skvostné krajiny. Nejlépe užil jich můj Pietro. Já byl povděčen, když jsem mohl býti docela samoten, a nezabraňoval jsem mu, když okolí probíhal, i dovolil jsem mu někdy, putovati celé dny po rozkošných březích. Tak blízko domova svého — neměl beztoho žádného pokoje, žádného stání.

Tak vyběhl zas jednoho dne, a navrátil se stoje s premovaným lokajem vzadu na pěkném kočáře. Ten zastavil před mou poustevnou a do světničky mé vešel — lord Bonnet s Elisou.

Ve mně stavila se na okamžení všechna krev, i nemohl jsem promluviti, ale byl bych rád Elise k nohoum sklesl. K mému štěstí jal se lord hned mluviti, jak vstoupil; já se mohl zatím alespoň trochu zpamatovati.

*

„Dovolte, pane!“ řekl lord, „že se derem do vaší osamělosti. Ale přivádí nás přátelství. Potkalo vás nějaké neštěstí, že jste pěkný Milán opustil a do této samoty se pohřbil? Není-li v tom zároveň neporušitelné tajemství, darujte nám důvěru, snad můžeme přispěti.“

Já slyšel jen polovičně, jako nástroj polo živý: moje duše utkvěla na postavě Elisy. Ona stála vedle otce nevýslovně vážná.

„Račte prominouti,“ odpověděl jsem rozpačitě — „práce nevyhnutelná — povolání — musel jsem odjeti.“

„Nehledejte omluvy,“ řekla nyní Elisa s vážností ledovou — „a nebudeme vám činiti násilí; ale dokud jsme v sousedstvu, nebudeme vás trpěti v poustevně. Přestěhujte se na náš letohrádek; tam vám nebude nic v povolání vašem překážeti.“

Já neměl dostatečné výmluvy a obrany proti laskavému i uctivému pozvání, a za čtvrt hodiny seděl jsem v lordově kočáře, kterýž mě unášel z tiché poustevny.

Z přirozené zvědavosti potuloval se Pietro okolo krásného letohrádku, vybudovaného asi míli od rybářské vesnice — tu spatřil známého služebníka z domu lordova. Rozprávka nemohla sice mezi nimi být živá, poněvadž Angličan Savojanovi jazykem nepostačil; ale tolik mu přece okázal,

že má radost z toho setkání; již ho nepustil, ale vedl zrovna k slečně.

Elisa hlasitě zkřikla, sotva že Pietra zahlídla, i zahořela v tvářích, a jedním proudem vyptávala se mladíka, přicházím-li také já, kde jsem meškal, co dělal?

„Já myslil zrovna," vypravoval mi Pietro, „že zapomněla býti slečnou, a že chce býti jen děvčetem ze Savojských údolí — tak radostně, tak upřímně se mnou mluvila, zrovna jakoby byla u nás vyrostla. Teprva když jsem jí povídal, že jste pořád zamyšlený, smutný — že píšete jenom noty, a basička že stojí pořád v koutě, leda když na ní písničku až k pláči hrajete — tu přestala také její veselost, a bezpochyby si zase zpomněla, že musí být slečnou."

Já ho nechal žvatlati. Měl jsem jej vlastně kárati; ale byl jsem ještě tak podivnou směsicí střídavých citů přeplněn, že jsem nevěděl, mám-li se oddat radosti nebo žalosti. Ustanovil jsem nějaký čas tiše očekávati, co nyní osud nade mnou ustanoví.

„Usnadněte nám alespoň povinnost naší vděčnosti," řekl lord Bonnet při opakování slov dceřiných, „a pobuďte s námi nějaký čas jakožto milý host náš pod jednou střechou. Na vždy vás

poutati nebudeme — aniž vám chceme v povolání vašem překážeti.“

„K tomu náleží ale také, abyste mě nenechával jenom jako pouhou začátečnici na prahu umění svého státi,“ ozvala se Elisa. „Nemějte starosti, že by vám tím vavřínového lupení na věnec ubylo. Já se spokojím i bez něho — a předsevzala jsem si, jenom proto něco uměti, abych vzala do Anglicka nehynoucí upomínku na českého umělce.“

Já nemohl odpírati bez neslušnosti, bez nezdvořilosti.

Ve skvostném letohrádku, pnoucím se v jonickém slohu, mezi bohatými sady citronů a pomeranćů, vykázali mi utěšený kabinet, jehož okna byla zastíněna vysokou cipřiší a stěny ozdobeny drahými obrazy. Při prvním kročeji do tohoto odlehlého, tichého útulku, bylo mi, jakoby se tu sama Muza nade mnou vznášela a šeptala: „Zde se bude tvoření tvoje dařiti!“ — ale v okamžení na to ozýval se zas ve mně varovný hlas: „Smíš tady meškati?“

A když jsem přišel k Elise, abychme v hudebním cvičení pokračovali, stála ona u okna a hleděla k jezeru, ježto se lesklo za blízkým břehem jako čarovné zrcadlo. Hleděla tam opět s mnohotajnou vážností, jakoby v dálí nějaké zje-

vení hledala. Já chtěl dějiny srdce svého zakryti a vyjasnil jsem tvář k bodrému usmívání.

Elisa na mne hleděla dlouhou chvíli mlčky. Potom řekla: „Je dnešní vaše tvář vaše *vlastni?*“

„Jak to myslíte, slečno?“ ptal jsem se poněkud zaražen.

„Proto že mi ta dnešní tvář celý váš obraz ruší, jakž mi až posud, od prvního až do posledního okamžiku, známosti vaší osoby živými barvami na mysli tanul. Proč chcete ten bohatý důl srdce svého, tu nevyčerpanou pokladnici ducha svého zakrývati strakatou kazajkou nuceného harlakyna? Což jde vám žert a smích nade všecko? Toť není přece míra, podle které byste lidskou cenu ustanovoval?“ — Na to vypukla v tak nepoutaný, skoro křečovitý smích, že jsem až ustrnul a poněkud byl pohoršen.

Ale Elisa zase umlkla a posadila se jakoby nic vedle mne na sesli, i chopila se violončelu. A když jsem chtěl již o hře mluviti, odstavila ona opět svůj nástroj, podepřela o něj pravý loket, hlavu sklonila na ruku a začala na mne pronikavě hleděti. A v jejích očích, jindy tak jasných a míruplných, rozněcovaly se divné plameny.

Já nevěděl, co se v ní děje, i čekal jsem na její promluvení. Ona však dlouhou chvíli mlčela.

„Řekněte mi upřímně,“ jala se konečně mluviti, ale jen skoro šeptavě, jakoby nechtěla, aby doletěla slova její dále, nežli k mému sluchu — „řekněte mi upřímně, proč jste Milán opustil?“

Já seděl na žhavém uhlí. — „Již jsem řekl — mé povolání vedlo mě z Milána,“ odpověděl jsem nejistě, i cítil jsem, že se mi tvář krví zalila.

„A vaše povolání vedlo vás do samoty rybářské vesnice?“

„Chtěl jsem bez výtržky věnovati svůj čas hudební komposicí.“

„Pro oslavu české vlasti — ano, vím že jste mi o tom již povídal. — Ale což v Miláně čas k vaší komposicí nepostačoval? Proč neřeknete raději přímo, že jste litoval času, který jste mně tam věnoval?“

„O nechtějte mě takto zarmucovati, jenžto ani říci nesmím, jak šťasten jsem právě toho času býval, o němžto mluvíte; ale Milán choval ve svém lůně tolik neobyčejného, že byl tím duch můj jako čaromocí unášen v obor odvážného snění — a srdce ukájeno blouznivou nadějí,“ řekl jsem a hlas můj třásl se i proti mé vůli.

„A nemohl jste mi to říci, když jste odcházel?“ ptala se Elisa hlasem podobným.

„Ne, ne, já nesměl!“ zvolal jsem s vášní propukající, i chopil ji za ruku a vtisknul na ni

rty horoucí. „Nesměl jsem, abych se nedopustil uražení anděla a svatokrádeže!“

„Vy jste blázínek!“ zvolala Elisa dovádivě rozveselená, „a z pokuty nebudu dnes umění vaše poslouchati.“

Při tom se vzchopila, i odstavila basičku. „Dejte sem ruku,“ řekla, „půjdeme do parku.“

Byla to nejrozkošnější hodina mého života.

Sešli jsme až k blízkému břehu. Tam se houpalo několik krásných loděk pro obyvatele skvostného letohrádku. I bylo tu hned několik plavců po ruce, kteří se nabízeli k službě; ale Elisa dala se jim do smíchu, skočila do loďky a chopila se vesla.

„Jen s chutí dále!“ zvolala na mne. „Dcera mořem opásaného Albionu vyzývá k výletu po hřbetě pokorných vln.“

Já vida ji veslem tak obratně vládnouti, jako rozeného plavce, a rozjařen jsa jejím duchem důvěrně jsem vstoupil na loď — a lehounce plynuli jsme od břehu.

Houpavě nesla nás jezerní hladina.

Slunce klonilo se za hory; jasná obloha pnula se nad námi, ale na západě zacloňovala se pomalu jako zlatotkanou oponou a lesk její odrážel se čarovně v zrcadle jezerním. Jemný, líbě páchnoucí větýrek vanul ze sadů pomorančových

a mísil se s chladným podvečerním dechem vodní hloubky. Byl přelíbezný podvečer, plný tak sladké lahody, jakž jí toliko pod itálským nebem lze nalezti.

Byli jsme hodný kus od břehu. Elisa nemluvila, ale zpívala polovičným hlasem jakousi vlaskou píseň národní, dovádivě při tom někdy veslem tlesknouc do vody. Byla nadobyčejně rozčilena — ale při tom nevýslovně spanilá a půvabná.

Najednou nechala veslo ležeti a sedla na nízkou lavičku zrovna proti mne.

„Já se stydím,“ řekl jsem, „že sám neumím veslem vládnouti — a jsem přece blažen, že mohu jako otrok v stínu vašem meškati.“

Ale Elisa nezdála se moje slova zpozorovati, a jiskřícím zrakem na mne hleděla.

„Nyní dej pozor, hrdý Euterpin miláčku,“ začala mluviti s podivným výrazem, „a uvaž dobře slova moje, zrádný odběhlíku od oltáře Venušina! neboť já jsem panna jezerní. Dřív jsem putovala tiše hlučným světem a laskavé hvězdy vedly mě neproskoumaným labyrintem k chrámu blahosti, od početí vesmíra zaslíbeného všemu stvoření.“

Já poslouchal s dechem zatajeným, a Elisa mluvila dále:

„Tu jsi ty mi vstoupil do cesty se svým tajným uměním, a zaclonil jsi hvězdy moje svým kouzelnictvím, že jsem musela očí svých po tobě točiti a srdce práhnoucí na tebe upnouti. Já tě milovala — mně jsi náležel — mně! a žádnému jinému — ani své vlasti, kterouž tak miluješ, jak se vychloubáš!“

„Eliso!“ zvolal jsem i zděšen tónem jejím i blaženě uchvácen prudkým výstřelem srdce jejího — a vztáhl po ní ruce. A ona je uchvátila vášnivě a vztáhla mě k sobě.

„Tys mě ale zradil, čarodějníku!“ mluvila dále — „prchnul jsi a zůstavil mě samotnou na daleké pouti, a neptal jsi se, nebudu-li plakati, nebudu-li umírati. Ale hvězdy byly milosrdnější, a přivedly mě tebe nazpět!“ Přitom dala se do hlasitého smíchu, ovinula ruku svou okolo krku mého, a ústa její zahořela na ústech mých, a srdce moje překypovalo nepoznalou posud rozkoší, ale trnulo také nepovědomou ouzkostí. „Ale já jsem panna jezerní!“ zvolala Elisa hned zase na to ostrým pronikavým hlasem, „a můj křišťálový palác stojí dole na chladících vlnách — a já tě tam zavru — jedním okamžením — leť, leť!“

A s těmi slovy strčila mě tak prudce, že jsem proti všemu nadání překocen z loďky vypadl a v jezerní prohlubeň se potopil....

Nežli mě minuly všechny smysly, slyšel jsem ještě ozvěnu pronikavého zkřiknutí a na to jako pád lidského těla za mnou do vody.

Plavati neumím, a tudy bylo i namahání moje marné, dostati se na denní světlo. Leželo mi to jako olovo ve všech oudech i vážilo mě ke dnu chladnému, a nademnou to hučelo jako temná hrana k mému pohřbení....

Neptej se, co jsem v tu chvíli cítil a co myslil; já bych nejraději tu dobu z svého života nebo alespoň z paměti své navždy vyhladil — i nechci popisováním ještě jednou skrze to předpeklí kráčeti. — Měl jsem býti pohřben.

Ale hodina pohřbu mého nebyla ještě na hodinách osudu mého vypršela.... i otevřel jsem zase oči, a sice leže v měkkém mechu na břehu jezerním. Okolo mne míhalo se několik postav, jichžto podoby jsem ale dílem pro nastávající soumrak, dílem pro mlhu v očích rozeznati nemohl; jenom veliký oheň, zdálo se mi, zářil naproti mně — to byl vycházející měsíc v ouplňku — já si zhluboka oddechnul, opět jsem oči zamhouřil, aniž jsem věděl, co se děje dále.

Když jsem oči podruhé otevřel, ležel jsem na pohovce ve své komnatě. Na stole zářila jemným světlem astralní lampa. U mne stál Pietro, lordův lokaj a plavec.

„Nu, neřekl jsem, že není žádného nebezpečenství?“ ozval se tento. „Teď je po všem, a pánovi bude jako po lázni.“

Přišel lékař, kterýž byl s lordem na cestách, sáhl mi na puls, dal přinesti jakési vlažné thé... ale co bych ti věci takové popisoval? Všickni odešli, jediný Pietro zůstal u mne, a vypravoval, že byli plavci jako blesk za mnou a za slečnou, když byla tato s hrozným křikem odvážlivě do jezera skočila, aby mě zachránila, když prý jsem bezpochyby z nepozornosti z lodi byl vypadl. Oba prý nás šťastně vytáhli; mne prý přivedli sami plavci brzo k životu, ale se slečnou prý se obíral doktor.

Ale, což na tom? já usnul i spal jsem pevně; jen k ránu byl jsem těžkými sny znepokojován. A když jsem procitnul, stál mi vysoký pot na čele. U mých nohou seděl Pietro. Já se chvíli ohlížel, jakobych se z dlouhého, dlouhého sna probuzoval a na pravdivou minulost ani pamatovati se nemohl. Pak mi ale přišla včerejší plavba na mysl, a hrobová vážnost rozložila se jako ledovým dechem po mé bytosti.

Slunce stálo již vysoko, když jsem vstával z lože; na těle byl jsem zdráv, ale na duchu nemocen.

„Pan lord dal se již ptát, jak se máte,“ řekl Pietro. „Také pán doktor byl tady.“

Mne to nic nezajímalo. Ale bylo mně teskno přede dnem nastávajícím — před setkáním se s *pannou jezerní.* Všechny myšlénky moje pracovaly k nějakému rozhodnutí, ale nevěděly, na čem by se ustanovily.

Tu vešel lordův doktor s tváří smutkem zastíněnou. Kladl mi obyčejné otázky lékařské, a když byl s výsledkem spokojen, řekl jemně, poloprosebně: „Mám s vámi, drahý pane, ještě ve jmenu Jeho Jasnosti lorda Bonneta mluviti.“

Já pokynul na Pietra, aby nás opustil, a když jsme seděli s doktorem sami dva vedle sebe, jal se on mluviti:

„Lord Bonnet lituje velice, že jste padl včera do jezera snad z *nepozornosti dcery* jeho,“ řekl i položil obzvláštní názvuk na slova poslední a poněkud ostře na mne pohlížel.

„Toliko *svou nepozornosti,*“ odpověděl jsem tiše.

„Jste muž poctivý, a vím, že nepustíte slova ze rtů, kterého byste litoval,“ řekl zase doktor, a tiskl mi vřele ruku. „Ale poněvadž jest i lord Bonnet neméně cti a pravdy milovný — a nechce upírati, že snad i jeho poněkud divná — excentričná dcera příležitosti nebo příčiny k neštěstí vašemu poskytla — tedy se cítí povinna požádati vás, abyste v jeho přátelství — ne tak náhradu

za přestálý zápas s nebezpečenstvím, ale spíše odprošení za tuto nehodu vyhledával... a já, abych mu ušetřil vyznání nejbolestnější, žádám vás, pane, s druhé strany — jakožto dávný přítel domu lordova — abyste v Elise žádnou *zúmyslnou* příčinu k nehodě své nepohledával — neboť ona je *smyslů zbavena.*"

„*Elisa — šílená?*" zvolal jsem v patrném zděšení.

„Bohužel!" dosvědčoval doktor hlasem tak přidušeným, jako mi byl neštěstí Elisino zvěstoval. „Již dávno pozorovaly se na ní, ačkoli jen po dlouhých a neurčitých přestávkách — neúplné známky této duševní choroby, a proto skloňuje se láska otcova vždy k tomu, aby všem žádostem jediného dítěte svého vyhověl, a takto úplnému propuknutí hrozného neštěstí snad zabránil."

„A jak to vypadá nyní se slečnou?" ptal jsem se se srdcem sklíčeným. „Stůně opravdu?"

„Opravdu," řekl doktor; „a je sice v takovém stavu, že si netroufám tuto chvíli rozhodnouti, brzo-li s ní zase mluviti budete — a nebo bude-li *vůbec možno* někdy s ní ještě mluviti." —

Ten samý večer po této rozmluvě, když strměl skvostný letohrádek jako veliký náhrobek mé nejrozkošnější hodiny v měsíční záři k tichým

nebesům — prchnul jsem podruhé a šel se pochovat v Paříži.

Teď se nediv, nemluv a nekárej, že se až posavad ukrývám. Nemohu jinak. Za jedno chci nabyti úplné jistoty, že Elisu nikdy více nepotkám, že jmeno i památka i podoba moje v duchu jejím vyhasne — ač jestli vůbec v jejím *duchu ještě něco* vyhasnouti může? — a pak chci tu přestáti svůj očistec. Čekám trpělivě, až i také ve mně *všecko* vyhasne — a každá zpomínka dozní, kteráž někdy ještě svodně o minulosti štěbetá.

* * *

O hora Kunětická! Ó sladké naděje a vysoko létavé sny, ježto jste tenkráte srdce naše naplňovaly! Hračkou zdál se nám tenkráte všeliký zápas — já sestárnul od té chvíle sotva o půl druhého léta, a již musím jinýma očima na skutečnost hleděti.

Čistě opsaná ležela již celá moje zpěvohra předemnou — a sice s textem francouzským. Nesměj se. Jiné pomoci nebylo. Já se pustil sám do té těžké operace převlékání do francouzského kabátu, a když jsem dílo šťastně dokonal, našel jsem obratného tovaryše, kterýž mi pomohl dílo vyhladit a vylepšit.

Poznati to člověk musí, jak průmyslně tady v literatuře dramatické pracují. To ani dosti hojný počet německých dramatiků nezná — snad ze samé závisti, a nebo že by za to ani tak ani jinak u ředitelstva nic nezískali. Ředitelstvo divadelní má větším dílem zvláštní zásady. Nač potřebuje o květ domácích dram pečovati, když má dosti plodů dozralých, kteréž mu přes Rýn posýlají? — A jak to bude svým časem asi v *českém* dramatickém světě vypadati? Jsou až dosavade Štěpánek a Klicpera jeho první a poslední sloup? Či počítá se k tomu nyní také Macháček, aby z toho vypadla trojice? Já zde nevím nic nového. — A *divadlo* české? Kdo bude na ně kámen lámati nebo grunty kopati? A nebo abychme se ještě lépe jádra dotknuli: Kdo bude k tomu peníze dávati?! — Kdyby snad o tom u vás něco hleslo, nežli se zase na Kuněticích spatříme, dej mi o tom věděti. Vždyť jsme anno domini 1828, v našem plném sněmu na této hoře — kdežto již předkové naši pod obojí rádi u velikém počtu sněmovali — darovali národu českému také *rok*, aby se mohl k novému věku důstojně připraviti! O šťastní bláhovci, kteříž umějí tak určitě cesty národům vyměřovati a úlohy jim ukládati!

Ale kam to zabíhám s cesty — já *muzikant!* Podobné rozjímání náleží dle řemesla jen tobě —

je-liž pravda? ale já chci býti dobrého rozmaru, abych si nastávající zdání svoje o světu poněkud zrůžovatil.

Navraťme se k mé zpěvohře s tvým textem francouzským. Já se odvážil i šel jsem člověka potřebného hledat, a našel jsem v kavárně Tortoniho človíčka svého stáří, který již delší čas v písárně čili fabrice pana Scribe pracuje. Nevím, je-li v departementu pletení veseloherních rozvrhů, nebo při soukání uhlazené rozpravy, a nebo při vtkávání strakatého vtipu — ale obratný je, a verše mu jdou jako voda.

Já se dával touto aliancí s mladým Francouzem arci v nebezpečenství, že přijde náš text do lidských úst s rozličnými přívěsky; ale ono nebylo jiné pomoci, abych mohl dílo ředitelstvu veliké zpěvohry beze vší skvrny podati; mimo to doufal jsem, že bude mému pomocníkovi sama v sobě dobrá báseň tvoje přece tak imponovati, aby nic nepříznivého o ní nepronesl, třeba i některý francouzský verš lépe udělati uměl — a ostatně dovedl jsem celou práci v patřičné, trochu romantické tajemství zahaliti, že jsem konečně žádné prostořekosti od Francouze obávati se nemusel.

Slovem, byl jsem dobré mysli, když byla partitura moje i pěkně svázána, a já se vydal k samému řediteli veliké zpěvohry. Ten mě arci

vlídně přijal, usmíval se protektorně na člověka ve světě hudebním posud neznámého, ale poslal mě k mistru kapelnímu, ten že má hlas v podobné záležitosti rozhodný.

Mistr kapelní nebývá prý obyčejně vzor laskavosti, přináší-li mladý člověk novou zpěvohru, jmenovitě když se neobmezený vladař nad orkestrem a časem i tyran ředitelstva sám také s komposicí obírá: ale já měl tuze velikou důvěru, abych se byl nelaskavosti obával.

Tu důvěru máš ty na duši; proč jsi dovedl tak pěkný text napsati. Ten může obyčejně komponista za bílého dne lucernou hledati, a bude hledati nadarmo.

A já shledal, že je pověst o jistých kapelnících pravdivá.

„*Mon Dieu!*“ zvolal pohrdavě tu na mne, a pušoupnul si brejle na čelo, abych si mohl významu tváře jeho dobře všimnouti. „Co vám to napadá, pouštěti se do takové práce, abychme my u veliké zpěvohry mařili tím času .... máte-li již do komposice tolik chuti, *voilà!* zkuste to někde u malého divadla, nebo někde na *boulevardu!* Abyste byl ale tolik not nadarmo nepsal, snad se dá z této knihy nějaké malodrama udělat!“

*

Nepozoruješ v mém listu, drahý Milovíne! že chci býti žertovný? — Ono mě potkalo v skutku mnoho směšného, a já chci sám sebe dobrým rozmarem klamati; ale že jest uvítání mé osoby od kapelního mistra veliké zpěvohry již na papíru, a že počíná běh věcí mých býti tragický, nechám žertů, při kterých mám beztoho srdce žalostně sevřené, když pomyslím na to okamžení, an jsem před hrdým kapelním mistrem se svou zpěvohrou stál.

Cítil jsem, že mi všechna krev v žilách vřela, studem i hněvem se rozněcovala; ale já si uvedl na mysl svůj záměr, a žádal jsem se vší mírností, aby dílo mé alespoň prohlídnul.

„Nechte to zde,“ řekl hrdý kapelník; já to učinil a odešel jsem.

Spolehal jsem na jeho zvědavost. Zdálo se mi, že není možno, aby kapelník mémo dílu alespoň nějakou chvíli neobětoval, jen aby věděl, co mi říci! I nechal jsem mu čtrnácte dní času. Pak jsem šel k němu s novou nadějí.

Ale tato chůze byla jako druhý stupeň k trpké zkušenosti. Kapelní mistr ani ještě nevěděl, jak se moje zpěvohra jmenuje; i ležela posud, jak jsem ji byl položil. Já čekal ještě čtyry neděle, a tu jsem dostal od kapelního mistra resoluci, abych hledal štěstí jinde, jemu že nemožno,

aby svůj čas prohlížením začátečnických prací mařil.

„To máte dobře, pane!“ řekl jsem na to trochu nakvašen. „K maření času nejste prvním kapelním mistrem, a já jsem také proto nepřišel. Ale začíti musí každý komponista, ani vašeho Aubera nevyjímaje, a já myslil, že u kapelního mistra veliké zpěvohry Pařížské vedle bystré znalosti také tolik citu naleznu, aby se podíval na dílo, ježto je plod vřelého srdce a upřímného snažení. Kojím se ale ještě nadějí, že není výrok pana kapelního mistra úsudkem celé Paříže.“

Nevrle donesl jsem zpěvohru svou domů. Co teď z ní bude, ještě nevím; ale já jí proklestím cestu na jeviště násilím. Někdy přepadá mě arci také chvíle malomyslnosti. Tu šeptá něco v nejtajnějším koutku mého vědomí: „Snad je to jen pro tebe štěstí, že se nedostala tvoje zpěvohra na prkna! Snad by ti více žalosti nežli radosti přinesla — a snové tvoji *o cti* a velebení jmena komponisty *českého* rozplašili by se v pouhý dým . . . pro nedospělost tvého prvorozence.“

Černá melancholie pokouší se o mne. I nebylo by divu. Já jsem očekával život tichý, jednotvárný — jak jsem ti psal hned na počátku,

a — on se podobá zatím člunu, zmítanému proudem z hluboka vířícím.

Největší chyba má jest nyní ta, že není jmeno mé posud v pověsti; to poznávám. Budu muset konečně ze své skrytosti vystoupiti — ač to nerad učiním; jen k vůli tomu, abych zpěvohře své pomohl. Což pak nemůže nikde věc dobrá sama sobě cestu proklestit? —

Již se pýřím, že o svém dítku tolik řeci — tolik chlouby nadělám. Více o něm neuslyšíš — až jestli je Paříž uslyší.

* * *

Velmi rozhořčen byl jsem čas poslední; ale osud usmířený, snad již přestálým očistcem, poslal mi na pomoc — náhodu. Snad bude z mého života ještě veselohra.

Vzal jsem outočiště k violončelu a chtěl již koncertem kapelního mistra k uznání, nebo alespoň k zvědavosti donutit. Nebo abych se svým výtvorem od autority k autoritě světa hudebního běhal — domlouval se — prosil? Nikdy!

Tu přišel Pietro. Poslechni co to. — My prchli spolu z domu lorda Bonneta. On vynesl času nočního věci moje z letohrádku nad jezerem italským a já ho vzal s sebou do Paříže. Ale při

svém životě ve hrobce nepotřeboval jsem úslužnosti čiperného mladíka, a on sám nenalezal zalíbení v pouhé zahálce. Návštěvy některého laciného divadla zbudily v něm chuť, také něco podobného dělati, a pantomimická představení u brány svatomartinské přivedla jej na myšlénku, že by mohl také při tom pomáhati — neboť tu neběželo *o mluvení*; toho se bál nejvíce. Já mu v tom nezabraňoval, i byl bych jej docela propustil, ale on by to pro všecko na světě nepřijal. Chtěl mi věci potřebné v mé skrovné domácnosti pořádati a jen vybývající čas na divadle ztráviti.

Já přivolil, a Pietro byl u velikého pantomimického divadla při nabízení služby své šťastnější nežli já. Švihlý mladík zalíbil se direktorovi hned, jmenovitě již proto, že byl s nejmenším platem spokojen. Regisseur používal ho v řadě statistů s velikým prospěchem, a Pietro byl spokojen a vesel.

Tím více mu bezpochyby do očí padla moje melancholie.

„S dovolením, pane,“ promluvil ke mně srdečně. „Máte snad něco na srdci stran těch not, které jste tak dlouho psal? Já už vím, jak je člověku těžko, věci své na divadlo dostati, nemá-li alespoň padesát kmotrů, strýců a přímluvců okolo direktorů — to slyším každý den; ale vy

jste v Paříži neznámý poustevník, živá mrtvola — a já bych měl chuť vaše tajemství už jedenkráte překazit, jen kdybych nectil vaši vůli. — Ale kdybyste chtěl zatím jinak štěstí svoje na divadle zkoušeti — třeba jen k svému vyražení — já bych věděl něco, a mně se zdá, že byste získal dobrého přítele."

Já poslouchal jeho dlouhou řeč, a nevěděl jsem, co z ní vybrati.

„Neznáte pana *Debureaua?*" ptal se mě Pietro dále.

„Neznám; kdo je to?"

„Náš bajaco — čili komik, pierot, naše všecko na prknech; kdyby nebyl on, bylaby z divadla našeho snad nová poustevna, a jestli jste ho, pane, ještě neviděl, tedy jste neviděl ještě nic."

Já se musel jeho chvalořeči usmáti.

„A proč mi to povídáš?" ptal jsem se ho. „Myslíš, abych šel na něj se podívat?"

„To myslím také, ale ještě něco jiného. Máme dávat nový kus. Pan Debureau potřebuje k svým scenám zvláštní muziku — alespoň ji chce. Teď si dal dělat něco nového od kapelního mistra a sám prý mu ledaco k tomu zazpíval; ale když byla první zkouška, nebyl pan Debureau tuze spokojen — nešlo mu to do žil, jak se říká, i chtěl mít několik míst jinak; ale kapelník se

bránil, že to jinak býti nemůže, tomu že rozumí — pan Debureau na to, že tomu také rozumí — pan kapelník zase: aby prý si tedy sedl do orkestru a jinak si to udělal — pan Debureau zase, že si tam sedne, bude-li pan kapelník místo něho kotrmelce dělat — prozatím ale aby prý páni jen hráli, co napsáno, on že si bude přitom svou bručeti. Já poslouchal tu hádku mezi kulisami, a tu mi něco napadlo — ale nesmějte se, pane! a nezlobte se na mne! Když odešel pan Debureau ze sceny, dodal jsem si smělosti, přistoupil jsem k němu a ptal jsem se ho zrovna, jestli by se nehněval, kdybych mu přivedl komponistu, který mu to všecko napíše, jak bude chtít?“

„Ty?“ smál se Debureau. „Komu pak jsi takovým protektorem?“

„Nejsem protektorem,“ já na to; „ale vím, že ten pán něco umí, a že to dovede podle chuti pana Debureaua; nebo když se tu dělá muzika ta starší, při které rád hrajete, je mi pokaždé, jakoby ji byl můj pán skládal.“

„Kdo pak je ten tvůj pán?“ ptá se Debureau s úsměchem.

„To se dovíte,“ já zase na to, „když si dáte u něho hudbu udělat.“

Pan Debureau to slíbil, arci jen tak, jakoby tomu tuze nevěřil; ale já vám to nyní povídám — a myslím, abyste si to rozvážil.“ —

Na první poslechnutí zdála se ovšem rada nepatrného statisty skoro směšná, bizarní; ale do večera se ve mně rozležela, a já šel jedenkráte do divadla — obdivovat se umění pantomimickému.

Ano, dobře měl Pietro! něco podobného jsem ještě neviděl. Já tu byl již sice v divadle klasickém, v obojích operách, v divadlech vaudevillních, zasmál se srdečně výbornému Bruetovi, kterýž nemůže hlavu vystrčit, aby se Paříž neobveselila, viděl jsem mladou Dejazetku, kteráž může novým čepečkem Paříž do extase přivésti; ale nic mě tak nepřekvapilo, jako právě pierot Debureau. Druhého není na světě. Jemu jest jedno, chce-li diváka rozesmáti nebo rozplakati, a k tomu nepotřebuje žádného slova! U něho mluví ruka, noha, tvář, nos — všecko, všecko!

Ale já mu byl již nakloněn, nežli vystoupil; hudba mě pohnula. Slyš a div se, co bylo slyšeti, když přicházel. Pěkně instrumentovanou transkripcí — dvou českých písní národních! —

Na druhý den byl jsem u Debureaua. Je to zajímavá osobnost, muž v nejlepších letech, uhlazených způsobů; ale v první chvíli zdá se býti chladný, malomluvný.

„Pane, račte prominouti, že se osměluji,“ promluvil jsem po předběžném pozdravení. — „Měl jsem čest viděti vás včera poprvé — a již přicházím.“

Debureau, lehounce hlavu nakloniv, usmál se jako na poděkování.

„Skládám svou návštěvu,“ mluvil jsem dále, „dílem co tribut svého obdivování, dílem z prominutelné zvědavosti, kterouž zbudila ve mně hudba při vašem vystoupení.“

„Ach, to je památka po příteli Boildieuovi,“ řekl Debureau živěji. „Já mu zazpíval dvě písně, které mi z chlapeckých let v paměti uvízly, a on je pro mne zpracoval.“

„V paměti — z chlapeckých let?“ opakoval jsem s podivením. „A smím-li se ptáti, kde jste ty písně slýchal?“

„Tam, kde jsou domovem,“ odpověděl Debureau hlasem srdečným. „Já se jich v Čechách nazpíval dost.“

„Jakže?“ zvolal jsem radostně překvapen, „vy jste byl v Čechách?“

„Již v kolébce. Vždyť to ví snad půl Paříže.“

„Nu, tedy omluvte návštěvu tím laskavěji, an vám krajan svou poklonu složil. Jsem také Čech!“

„Také? To mě těší, velice těší! Já viděl hned podle vaší výslovnosti — ačkoli rozprávíte francouzsky velmi obratně — že jste cizinec... Ale na Němce mluvíte mi příliš dobře.“

„A prominte nyní také druhou záminku, že vás obtěžuji. Potřebujete prý novou hudbu?“

„Ano, chystám nový kus. Hudbu sice máme, ale já chtěl míti pro sebe něco zvláštního. Pamatuji se ještě trochu na nějakou píseň českou, a já si chtěl dát z toho k rozjaření svému něco napsati.“

„Darujte svou důvěru *mně*, udejte *mně*, co si přejete a jak co potřebujete — já se o to pokusím.“

„Aj, jste komponista?“

„Myslím to alespoň. Takéť s vámi již někdo o mně rozprávěl... jestli se pamatujete?“

„Jakže? vy ráčíte být v protekci našeho —“

„Statisty a mého posluhy, mladého Savojana, kterýž z umělecké horlivosti do sboru statistů vašich zabloudil — ano; on přišel v této záležitosti na dobrou stopu.“

Po dalším rokování řekl mi Debureau, co by potřeboval; já šel domů psát, a s pomocí pilných kopistů držela se čtvrtého dne zkouška na novou pantomimu již — s mou komposicí pro výstupy pierotovy.

Toho se nenadál ani kapelník ani orkestr. Já doručil partituru i s vypsanými hlasy před zkouškou Debureauovi, a ten je podal panu kapelníkovi s tou snažnou prosbou, aby mu tuto komposici laskavě přehráli — že sice ví, že se důmyslné práci páně kapelníkově ani dost málo nevyrovná, ale že by ji rád slyšel, nežli by mohl o ní jisté *vysokopostavené osobě* nějakou zprávu dáti, kteráž se o to velice interesuje. Vyváděl s ním totiž mistifikaci — a *vysokopostavená osoba* nazdařbůh do světa poslaná dojala kapelníka tak velice, že se velmi bedlivě o provození mé transkripce několika národních písní zasadil.

Já přišel do divadla s Debureauem, ale odešel jsem do tmavého parteru. Když začal první akkord v orkestru, stál Debureau zrovna v popředí divadla a pilně poslouchal; ale brzy nestál tam samoten, nýbrž celý personal sestavil se vůkol něho a poslouchal s ním zároveň. A Debureau poslouchal s celou duší — já to na něm pozoroval, jak pokyvoval hlavou chvílemi i tichým hlasem přizvukoval, a když byli v orkestru hotovi, zvolal z celého srdce: „Bravo, pánové! — A teď budu prosit ještě jednou! — *A place!*“ zkřikl pak na personal, a prodělával své sceny jako novým životem rozjařený.

Já se musel v duchu smáti — ale k tomu smíchu bylo také trochu hořkého citu přimíšeno. Zpracování několika písní národních s frapantními přechody, z tonu elegického do žertovného, i zas naopak — pikantní jasná instrumentace — a první Pařížský komik plesal a sliboval si skvělé výsledky pro celý kus.

Když bylo po zkoušce, čekal jsem na něj mimo stavení, nechtěje dáti příčinu k zrušení posavad zachovávané mistifikace. Debureau mě sotva spatřil, stál již u mně, vzal mě srdečně pod pážím a odváděl rychle do blízké vinárny.

„Děkuji vám, pane, co nejsrdečněji — a vašemu Savojanovi se poděkuji zvláště,“ mluvil při tom. „Já jsem při vaší muzice o deset let omládnul; děkuji vám také ve jmenu direktora, a chcete-li engagement u našeho divadla . . . . zvláštního komponistu teď nemáme, a náš kapelní mistr je škrobený kaňhálek.“

Já mu svěřil, že také na divadlo myslím, a že jsem napsal k tomu cíli zpěvohru.

„Zpěvohru?“ podivil se Debureau. „Celou zpěvohru? Nu, mnoho štěstí! A kam s ní hodláte?“

„Kde štěstí naleznu,“ řekl jsem na to, i nezatajil jsem, jak se mi vedlo u kapelního mistra veliké zpěvohry.

„To si mohu pomyslit, jak se ten patentovaný samovládce nafouknul!“ prohodil Debureau, a nadmul tváře, že jsem se musel zasmáti. „A co jste začal dále?“

„Ještě nic; ale doufám ještě i těším se, že nějakou cestu do té zapovězené svatyně francouzské Muzy nalezuu.“

„A s dovolením — víte jistě, že se kapelní mistr na vaši zpěvohru ani nepodíval?“

„On snad ani její název nezná.“

„A — ještě s dovolením! jste ujištěn, jak vaše zpěvohra vypadne?“

„Bude-li jí jen polovic péče a lásky obětováno při provozování, jakož já jsem obětoval při skládání — tedy jsem účinku díla svého skoro jist.“

„Cesta na prkna té naší veliké zpěvohry je arci obtížná, klikatá, pro člověka bez protekce velmi unavující, skoro nemožná; ale jen počkejte! však my nalezneme přece cesty, po kterých se k cíli dostanete. Ha, vida! Již mám stezku. Znáte Javůrkovou?“

„Kdo je to?“

„*Prima donna assoluta* veliké zpěvohry. Neviděl jste ani obraz její? Visí teď za sklem v každém uměleckém skladě.“

„Jenž má podpis *Javurec?* Já to vyslovil po francouzsku.“

„Ano, to je naše poloviční krajanka. Javůrková sama je sice rozená v Paříži, ale otec její pochází z Českého Benešova; on přišel hned za časů revolučních jako mladý hudebník do Francouz. Tenkráte poslouchalo se málo muziku, a mladý Javůrek musel svůj nástroj s puškou vyměnit. Konečně mohl arci jíti na odpočinutí — ale tuť mu byla chůze do Čech bezpochyby trochu dlouhá, i zůstal zde seděti; jeho dceruška je teď okrasou Pařížské opery. My ji musíme pohnouti, aby se pro vaši zpěvohru interesovala. Je v ní briliantní partie pro první zpěvačku?“

„Myslím, že je grandiosní.“

„Tedy ji získáme. Tu slabost musíte ji prominouti. Ona jest i jinak lásky hodné stvoření, a bude zajisté ráda, až pozná českého komponistu, a kdybyste hrál na nějaký nástroj, měl byste vyhráno.“

„Jak to?“

„Javůrková dává ve svém saloně hudební besedy, kde se všecko scházívá, co jen poněkud k výtečnostem uměleckého světa Pařížského náleží — a když může hosty novým talentem překvapiti — nového umělce takořka do světa zdejšího uvesti, bývá v rozkošném humoru.“

„Myslíte-li, pane, že bych jí učinil vděk..."

„Hrajete asi tak — jako skládáte?"

„Jestli se líbí, račte se mnou do mé skrovné domácnosti — přesvědčíte se."

Debureau šel se mnou, a já vzal do ruky můj violončel, kterýž byl mnoho měsíců pro svět umlknul, a toliko se mnou rozprávěl.

Byl jsem právě dobré mysli, a hra moje... jaká byla?

Host můj seděl naproti mně, a byl žádostiv slyšeti první tón, to jsem mu četl na tváři; a když zazněl... ale nejsem-li marnivec? Počkej, až přijde na mou hru veřejná kritika.

Když jsem skončil malou fantasii, vstal Debureau, přistoupil ke mně s velikou vážností, a mně se zdálo, že se mu leskla v očích — slza.

„Račte prominouti pouhému šaškáři," řekl při tom, ruku mi tiskna, „že jsem hned ve vás umělce nepoznal. — Já se budu nazývati šťastným, podaří-li se mi prokázati vám nějakou službu. — Ale pro mocnosti nebeské! proč nenecháváte čarozvuky nástroje svého zaznívati veřejně? Jakého jmena musel byste již v Paříži míti! Jak urovnanou půdu k své zpěvohře!"

Já mu řekl jen, že jsem měl důležité příčiny k nevystupování do veřejnosti; ale připustil jsem také, že tyto příčiny mizejí. Debureau ne-

pátral po jádru mé omluvy, a když jsme jeli k primadonně, učinil žertovně i hned program pro mé příští dny. Nejdříve visita u Javůrkové, potom koncert v jejím saloně, potom provození mého potpuri národních písní, potom několik koncertů v sálech královské hudební akademie a konečně představení mé zpěvohry!

Pěkný program — a jak snadno udělaný. Já umím také návrhy činiti — ale mezi návrhem a vyvedením... jaká to řada překážek?

„*Jenom chtějme!*“ řekl jsem tak lehounce na hoře Kunětické; ale proti nechtění cizímu bývá časem těžko vlastní chtění provesti. Avšak moje naděje ještě neklesá.

Drahý Milovíne! půjč mi své péro básnické. Nechci sice přiozdobovati plody obrazivosti, to ne, chci vypravovati jen pásmo pravdivých událostí, ale chci to učiniti s všemožnou živostí. Jest mi, jakoby se celý svět příznivě na mne usmíval, a měl bych ti toho tolik psáti, že ani nevím, kde dřív začíti. Avšak aby nezrostl můj dopis ve foliant denních zápisek, musím ti jen zběžný nástin z poslední části života svého poslati. Je-li zde onde něco kusé, doplníž tvoje fantasie ....

Primadonna Javůrková je dáma spanilá, půvabná. Ta dělá českému rodu čest i bez vůle, bez plánu. Pochází opravdu dle otce z Benešova, ale byla již co outlinká růže v půdu cizí vštípena — a neměla tedy takovou řadu romantických dobrodružných příhod jako pacholík — Debureau, kterýž by dal pěknou figuru k románu.

Primadonna byla vtělenou laskavostí, když mě Debureau do jejího salonu uvedl.

„Potřebujete-li o své besedě něco nového," řekl přitom, „můžete našeho milého krajana na svůj program postaviti."

„Také umělec?" ptala se Javůrková jako radostně překvapena.

„Jenom diletant sice," odpověděl Debureau s milým usmáním, dříve nežli jsem mohl sám odpověděti — „ale může státi mnohému po boku, kteří se o jmeno umělecké derou."

Já jsem hrál — a vítězství moje počíná se. Nelíčeně jevilo se mezi společností obdivování, a mezi to mísilo se vřelé vybízení, abych nenechal Paříž dlouho na hru svou čekati — a někteří se ihned s pravou spanilomyslností nabízeli, že mě budou při koncertu podporovati.

„Škoda, že tu není dnes první pan kapelník veliké zpěvohry!" prohodil ke mně Debureau. „Ten by měl zvláštní rozkoš, kdyby slyšel, že

jste alespoň v jednom ohledu z prací počátečnických vykročil. Ale jen počkejte, však já mu to nedaruji!“

Několik dní na to dával se veliký ballet s přívěskem mé hudby. Debureau nebyl opominul pod rouškou skoro směšné tajnosti o ní pověsti roztrušovati, a takž bylo obecenstvo onoho divadla již napřed zvědavé; ale hudba se také skutečně líbila, že i journaly obětujíce článek hře Pierotově neopominuly mluviti o hudbě při jeho scenách a tušily v ní melodických motivů i dle instrumentace — mistra Aubera!

O bláhová journalistiko! Jak snadno k pochvale roznícená i jak snadno k hanobení popuzená! Kde necháváš mnohdy váhu moudrého považení a míru neporušené spravedlnosti?...

Jsem žádostiv, drahý příteli! až se časopisectví jedenkráte u nás vyvine, jakým duchem bude asi oživováno? — Že bude v něm také vášeň panovati.... není pochybnosti; to jsme viděli v tichounkém jinak Čechoslavu, když se v něm ztrhla šarvátka mezi pěvcem ohlasu české lyry a pěstitelem Krkonošské literatury...

Já oživnul. Vřelost mé nové, tak nenadálé společnosti přeproudila se do mne. Prognostikon mého prvního koncertu jest velmi příznivý. Javůrková bude zpívati, a Berriot slíbil novou kom-

posicí hráti... komické je při tom ale, že se mi kapelní mistr veliké zpěvohry nabídnul orkestr říditi! Ještě u primadonny jsme se opět potkali — a on byl tomu velice povděčen, že se v saloně o jeho nedvornosti k mé osobě nic nevědělo; neboť Debureau nezačal ho ještě škádliti.

A tak nyní, jak jsem již pravil, takřka celý svět se na mne laskavě usmívá od té doby, co Debureau přízně své mi dopřál a do salonu proslulé Javůrkové mi přístupu zjednal, a měl bych ti tolik co vypravovati, že ani nevím, kde dřív začíti.

A víš, kdo vlastně je Debureau, tento v Paříži tak vyhlášený Pierot? Ach, je to zvláštní historie!

Nemýlím-li se, tys známý v Kolíně nad Labem; neslyšel jsi tam nikdy o jistém komediantu Dvořákovi? Byl vojákem, a když pak z vojny jej propustili, cestoval po Čechách, živě se provozováním kejklů na provaze. Byla to tehdáž vyhlášená kejklířská společnost — všeho všudy sedm hlav — vlastní to rodina Dvořákova — totiž Dvořák a žena jeho, tři synové a dvě dcery.

Největší kříž měl Dvořák s nejmladším synem; začal jej již co sedmileté děcko cvičiti

v umění svém, avšak nadarmo všecko jeho snažení. Chlapec počínal si na provaze velmi nesměle a tak neohrabaně, že si otec div nezoufal a nejednou se zlobil, že z toho nemotory kluka do smrti nic nebude. A proto také ubohý klučina v rodině velké lásky nepožíval; všady byl odstrkován — pravá to popelka v rodině.

Starý Dvořák měl příbuznou, kterážto, když Francouzové v Čechách byli, s jedním se seznámila, a známost ta vzrostla v tak silnou náklonnost, že ona pak, nemohouc srdci odolati, za milencem svým až do Francouz se odebrala. Dlouho o ní neslyšeli, až konečně přišla zpráva, že v městě Amiensu zemřela, s tím doložením, aby se příbuzenstvo přihlásilo k dědictví, po ní pozůstalému.

Jediným dědicem byl Dvořák, a hned řekl: Dojdu si tam. — Mnoho toho asi nebude, myslil si, kdo ví, zdali to za cestu stojí; ale co — vždyť se může sem i tam prokomediantovat.

Sebral tedy celou svou kejklířskou rodinu, a s nejlepší nadějí, že po cestě dobře se jim povede, vydal se na cestu z Kolína do Amiensu. Šlo to pomalu. Kde jen myslili, žeby se něco zachytit dalo, natáhli provaz a bubnem obecenstvo na sebe upozornivše, krkolomné umění své

provozovali, aby něco na výživu sehnali. Nedařilo se jim však, jak očekávali.

Bídy, nouze a hladu museli přetrpěti, nežli do Amiensu se protloukli; proto ale přece nezmalomyslněli, nýbrž neunaveně dále se ubírali. Dědictví, jakéž je tam očekávalo, dodávalo jim síly k hrdinskému snášení všech trampot a nesnází.

Konečně tam dorazili. Dědictví bylo sic jen malé, dostačilo ale přece k tomu, aby Dvořák umělecké společnosti své trochu na nohy pomohl. Za patnáct franků koupil dvě staré herky a vydal se na uměleckou pouť do vůkolí Amienského, pln nejkrásnějších nadějí; mohlť nyní statečněji a ouhledněji vystoupiti, a protož také očekával, že snažení jeho dojde uznání a obdivu, a při tom že kapsy mu ztučnějí.

Neztučněly však. Kejklířství jejich potkávalo se s lhostejností; Dvořák někdy v rozkořčenosti vinu všeho toho přikládal nejmladšímu synovi, který svou neohrabaností a neobratností více jim na škodu než k prospěchu jest, a konečně zanevřel na nevděčnou Fracii, která takové umění neuměla jak náleží oceňovati, tak velice, že nemaje tam stání odebral se rovnou cestou — do Turek.

A v skutku tam na východě vzešlo jim slunce utěšenější, a štěstí, kteréž tak dlouho — z Kolína

do Amiensu a pak v celém Amienském vůkolí — na ně a na jejich umění se mračilo, s vyjasnělou tváří se na ně usmívati začalo. Obzvláštně v Cařihradě se jim dobře vedlo, ba takového tam došli uznání a podivení, že konečně i sám sultán je pozval, aby před ním a před jeho dvorem umění své na provaze provozovali.

Bylo to hluku a divení, jakéž tam Dvořák se svou rodinou způsobil. Jen nejmladší syn posud jej zlobil. „Co z tebe bude?“ kárával jej. „Což věčně tak nemotorným zůstaneš? Měl bys být jako na drátkách, a tys jako sochor v pytli! Penězi by nás utloukli, kdybys i ty k čemu byl! Tak nám ale víc pokazíš, než pomůžeš. Do smrti z tebe nebude pořádný bajaco, a něco jiného již dokonce ne — leč darmožrout a peciválek.“

A bratří a sestry řídili se dle otce; nikdo z nich mu dobrého oka neukázal, každý jím jen postrkoval a outržky si z něho tropil. Jen matka ubohého hocha těšívala, když ztrápený někde stranou v koutečku sedal, ač se také dost mrzívala, že tak neobratně si počíná. Outrpnost svou s ním nesměla však před otcem příliš na jevo dávati, neboť ten hned hubovával, proč se s ním mazlí, že ho tím svým mazlením beztoho pokazila, aby jej tedy ještě docela nezkazila.

„Jak pak má být veselý a čiperný, když se s ním bez přestání vadíš a ani dobrého oka mu neukážeš," říkala tu matka; otec však stál na svém, že je kluk nemotorný zarytec.

Konečně se i Turci těch komedií nabažili, a pročež Dvořákovi nezbývalo, než opět jinde své štěstí hledati. Nastoupil tedy zpáteční cestu, a ubíral se dál a dál, až konečně opět do Francouzska dorazil, ačkoliv se byl zaříkal, že co živ ani nohou tam nepáchne a uměním svým plýtvat nebude před lidmi, kteří si ho tak málo vážiti umějí. Tenkráte ale nepozdržel se na venkově, nýbrž za cíl cesty své vytknul si Paříž a také cíle toho došel.

„To jsou docela jiní Francouzové, nežli ti venkovští, ti tomu jak náleží rozumějí!" zaplesal Dvořák, vida, jak hojně představení jeho jsou navštěvována, a hned si také umínil, že zůstane v Paříži, načež se společností svou usadil se v ulici Saint-Maurské.

A podivno! nejmladší Dvořákův syn, jejž ostatní posud za neschopného považovali, líbil se v Paříži co bajaco ze všech nejvíce! On se stal miláčkem obecenstva; na něho se obecenstvo nejvíc těšívalo.

I těšil se mladý bajaco, že při tak velké přízni obecenstva, také doma snad trochu přízně

mu bude dopřáno; navzdor tomu ale byl a zůstal v rodině přece jen popelkou; ba bratří a sestry, ze závisti, že víc než oni se líbí, nyní ještě urputněji se k němu měli a kde jen mohli, příkoří mu činili. To ubohého mladíka konečně tak domrzelo, že uzavřel, od nich se odtrhnouti, a také to učinil. Hledal, kde podobné umění se provozuje, a přistoupil k divadlu provazolezeckému „Des Funambules“, kdežto, kromě malých veseloher a frašek, pantomimy a kejklířství na provaze hlavně se provozovalo.

Tu nastala nová doba v životě jeho, tu se ouplně vyvinuly schopnosti jeho a položen základ k nynější slávě jeho. Od toho času stal se docela jiným, nežli býval, a to i dle jmena; odložilť na radu ředitelstva poctivé staročeské jmeno své, a z pana Dvořáka stal se — *monsieur Debureau.* —

Právě co tento list dopisuji, navštívil mě Debureau a vesele zvolal: „Příteli, je již jako vyhráno! Konstancii se arie líbí — velmi líbí, o to ostatní se postaráme. Těším se na to, jak asi bude nadutý kapelník oči vyvalovat! Nyní rychle k Javůrkové, ráda by s vámi arii přezpívala a také snad o nějakou nepatrnou změnu vás požádala.“

* * *

Debureau měl dobře. Ano, je vyhráno, aspoň napolo vyhráno. Zpěvohra má jest přijata a již se začaly zkoušky. Pietro si nemálo na tom zakládá, a s jakousi hrdostí již několikráte řekl: „Nu vidíte, pane, přece jsme prorazili!“ Zakládáť si nemálo na tom, že on mě s Debureau-em seznámil, a tu že pak to šlo stupeň za stupněm.

Koncert jsem již také dával a nemálo hluku jím způsobil. Chtěl jsem ti hned psáti, jak vypadl; ale odpusť — nemohl jsem, bylť jsem jako u vytržení a tak rozčilen, že jsem ani nebyl s to, abych několik rozumných řádečků na papír uvesti mohl. Začal jsem sice několikráte, ale pokaždé zabral jsem se hned do takového horování, že mě závrať popadati začala, a já nemoha dále, péro odložit jsem musel.

Jakýž to ale div? Já od nějakého času žil beztoho skoro v ustavičném rozčilení, co štěstí na mne usmívati a všecko vůkol mne v krásnějším světle objevovati se začalo, a tu najednou jakoby zčista jasna blesk srdce i duši mou proniknul!

Pomysli si — sotva že jsem v koncertu svém před obecenstvem se objevil a violončelu se chopiv, velmi četné a skvělé shromáždění zrakem

přelétal: tu — — ve mně se na okamžení dech zatajil —

Leč nebudu předbíhati a povím ti, jak se stalo krok za krokem.

Konstancii Javůrkové se arie skutečně líbila, i napovídala mi tolik pochlebné pochvaly, že jsem samou rozpačitostí jen hořel a skoro ani slova odpověděti nemohl. Zpívala mi ji; já ji na pianě doprovázel, a tu mě pak požádala o některé změny, jak by to ráda měla. Učinil jsem to, a potom — na její žádost — jsem i celou zpěvohru přehrál.

Měl jsi vidět, jak jí to těšilo, jak chvílemi rukama tleskala, a jak nejednou zvolala: „Musí — musí se provozovati — já se o to postarám — náš kapelní samovládce musí — musí!“ A konečně div mi okolo krku nepadla.

Když mi oběma rukama pravici stiskla — co nejvřeleji, a já ty ručinky líbal — rozplývalo se rozkoší srdce mé a bylo mi, jakobych jí k nohoum sklesnouti a lásku svou jí vyznati musel. A byl bych to snad učinil, kdyby byl Debureau, na pohovce sedící, žertovně nezvolal: „Takové finale snad není v té zpěvohře; sic bych nechal kotrmelců a samé takové opery bych skládal!“

Já se zarazil a cítil jsem, jakoby mi z tváře oheň vyšlehoval.

Javůrková se usmála a žertovně se na Dvořáka obořila, řkouc: „Vy závistníku! což chcete jen sám všecku slávu pohltit? Máte jí dost; přejte i jiným uznání.“

„Uznání tak něžného, tak spanilého, tak vřele tisknoucího — nebylo mi ještě dopřáno!“ odpověděl Dvořák, potutelně se usmívaje, jakoby byl věděl, co srdce mé v tom okamžení pociťovalo.

Javůrková mu pohrozila a opět mě ujišťovala, že zpěvohra moje musí být provozována, k čemuž i Debureau přisvědčil s doložením, že i on všemožně k tomu se přičiní. —

Brzy na to byla beseda v saloně slečny Javůrkové. Ona zpívala mou arii a tak hosty své okouzlila, že nebylo konce vychvalování a doptávání, kdo skladatelem zpěvu toho jest. I sám kapelník velké opery pochvalou oplýval a zvědavostí svou na pěvkyni dorážel.

„Jest to arie z opery, v kteréžto vystoupiti a pověst svou rozmnožiti hodlám,“ usmála se Javůrková.

„A kdo jest ten šťastný skladatel, jehož slávy tak ochotně a vřele se ujímáte?“

„To jest prozatím tajemství,“ odpověděla ona, „a klíč k tajemství tomu má — tento pán.“

Přitom okázala na Dvořáka.

„A slavný náš kapelník!“ doložil tento, před kapelním mistrem velké opery s tak směšným pathosem se kloně, že všickni přítomní do smíchu se dali.

„Já?“ divil se kapelník.

„Ano, vy,“ dotvrzoval Debureau, „vy novou tu zpěvohru i jejího skladatele dobře znáte — jen nezapírejte; či to má zůstat ještě tajemstvím?“ Tu pokrčiv ramenama opět se uklonil.

Zvědavost přítomných hnala nyní s mnohých stran outokem na kapelníka, tak že měl se co brániti a omlouvati, což Javůrkové působilo veliké potěšení. Někteří potom hádali, že to nepochybně tentýž skladatel, jenž byl zvláštní hudbu pro sceny páně Debureau-ovy v nové pantomii sepsal. Pan Debureau potutelně přisvědčoval; přece ale stál na svém, že pan kapelník toho skladatele dobře zná. — —

Koncert můj vypadl výborně; Javůrkvvá učinila mou arií furore — takéť ji ale překrásně přednášela. Já ale bych byl sc svou basičkou bez mála propadl; aspoň na okamžení mnè bylo, že nebudu moci hráti.

Vystoupil jsem, a při úvodní hudbě po shromážděném obecenstvu se rozhlížeje, najednou jsem sebou trhnul. Je to klam či skutečnost? Dech se ve mně zatajil — zrak utkvěl na dámě, kterážto ztrnule a přec mocně pronikavě na mne hleděla. Ano, byla to ona — vedle ní seděl otec její, lord Bonnet, též na mne — avšak mírné zraky upíraje. Elisina tvář byla chorobnou bledostí pokryta, byla v okamžení tom takměř mrtva; jen z očí, zdálo se, že jakýsi — skoro až děsný plamen chvílemi vyšlehuje.

Srdce mé se mocně rozechvělo, tvář mi zplanula a bylo mi, jakoby všechno přede mnou se mlhou zahalovalo — jen Elisina a lordova tvář se zrakům mým jasně jevila v neprohledné té mlhovině.

Málem bych byl zapomněl hrati, když na mne došlo. Na štěstí končila se předehra rázným akkordem. — To mě vytrhlo z ustrnutí — začal jsem hráti, a tu jsem tak tklivé, šeptem se chvějící zvuky z nástroje svého vyluzoval, že obecenstvo takořka dýchati přestalo a s napnutou pozorností poslouchalo. A zvuky violončelu mého čím dále tím větší živosti nabývaly — a když jsem tu opět na Elisu pohlédnul, byly tváře její nádechem jemné svěžesti uzardělé a z očí rozkoš jí planula. Tu i krev má plamenně

se rozproudila; i hrál jsem s takovou nadšeností a s takovou dojemností, že obecenstvo takměř jásati začalo, když jsem hru svou ukončil. I Elisin otec tleskal, a ona, když jsem v okamžení tom na ni pohlédnul, usmála se; byl to úsměv sice polobolestný, mně však přece velmi milý, ba v tu chvíli milejší, nežli všecka ta hlučná pochvala.

Potlesku nebylo konce; musel jsem ještě hráti. V rozčilenosti své nevěda hned, co začíti, žačal jsem improvisovati — jako motýl těkaje s kvítka na kvítek bohaté květnice našich písní národních. S napnutou pozorností střídal se potlesk, a konečně vypuknul tak hřmotně, že jsem z mocného uchvácení svého se zpamatoval a improvisací dokončil. Hrálť jsem pořád, na ukončení ani nemysle.

A zraky moje setkaly se opět se zraky Elisinými, a nevýslovná rozkoš pronikla srdce moje; hleděláť na mne tak laskavě, tak dojemně, že mi bylo, jakoby se mi v zraku tom rajské brány otvíraly. Při tom se mi i zdálo, jakoby slza v oku jejím se třpytila. — — Ach, myslil jsem, že jsem na Elisu již docela zapomněl, že v srdci mém nepozůstalo nic, nežli outrpná zpomínka na dívku podivnou — na dívku šílenou, a myslil jsem to tím více, ježto se mi zdálo, jakoby Kon-

stancie laskavě se ke mně klonila, a srdce mé víc a víc po ní toužilo. Tu rázem probudily se v něm city v tichý spánek ukolébané a v tak prudký plamen vyšlehly, že jsem mu nikterak nemohl odolati a všecko mé chladnou rozvahou vybudované, Elisy se týkající předsevzetí mžiknutím v prach a popel se obrátilo. — — —

* * *

Usmíváš se asi, příteli, vida, že z Londýna ti píšu? Nech potutelného usmívání; mýlíš se, domníváš-li se, že Elisa byl magnet, jenžto přes průplav, Francouzsko od Anglicka dělící, mne na anglickou půdu přitáhl.

Elisa byla s otcem svým skutečně v koncertě mém; já ji však více nespatřil. I Pietro ji tam viděl — viděl ji, když v proudu obecenstva s otcem odcházela; byl nedaleko, pozoroval, že otec k ní něco potichu mluví, načež ona sebou trhla a dosti zřetelně, že to Pietro slyšeti mohl, odpověděla: „Ne, ne! to neučiníme! on by snad myslil, že se mu vtíráme — pryč jen, pryč — bylo to naposled!“ A skutečně jsem ji více nespatřil.

Byl jsem mrzutý, nevrlý, aniž jsem věděl proč. Pietro to dobře na mne pozoroval, neříkal

nic — ale jednal; doptával se totiž tak dlouho na lorda Bonneta, až se doptal, v kterém hostinci se ubytoval. Pospíchal tam; lord byl již se slečnou odjel — pravilo se, že do Italie. Pietra, když mi to vypravoval, jsem za jeho ochotnost ještě pokáral.

„Kdo ti to poroučel?“ obořil jsem se naň; „k posledu by ještě myslili, že se jim vtírat chci! Ať si jeli, kam jim líbo.“

A v skutku jsem se také snažil, abych myšlénky své na jiné věci obrátil a upoutal. A vítanou k tomu příležitostí byla mi zpěvohra má, kteráž skutečně pak k provození přijata byla.

Když po koncertě mém opět v saloně slečny Javůrkové byla beseda, přišla řeč i na arii, již ona v koncertě mém zpívala a velmi hlučné pochvaly došla. Zvědavost, kdo asi jest skladatelem jejím, byla ještě více napnuta, a na pokynutí Dvořákovo opět hnalo se outokem na kapelníka velké opery, aby již jednou těch tajností nechal, sic že se musí myslit, že on sám ten komponista jest a že tím tajením ještě větší pozornost na skladbu svou obrátit chce. On všemožně se dokládal, že od něho se žádá, co jemu samému jest tajemstvím, a že i on sám dychtivostí hoří, aby poznal komponistu, který tak skvěle vyniká.

„Vy že ho neznáte?“ usmál se Debureau. „Prosím vás, nechte již zapírání! Či chcete snad také mně do očí zapříti, že je to arie ze zpěvohry, která se vám již na první pohled tak velice zalíbila, že jste ji k provození přijal, ani do ní nenahlédnuv! — Či to bylo jinak, pane?“

Přitom se obrátil ke mně a s ním zraky všech přítomných.

„Co to znamená?“ tázali se někteří, a pan kapelník tvářil se tak, že bylo patrno, že neví, co odpověděti.

„Když je tedy rouška s tajemství již stržena,“ pravila Javůrková polo žertovně polo vážně, a pojala mě za ruku, „mám čest, vzácné a vznešené společnosti tuto představiti výtečného komponistu mé brilantní arie, vyňaté z velké jeho zpěvohry, kterážto co vítaná novinka co nejdříve možná provozovati se bude — není-li pravda, náš roztomilý a spolu i slovutný mistře kapelní!“ Přitom, laskavě k němu se kloníc, pošeptala mu: „Přisvěděte — sice po celém světě rozhlásím, že povrhujete věcmi, které ani neznáte!“

Kapelník se z nesnáze té vypletl jak mohl, a stranou mi pak řekl, abych jej se svou zpěvohrou opět navštívil a odpustil, co se bylo stalo — tehdáž že byl pracemi příliš zanešen; ostatně že pro mne učiní všecko, co v jeho moci. „A to

již také proto,“ doložil s úsměvem, „abych se o laskavý úsměv naší roztomilé primadonny nepřipravil, a její hněv na sebe neuvalil.“

A tak opovržená zpěvohra má došla milosti kapelnické, a po některých změnách také skutečně se provozovala, a to s výsledkem velmi skvělým, o čemž ti, předrahý Milovíne, obšírně rozkládati nebudu, věda, že ti to z časopisů a novin beztoho již známo. A když se Francouzové do toho dají, ti umějí slávu vytrubovati!

Jmeno moje došlo i v Anglicku slavného uznání. Obdržel jsem velmi čestné pozvání do Londýna, a tu tedy nyní jsem. Jsem pozván, abych při slavné hudební produkcí spoluúčinkoval, a nepochybně pak i sám nějaký koncert uspořádám.

* * *

Požívám zde velké vážnosti a docházím nemalého vyznamenání, a přece se mi tu jaksi stýská. Je toho ta Londýnská povětrnost příčinou? anebo to, že jsem jako docela v cizině, nemaje tu žádného, s nímž bych srdečně mohl promluviti? Jindy jsem míval okolo sebe aspoň Pietra; ten ale zůstal v Paříži. Chtěl sice se mnou jeti, já tomu ale nepřipustil. Chlapík činí na divadle

pokroky, a sám Debureau mi řekl, že má schopnosti, že to v umění tom daleko přivesti může. Proč bych jej tedy vytrhoval z dráhy, po nížto nějaké slušné samostatnosti dojíti může? Dvořák-Debureau jest jeho příznivcem, a tu snadněji mu zmužile dále pokračovati.

Je pravda — ani jsem ti o pověstném Dvořákovi našem všecko nepověděl. I v tom čase, kdy již miláčkem obecenstva byl, musel ještě mnohé trpkosti zakoušeti. Dvakrát stál před soudem: jednou co žalobník a podruhé co obžalovaný — a sice obžalovaný z toho, že člověka zabil. Oba soudy způsobily nemalého hluku v Paříži, a všeobecné smýšlení klonilo se k straně Dvořákově.

Dvořák byl vázán smlouvou, jakouž s divadelním ředitelem uzavřel, tak otrocky, žeby člověk ani neuvěřil, žeby to při té jeho oblíbenosti a výtečnosti možno bylo. Ovšem nastoupil tam, nevěda, čeho se chytit, co mladík v takových věcech nezkušený, a tu páni ředitelové umívají koristit z takových okolností. Dvořák se stal již pověstným Debureau-em, a přece s ním ředitel nakládal tak, jakoby chtěl pokračovati v tom, z čeho se ubohý Dvořák doma byl vymknul. A tak nezbývalo mu jiného, než aby soudem z kleští těch se dostal a lepšího postavení si do-

byl. Soud ten činil mnoho hluku a Debureau-ovi pomohl k pověsti ještě větší. Velkou sensací způsobil článek, kdežto si Debureau stěžoval na pana ředitele, že ho nutí, aby se oblíkal a převlíkal ve vlhké a nezdravé díře. Pan ředitel ovšem jistil, že je to pořádná šatnice, a to šatnice nejen zdravá, nýbrž i velmi příjemná.

„Ano, zdravá a velmi příjemná," pravil obhájce Dvořákův; „takovéto houby v ní rostou!" Při tom ukázal houbu, jakáž v skutku v šatnici té vyrostla. Nastala všeobecná veselost, a soud k nemalému potěšení obecenstva končil výrokem: že se všecky houby a jiné samorostliny v šatnici pana Debureau-a vyhubiti musejí v nejbližších čtyřiadvaceti hodinách, a sice na outraty ředitelstva.

Později, když škrobeným kontraktem nebyl vázán a i pověstní spisovatelé slávu jeho rozšiřovali a on takořka bohem byl Pařížského obecenstva— tu ovšem sám si skvělé smlouvy předpisovati mohl, a nelíbilo-li se mu tu, byl jinde s radostí přijat.

Na jaký stupeň mistrovství v umění svém Dvořák se povznesl, můžeš souditi z toho, když ti zdělím, co péra výtečných kritiků francouzských o něm světu hlásala. Psaloť se o něm mezi jiným též v tento smysl:

„Debureau povznesl genre pantomimický v Paříži na stupeň posud nevídaný, skákání vždy více do pozadí, mimiku pak do popředí tiskna.

On vyvinuje jemnost, lehkost, půvabnost pohybování, jasnost, hlubokost výrazu v posuňku, že co nějakou podivnou výmluvností každý mu libý dojem dovede v divácích způsobiti — pohnutí a veselost, hrůzu i radost, ošklivost a strach, vztek a rozhořčenost.

V každém jeho hnutí jeví se dokonalý výtvor umělecký.

Když se tváří, jakoby plakal, pláčou s ním ženské, a sotva je který z diváků, aby bolestně dojat nebyl.

Když se směje — a přece není ani toho nejmenšího slyšeti — tu i obecenstvo se směje nebo aspoň se usmívá.

Když jí, je vidět hlad, a když má strach, je i obecenstvu ouzko a děsno.

Není možno, bojácnost, chlubivost, překvapení, radost představiti a zobraziti lépe a krásněji, nežli jak on to činí.

Kdyby snad i Falstaffa představoval, možná, že by se snad ani známky nepohřešovalo na tomto mistrovském výtvoru Shakespearova rozmaru.

Debureau není obyčejný Pierot — onen Pierot, který své obyčejné skoky provádí, své obyčejné úšklebky dělá, své obyčejné bití dostává, kterýž po pierotsku padá, kterýž po pierotsku se roztahuje a k nesmírné dálce se natahuje — k nemalému podivení dětí, kteréž jej pak opět celého a scvrklého vidí, a k potěšení dětinských odrostlých, kteříž vědí, jak se to děje, a přece radost z toho mají; — on není Pierot, kterýžto činí stejně vždy dnes to, co činil včera, kterýžto dnes zrovna tak vylízá z vejcete, jako včera vylezl ze sudu, kterýžto dnes sousto, ježto právě do úst dával, vidí rovněž tak zmizeti, jako včera plnou sklenici viděl najednou prázdnou.

Debureau dodává Pierotovi charakteru, měnícího se dle kusu, který pro něho psán jest a jejž on sám k provození si upravuje. Kreslí živě až do jednotlivostí; nepatrné pohnutí, ba pouhé pohnutí prstu často celému kusu dodává rázu nejhlubší pravdy.“

Tak a podobně se o něm psalo — tak a podobně se slavná pověst jeho hlásala — a Debureau stál na vrcholku pozemského blaha svého, když dívku srdce svého za manželku pojal.

Tu však potkala jej nehoda, mrzkou rozpustilostí v cestu mu vržená.

Jednoho dne šel s manželkou svou na procházku po boulevardech — na blízku obydlí svého. Při své slavné pověsti byl takměř všeobecně známý. Tu potkal jej člověk, ne příliš pěkně oděný — patrně do třídy dělníků patřící. Ten poznal jej a zvolal: „Aj, slavný náš Pierot!“ Smál se pak a uštěpačnými slovy v nezbednosti své naň dorážel.

Debureau si toho z počátku skoro ani nevšímal a šel svou cestou dále, pokojně se mu vyhýbaje. Nezbeda ale nepřestal jej pronásledovati, ba čím lhostejnějším se Debureau stavěl, tím rozpustilejším byl on — stavěl se před něho a posmíval se mu.

„Styďte se, nezbedný člověče!“ pravil Debureau a obrátiv se od něho, zpáteční cestou zaměřil.

„Hoj, Pierote, tak snadno mi neuklouzneš!“ zachechtal se nezbeda. A opět před něho předskočiv, drze jej vybízel, aby své pierotské kousky provozoval, při čemž ihned sám začal se pitvořiti na způsob, jak to Debureau co Pierot na divadle dělává.

Někteří z okolojdoucích na nezbednost tu hubovali, jiní ale se smáli, čímž nezbedovi ještě větší smělosti dodávali.

Debureau, ač hněvem již jen hořel, přece i ještě nyní v mezech mírnosti se udržoval. Napomenul jej vážně, aby ho na pokoji nechal — aby aspoň ohled měl na jeho manželku.

Nic platno; ousměšky neměly konce.

Tu konečně, nevěda si jiné pomoci, začal Debureau vyhrožovati, což však nemělo jiného následku, nežli že nestydatost nezbedy toho ještě větší hrubosti a drzosti nabyla.

Tu nemohl se Debureau více zdržeti — takovéto hrubé a drzé ousměšky na veřejném místě, u přítomnosti manželky jeho, u přítomnosti lidí je tam potkávajících a u nich se zastavujících! I pozdvihnul hůl a s prudkostí hněvu svého udeřil jí nezbedného utrhače do hlavy.

Ten sklesnul a byl — mrtev.

Debureau byl zatknut a před soud postaven.

Učinilo to velký hluk v Paříži. Pověstný Pierot — miláček obecenstva — vražedníkem! Každý jej litoval a všeobecné mínění k jeho prospěchu se klonilo. S velkou napnutostí očekával se den, kdežto porotní soud měl nad ním rozhodnouti. Konečně se přiblížil.

Porota prohlásila jej za nevinného! — za nevinného: proto že byl tak velice popuzen — proto že bez úmyslu činu toho se dopustil — a obzvláštně proto, že byl ousměšně tupen a zahan-

bován u přítomnosti manželky, což dle náhledů francouzských nemožno jest snesti.

Rozsudek ten byl od obecenstva přijat s jásáním; jej však od té doby často napadá děsná zpomínka na smutnou tu příhodu, a trapnosti té snad nikdy docela se nezprostí. Nezřídka dojme ho ta tíseň právě v tom okamžení, když na jevišti skoky a žerty své provádí, a rozveselené obecenstvo se směje a hlučnou pochvalu mu vzdává — kdežto srdce jeho bolestně se zachvívá. Ubohý Debureau! —

Musím list svůj již dokončit; je mi jaksi nevolno — již po několik dní pozoruji, jakoby se nějaká nemoc chtěla o mne pokoušeti. Jsem mrzutý a časem jakási tesknota mě napadá. Snad mi Londýnská povětrnost nesvědčí — možná! Dlouho zde nezůstanu; buďto se vrátím do Paříže anebo některá čelnější místa anglická navštívím, abych tu nevrlost zapudil.

* * *

Již bylo na mále, žeby mé předešlé psaní bylo bývalo i poslední, a že drahou vlast svou a přemilé přátele více nespatřím. Ano — tušení moje bylo pravdivé; nemoc se o mne tak dlouho pokoušela, až i vší silou se mě zmocnila.

Byl jsem dlouho a těžce nemocen. Mnoho dní uplynulo, aniž jsem o sobě věděl. Lékaři prý již pochybovali o mém uzdravení.

Konečně se síla nemoci zlomila; mně bylo, jakobych z dlouhého sna procitoval. Vědomí začalo mě lehkým svitem svým ochvívati — vše vůkol začalo se mi jako v pološeru jeviti, avšak čím dále tím více vyjasňovati. Zdálo se mi, že mnoho osob okolo mne stojí, jakoby na procitnutí moje čekaly.

Začal jsem se slabým, jako mlhou trochu zakaleným zrakem rozhlížeti — hle! co to? Jedna tvář přítomných osob se mi jevila tak, jakoby to byla tvář Elisina.

Srdce se mi v těle jemně pohnulo a z prsou vyvinulo se lehké vzdychnutí.

Když jsem opět v tu stranu — co možná ostřeji pohlédnul — ne, ne — mýlil jsem se — nebyla to Elisa — byla to neznámá, již letitá žena, moje posluhovačka, jak jsem se později dověděl. I hleděl jsem dále — — není to Pietro? Ano, on to — usmál jsem se na něj — on slzel — slzel radostí, neboť lékaři u mého lože stojící právě se prohlásili, že nebezpečenství již šťastně jest odstraněno.

Z počátku jsem nevěděl, kde to jsem a co se to se mnou děje; potom jsem se zpamatoval,

že nemoc mě na lože uvrhla, a chtěl jsem vstáti, avšak pro slabost jsem nemohl.

Nyní již mohu lože opustit, jsem ale ještě tak slabý, že sotva na nohou se držím. Tento lísteček napsal jsem ti, předrahý Milovíne, na troje neb čtvero posezení, a to s velkým namáháním. Doufám, že brzy opět ouplně se zotavím.

* * *

Ano, byla to Elisa, nemýlil jsem se. Neřeklo se mi nic, a já se první dni nechtěl přímo ptáti. Pietro, vida, že víc a víc se zotavuji, byl velmi vesel a někdy se potutelně usmíval. Toto bylo mi nápadné; i řekl jsem konečně: „Ty přede mnou něco tajíš; oč že to byla ona!“

Pietro se usmál a přisvědčil, načež jako tajemně doložil: „Ale jen na zapřenou, a mně naostřila, abych nic neříkal, sice že byste snad mysliti mohl —“

„Co že bych mysliti mohl?“ tázal jsem se poněkud prudce, vida, že Pietro s odpovědí váhá.

„Ani se již nepamatuji,“ odpověděl on, prudkostí mou jaksi zaražen; „zdá se mi ale, že to bylo, jako tenkrát — v Paříži —“

„Vím již, vím," vpadl jsem mu do váhavé řeči; „může být však jista, že se jí vtírat nebudu." Na to jsem vzal do ruky list, jejž jsem byl toho dne obdržel od Debureau-a. Byl v něm též přiložen lístek od Javůrkové — ach, psala tak outrpně, tak sladce! — četl jsem jej opět, a pevně jsem si předsevzal, že navrátím se do Paříže, jak mile síly nabudu, abych na cestu vydati se mohl. Dokáži té hrdé dceři hrdého Albionu — ani vlastně nevím, jak se vyjádřiti; když ale zpomenu si na minulost, přichází mi, jakoby mě jen za hračku svého podivného rozmaru považovala — a tu zas já jsem hrdý a nenechám se za hračku potřebovati. Konstancie — ach, to i z jejího lístku mi vysvítá — jest mi srdečně nakloněna, u té zajisté okřeje ubohé srdce mé. Protož pryč — pryč z Londýna, aby se snad jinak, než mi libo, nevykládalo, proč tu tak dlouho se zdržuji.

Nemálo jsem se též podivil, jak sem Pietro přišel, jak mohl vědět, že jsem nemocen, neboť jen to jej sem přivedlo. Ptal jsem se ho, a on mi to vysvětlil. V novinách bylo podotknuto, že koncert můj, k němuž jsem z mnohých stran byl vybídnut, jest na nějaký čas odložen, protože jsem těžce onemocněl. Toho dočetl se i ve francouzských novinách Debureau,

a sotva že to tento zdělil Pietrovi, neměl on již stání a rychle na cestu do Londýna se vydal. Kde bydlím, snadno nalezl; věděliť to z mého přátelského dopisu Dvořák, jemužto jsem jej, odjížděje, pod ochranu odevzdal.

Je to dobrá duše ten Pietro. Již jsem mu několikráte řekl, aby se opět do Paříže k divadlu navrátil, kdežto tak pěkné pokroky činí a samostatnou budoucnost svou upevňuje. On ale nechce a prosí, abych ho aspoň tak dlouho u sebe ponechal, dokud ouplně zdráv a silen nebudu. Svolil jsem tedy, aby zůstal, že odjedem pak spolu, až k tomu dostatečné síly nabudu.

To jej velice potěšilo. Samou radostí začal rozličné šprými prováděti, aby mně prý dokázal, čemu se již od pana Debureau-a přiučil. Musel jsem se často zasmát té jeho horlivosti, aby mě povyrazil, a při tom mě těšilo, že čiperností svou přece k něčemu to přivede, aby nemusel pouhým sluhou být, nebo jinak — snad dosti bídně životem se protloukat.

Do Paříže na každý způsob co nejdříve se navrátím, a to již proto, abych se Konstancii za ten laskavý lístek poděkoval, a potom snad — kdož ví — byla by to roztomilá žínka — k tomu umělkyně — zpěvačka — což pak si může hudebník více přáti? — Bude to překvapení pro

Vilíma a Stanislava, objevím-li se na Kuněticích s manželkou, kterážto mou zpěvohru s tvým textem co prima donna v Paříži oslavila!

Jaké změny a převraty se v Paříži a vůbec ve Francouzsku za mé nemoci staly, zajisté ti povědomo, a protož nebudu o tom slov šířiti.

* * *

Jak z nadpisu vidíš, jsem posud v Londýně, ačkoliv, co jsem se úplně pozdravil, každodenně na odjezd myslím, a přece k němu dostati se nemohu.

Požívám zde velké vážnosti, a teprv nyní víc a víc se dovídám, s jakou horlivostí bylo o mne pečováno, když jsem nemocen byl. Nejvýtečnější lékaři snažili se o mé uzdravení, a když jsem pak o zaplacení zmínku učinil, nechtěli o ničem ani slyšeti, ujišťujíce, že si to za čest pokládají, že mě uměním svým ještě déle pro mé umění zachovati mohli. A na ten způsob se mi všady odpovídá; ani za obydlí nechtěli ode mne platu přijmouti za ten čas, co jsem nemocným a rekonvalescentem byl. Tak skvělého hostinství jsem se v skutku nenadál.

Veřejně jsem posud nevystoupil; hru mou ale zde již před nemocí mou slyšeli v saloně,

kdežto se mnoho hudebních umělců a zvláštních hudby milovníků obyčejně scházívá. Byl jsem pak vyzván, abych veřejný koncert dával; já k tomu svolil — zatím si ale se mnou nemoc zakoncertovala tak ostře, že na můj koncert nebylo ani pomyšlení. Možná, že přece nyní k němu se odhodlám, ač ustavičně touha do Paříže mě táhne. Odhodlám-li se k němu, spatřím snad ještě pověstné podzimní mlhy Londýnské, a to bude také za něco stát. Je tu jen o Pietra, ten má již svrchovaný čas, aby se do Paříže navrátil. Debureau již dvakrát pro něho psal.

* * *

Tedy skutečně jsem tu uvíznul! Nebylo pomoci — tak pochlebnému vyzývání jsem nemohl odolati. Dával jsem koncert. Pietro, ač nerad, musel se již se mnou rozloučiti a do Paříže se odebrati.

Jak koncert vypadl? Velmi skvěle; ze strany umělců a umělkyň byl jsem velmi ochotně podporován, ba takměř i sami se mi nabízeli. Obecenstvo vybrané a velmi četné, potlesku hojnost. Jak se snadno domysliti můžeš, hrál jsem potpuri národních písní, a i chladnokrevní Angličané byli jimi takměř okouzleni. My často ani

nevíme, jaké to kouzlo v těch našich národních písních spočívá!

Příjem nad míru mě překvapil. Z mnohých stran i ke mně pro vstupní lístky se poslalo, a vždy mnohonásobná cena, v obálce zapečetěná, za každý se odevzdala. Tu to jde na libry, jak Vilím říkával, a ty něco vydají. — Ach, co asi dělá ta dobrá, veselá duše? Zdali se mu aspoň částečně podařily plány, jakých sobě v plamenném doufání byl nastavěl? Zdali se vůbec všickni v ustanovený den shledáme? a shledáme-li, zdali v skutek uvedeno bude, co jsme si v zápalu svém byli předsevzali?

* * *

Jak rychle ta zima uběhla — tak rychle, že ani nevím, jak. — Jakýž ale také div? Pozvání za pozváním, tak že skoro ani oddechnouti si nemohu. A všady, kdekoliv na nástroj svůj slyšeti se dám, musím na všeobecnou žádost i nějaké české písně přednesti a trochu po česku si zafantasovati.

Kdybych chtěl, mohl bych se tu usaditi; již dosti míst se mi nabízelo, a to míst dobrých a výnosných; ale neučiním to.

V jedné vznešené společnosti setkal jsem se též s Elisou.

Nejprv spatřil jsem otce jejího a nemálo jsem se zarazil, neboť — což bych to zapíral — od té doby, co jsem slyšel, že v nemoci mé často na mé zdraví se poptávala, ba i nejednou mě navštívila, často vřele jsem na ni zpomínal, ač skoro bezvolně, neboť i nyní měl jsem posud pevné předsevzetí, že na ni zapomenu, že za hračku rozmarů jejích sloužiti nebudu — rozmarů hrdé, duševně chorobné ženštiny, o nížto často šílenost se pokouší. Snad i ta její časem mi projevovaná náklonnost nebyla nic jiného, nežli částečný výbuch pomatenosti té.

Lord Bonnet vlídně ke mně přikročiv, velmi laskavě se mnou rozmlouval, dávaje mi na jevo srdečné potěšení, že opět úplně jsem se pozdravil.

Srdečností jeho mile dojat, odpověděl jsem vřele: „A já velice oblažen jsem laskavým oučastenstvím, jakéž mé nepatrné osobě prokazovati račíte, a také ještě povinen jsem co nejuctivěji poděkovati se za milostivé oučastenství, jakéž spanilá miss Elisa —“

Tu jsem se zarazil a mlčky uklonil se Elise, kterážto právě s několika dámami se blížila. Ona se na mne usmála tak mile, že jsem v okamžení

tom na všecko své předsevzetí zapomněl a ouplně citu se poddal, jenž z rozčileného srdce mocně se proudíc, veškerou bytost mou uchvacoval.

Chtěl jsem mluviti dále, začal jsem již i vřelá slova pronášeti — tu však opět jsem se zarazil, a plamen ve mně mocně se zmahající rázem uhasnul.

Laskavý úsměv Elisin trval jen okamžení. Vidouc, s jakou vroucností, úsměvem tím roznícen, k ní se míti začínám, náhle povznesla hlavu, načež s vážným pokynutím řekla s obyčejnou chladnou zdvořilostí: „Těší mě, že vás opět spatřuji.“

Na to, ostatním mě představujíc, doložila: „Bývalý můj učitel hudby.“

Tedy jí nejsem ničím jiným, nežli bývalým učitelem? pomyslil jsem si, a ta myšlénka tak bolestně srdce mé projela, že jsem, chladně se ukloniv, dále se ubíral.

Z počátku mě to rmoutilo; pak ale mi napadla minulost, napadlo mi i předsevsetí mé, a poddal jsem se proudu všeobecné zábavy. Byl jsem vesel — neobyčejně vesel, a chvílemi, abych vítězství své dovršil, mrsknul jsem okem v tu stranu, kde Elisa byla. Pokaždé setkal jsem se s jejím zrakem, ostře na mne upřeným; ba někdy se mi zdálo, jakoby duše i srdce její zrakem

tím na mne hleděly — nedal jsem se však zmásti. Vytrval jsem v dobrém rozmaru, a když pak k hudební zábavě se přikročilo, tu i já vyzván, ochotně chopil jsem se své basičky a hrál jsem — hrál, až i ze zvuků těch začala píseň „Sil jsem proso“ prozvukovati, kterouž jsem pak i dále prováděl. Při všeobecné pochvale pak pohlédl jsem opět na Elisu; ona ve vzdávání pochvaly se nezúčastňovala, nýbrž hleděla na mne okem plamenně vyjasnělým a tvář její byla lehkým ruměncem polita. Bylo jisto, že i ona byla hrou mou rozehřáta.

K takovýmto domácím besedám bývám se svou basičkou často zván; přivezou a opět pak odvezou nás v kočáře, a pak i nějaký skvostný dar na důkaz uznalosti a za odměnu se pošle. Nemysli ale, že každé takové pozvání přijímám; člověk nesmí ochotností svou plýtvati, sice by zevšedněl.

Až příjemné a pohodlné počasí nastane, tu pak na každý způsob s Londýnem se rozloučím; meškámť tu již dosti dlouho — a nerad bych, aby snad někdo myslil, že mě tu nějaký magnet drží.

S Elisou jsem od té doby nemluvil, aniž jí na blízku byl. Tu i tam jsem se s ní sice několikráte setkal, avšak nehleděl jsem k ní se přiblížiti, ba vyhýbám se jí, a když srdce mé staré

zpomínky ohřívati začne, ochladím je vřelou zpomínkou na Konstancii, živě si ji v duši své zobrazím — a mám vyhráno. Při tom mi též vždy napadne, co mi byl lékař po oné osudné koupeli v Italii o Elise řekl — a musím ubohou politovati.

S Konstancií časem si dopisuji, a ona se již začíná hněvat, že tak dlouho se nevracím. Nu, jen co pěkné počasí nastane — v Londýně jistě nezůstanu.

* * *

Po nějaký čas jsem skoro ustavičně na cestách; někde se i pozdržuji déle, jak mi libo. Pověst má jest takořka mým kurýrem; všady mi ochotné přijetí připravuje. Tu i tam, kde jsem se na delší čas zahostil, dával jsem koncerty — jeden neb dva, a to vždy s výsledkem velmi znamenitým.

Nejdéle pozdržel jsem se v Oxfordu, Birminghamu, Manchestru, Liverpoolu a v Edinburku. Vraceje se, měl jsem v úmyslu i na zelený ostrov přeraziti a nějaký čas v Dublíně se pozdržeti; tu však dočítám se v novinách, že v Londýně jakási zpěvačka — Vlaška — vystupuje, a že i české písně s velikou pochvalou přednáší.

Vlaška české písně? Aj, toť jsem žádostiv ji seznati! Možná, že je to Češka, kterážto si vlaské jmeno dala, aby to více do váhy padlo a více to blýskalo ve světě divadelním; býváť u mnohých takový zvyk.

A což kdyby bylo Javůrkové napadlo, si zažertovati? Za žert by to ale snad nestálo, a ona ostatně takového přetváření nemá zapotřebí, jeť vlastním jmenem svým již dosti proslulá.

Nu, vždyť uvidíme tu „*signoru Romani*“, a přesvědčíme se, zdali to kvítek na českých nivách vyrostlý, nebo něco jen tak strojeného.

Já tam české písně ovšem v oblibu a takořka do mody uvedl; možná, že se z toho hledí kořistit, a Bůh milý ví, co se zpívá a jak se zpívá to, co za českou píseň se vydává.

Jsem v skutku velmi žádostiv, zpěvačku tu seznati, a protož bez prodlení do Londýna pospíchám.

* * *

Bylo to překvapení! — Ano, je to skutečně Vlaška — ta Annunciata Romani — a ke mně se má tak přátelsky, jakobychom se již dávno znali, ačkoliv jsme se spolu před tím nikdy ani okem nespatřili.

Sotva že jsem do Londýna přijel, již jsem se na ni poptával, a dověděv se, že druhého dne bude na besedě u ředitele zpěvohry, předevzal jsem si, že i já tam se dostavím. Bylo mi to snadné; potřebovalť jsem se jen ohlásiti, a byl jsem vítaným hostem.

Ani jsem se té chvíle dočkati nemohl; konečně přišla.

Vstoupiv, byl jsem přijat velmi laskavě i pochlebně; byloť tu mnohých, kteří mě osobně znali — ostatní aspoň dle jmena.

Tu přistoupila dáma a překvapila mě slovy sladce a vroucně plynoucími: „Ach, jak jsem šťastná, že vás přece jednou spatřuji, pane Bedřichu!“

Ano, překvapila mě, že jsem na okamžik zůstal u vytržení jako němý; pronesláť sladká ta slova jazykem *českým*.

Byla to signora Annunciata Romani.

„O, jaké to nevýslovné štěstí, s tak spanilou a slavnou krajankou zde na pobřeží Temže se shledati!“ zvolal jsem z blahého úžasu svého se protrhnuv.

„Krajanka?“ usmála se ona — „to nejsem; jsemť Češkou jen srdcem, rodem však Vlaška — Neapolitanka.“

Já na ni pohlédnul s užasnutím ještě větším, nežli dříve, a též na blízku stojící hleděli na nás s podivením, slyšíce hovor náš v řeči jim docela neznámé.

„Jak šťastná to náhoda,“ doložila pak jazykem vlaským, „že jste nás přítomností svou potěšil, kdežto právě přednesti hodlám *vaši* píseň — a to slovy, k nimžto jste ji původně složil.“

To bylo všeobecně velmi mile přijato, a když pak hudební zábava se začala, byla signora Romani takměř jednohlasně vybídnuta, aby slovu svému dostála.

„Vy mě ale, prosím, musíte na pianě provázeti,“ pravila ona ke mně, vyzvání se podrobujíc, načež s úsměvem doložila: „A to ne dle not, nýbrž jen tak od ruky, jak právě za dobré uznáte.“

Já se chtěl omlouvati; ona ale k pianu mě nutíc, jistila: „Vždyť ono to půjde — nezdráhejte se; jeť to *vaše* píseň.“

Sednul jsem k pianu, a mohu říci, že jsem ještě nikdy před velkým obecenstvem nebyl v takových rozpacích, jako před touto malou společností.

Ona se usmívala; já seděl jako na trní. Měl bych byl začíti předehru, a já nevěděl co.

Jakž bych byl mohl také věděti, kterou z mých písní chce zpívati?

Pokynula mi s laskavým úsměvem a začala zpívati.

Srdce mi v těle poskočilo a každá žilka se mi vřelostí rozproudila. Pomysli si, co zpívala!

„Ach, vlasti má, ty věčný chráme!" plynulo z úst jejích hlasem zpěvným, srdcejemným. Zpívala píseň tvou s nápěvem mým, a mne to dojalo v prvním okamžení tak, že jsem na piano i průvod docela zapomněl. Potom ale ozývalo se piano tak tklivě a mezi jednotlivými slokami tak mocně dojemně, že i sama pěvkyně průvodem tím byla nemálo překvapena.

Na všeobecnou žádost musela aspoň poslední sloku opakovati, a když jí pak vřelými slovy chválu vzdávali, odpověděla s lehkým ukloněním na mne ukazujíc: „Já jsem jen tlumočnice; tuto jest mistr a tvůrce čarovných těch zvuků."

Ptal jsem se jí pak, jakou šťastnou pro mne náhodou se písni té naučila, od koho ji dostala?

„Od vašeho přítele," odpověděla ona, načež žertovně doložila: „A chcete-li hádat, od kterého — to asi sotva uhádnete; mátež jich mnoho, neboť kdož by vám, znaje vás, nebyl příznivě nakloněn?"

Přitom se tak potutelně usmála, že jsem s podivením na ni hleděti zůstal. Ke mně se má, jakoby mě již dávno znala, a o mých přátelích se zmiňuje takovým způsobem, jakoby i je dobře znala, jakž jsem i z pozdějšího hovoru nejednou zpozoroval.

Později mi pravila, že hodlá nějakou hudební zábavu uspořádati, a požádala mě, abych i já přitom jí byl nápomocen.

„Že tuto prosbu mou neoslyšíte, jsem jista,“ doložila; „avšak mám ještě jednu prosbu.“

„K jejímužto vyplnění se již napřed s potěšením uvoluji,“ uklonil jsem se jí.

„Mám totiž žačku, jižto ve zpěvu cvičím,“ mluvila signora Romani dále, „a ráda bych, aby již trochu u veřejnost — a sice při této příležitosti vystoupila. A víte, co bych ráda aby zpívala? Buďto vaši píseň, na nižto i já jsem se dnes odvážila, anebo brillantní arii z vaší zpěvohry, kteroužto Pařížská primadonna tak velké furore učinila, totiž — dovolíte-li! Píseň zpívá dobře; zdali to i s těžkou arií půjde — nevím; nepůjde-li, sama se na ni odvážím, a protož vy, roztomilý maestro, buďte tak laskav a račte mě svou návštěvou poctiti, abychom zkoušku mohli učiniti, a — ještě jednu prosbu — račte přinesti text arie té, k němužto jste původně hudbu sklá-

dal, totiž český, pokusíme se o to s textem původním, což zajisté ještě mnohem zajímavější bude.“

Já z podivení ani nevycházel. Kdo je ta signora Romani, kterážto, jak se podobá, mou minulost, mé snažení a počínání, a vůbec i naše přátelské poměry a snahy zná? Neboť z dalšího s ní rozmlouvání jsem vyrozuměl, že i o tobě, o Vilímovi a Stanislavovi vědomost má.

A kdo asi je ta žačka její? Také ta prý zpívá česky. — Ach, snad tato jest rozená Češka, kterážto náhodou nás, nebo aspoň některého z nás snad zná, a spanilá Vlaška z této její známosti čerpala.

Jsem žádostiv i ji seznati, a těším se na ustanovenou ke zkoušce dobu v obydlí proslulé pěvkyně.

* * *

Jest rozhodnuto! —

Dostavil jsem se k umluvené zkoušce — žačka, jižto Annunciata představila, že co nejdříve hodlá veřejně vystoupiti, byla — Elisa.

Jak mě to překvapilo, můžeš si pomysliti. I ona byla z počátku jaksi zaražena, načež s libým úsměvem pravila: „Ano, to jest pevný úmysl můj, jestli totiž u svého bývalého učitele také

tak dobře obstojím, jako tuto u své nynější učitelky.“ Načež žertovně doložila: „Nesmíte ale před ukončením zkoušky uprchnout, pane!“

Přitom se zarděla, a já při zpomínce na své dva outěky a na příčinu jejich též jsem cítil, že se mi tváře rozpalují.

Annunciata oka s nás nespouštějíc, líbezně se usmívala.

„Nuže tedy!“ pravila pak Elisa a rychle k pianu zasedla. Začala hráti úvod k písni: „Ach, vlasti má!“ hned ale opět vstala a požádala mě, abych já k pianu přisednul.

Učinil jsem to, a ona začala zpívati, a zpívala s tak něžným citem a dojemným výrazem, že jsem všecek byl uchvácen a po dokončeném zpěvu ani dostatečných slov pochvaly najíti nemohl.

Nemálo jsem se též divil, že tak pěkně česky vyslovuje, což když jsem i na jevo dal, pravila: „To jest zásluha tuto mé přítelkyně, kterážto všemožnou péči vynakládala, abych i v tomto ohledu se zdokonalila a krásné vaše písně v původním jazyku přednesti mohla.“

I bavili jsme se velmi mile a srdečně; na pevné předsevzetí své jsem ani dost málo nezpomněl, opět proudu citů svých volně se poddávaje. Elisa jevila takovou vlídnost a prosto-

srdečnost, že nebylo tu ani dost malého stínu té hrdosti dcery lordovy ani té divoké rozčilenosti, jimžto jindy časem se oddávala, a kteréž byly příčinou, že před ní jsem prchal, ač mi na outěku tom srdce krvácelo.

I bylo mi blaze v společnosti této; blahost tato ale mizela a v trpkost se měnila, když jsem do svého příbytku se vrátiv, s chladnou rozvahou o všem tom přemýšleti začal.

„Byla tak vlídná, tak srdečná a beze vší hrdosti snad proto, že nebylo to veřejně, před vznešenou společností, kdežto přece ukázat musí, že je dcera lordova, a promluví-li ke mně slovem lahodným, činí to snad jen ze zvláštní milosti k svému někdejšímu učiteli!“

Tak jsem rozvažoval, a konečně jsem přišel k domněnce, že to všecko bylo jen tak nastrojeno, abych jí opět jednou za hříčku podivných jejích rozmarů posloužil. A tu pak jsem i na tu Vlašku zanevřel, a všecka půvabnost její nezdála se mi také ničím jiným, nežli pouhým líčidlem. A jaké spolky s ní má Elisa? Že by v skutku, jak sama pravila, chtěla veřejně co zpěvačka vystoupiti, ba i divadlu se oddati, tomu nevěřím — nemohu věřiti. —

Druhého dne jsem obdržel od signory Annunciaty pozvání, abych ji navštívil. Již jsem

měl v úmyslu, nějak se vymluviti a nejíti tam; avšak jinak jsem se rozmyslil a slíbil jsem, že přijdu. Ráda by prý se mnou o věcech důležitých promluvila. Což by to mohlo býti? Zvědavost mě tam nevábila; předsevzal jsem si, že návštěvu, bude-li ta důležitost jen pouhou záminkou, rychle zkrátím.

Uvítala mě velmi laskavě, a když jsme se usadili, významně na mne pohlédnouc zvolala: „Ach, to je zlé znamení! Nejste v dobrém rozmaru, a já bych ráda pojednala s vámi o věcech, k nimžto nejen dobrého, nýbrž i srdečného rozmaru jest zapotřebí.“

„Jsem velice žádostiv!“ usmál jsem se, přívětivostí její opět mile dojat.

„Musíte mi ale slíbit, že odpovíte upřímně — docela upřímně, jako přítelkyni, jakobyste svým nejupřímnějším přátelům odpovídal — aspoň těm třem, na něžto zajisté často srdečně myslíváte.“

„Jakže, vy je znáte?“ podivil jsem se, znamenaje, že naráží na tebe, na Stanislava a Vilíma.

„To vlastně k věci nepatří,“ usmála se ona; „zde se jedná hlavně o to, abyste mi na mou otázku odpověděl upřímně — srdečně.“

„Tedy se račte tázati.“

„Nuže tedy: jak smýšlíte o slečně Elise?“

Já na ni pohlédl ostře a poněkud i zaražen.

„Slíbil jste mi, že mi na mou otázku upřímně odpovíte," mluvila ona dále dojemným hlasem svým, „a teď s odpovědí svou váháte! — Ach, tedy jsem se snad dosti jasně nevyjádřila — odpusťte! Žádám přímou odpověď a budu se tedy i přímě ptáti."

Tu se zamlčela, bystrým zrakem mě pozorujíc. Z celého vzezření jejího zářila srdečná upřímnost.

„Nuže tedy — ?"

„Nuže tedy: jste jí srdečně nakloněn — čili slovem: milujete ji?" vskočila mi ona do řeči.

Já mlčel, ale tvář má nepochybně mluvila za mne dosti zřetelně, neboť Annunciata vroucně mě za ruku pojavši, doložila vřele jemným hlasem svým: „Nemusíte odpovídati; již to srdce vaše zrakem učinilo. A věřte mi, že mě to velice těší, neboť ona to zasluhuje!"

„Elisa — ?!"

„Ano, ona!" zvolala Annunciata co nejsrdečněji. „Milujeť vás s veškerou vroucností srdce svého, miluje vás tak, že hotova jest všeho se odříci — všecko vám k nohoum složiti, aby vaší láskou oblažit se mohla; ba i k tomu se

odhodlala, nastoupiti dráhu divadelní pěvkyně, doufajíc, že tím způsobem snad spíše si vás ouplně nakloní, nežli co dcera lordova."

Já podotknul o jejích podivnostech a že snad i toto její odhodlání jest jen výbuch podivných rozmarů jejích.

„Tomu nevěřte," pravila Annunciata. „Že v podivnostech si libovala, toho jsou okolnosti, toho jest vychování její příčinou. Co jedinké dítě byla vychována v hojnosti a již v outlém mládí ve všem — i ve výstřednostech se jí po vůli dávalo. Matka jí časně zemřela, a dobrák otec ve všem jí ochotně povoloval; jeť to jedinká jeho radost na světě. A byl při jejích podivnostech a výstřednostech tím povolnější, ježto mu lékař na srozuměnou dal, žeby snadno v zlou nemoc upadnouti mohla, kdyby se mladické její bujnosti hráze stavěly. To vše považte, a zajisté jí mnohé prominete, co vás snad urazilo. Nahlédla jsem v srdce i duši její, a věřte mi, že jasnějšího a vřelejšího citu nenaleznete, nežli jaký ona pro vás chová — to podotýkám jen proto, že vidím a uznávám, že i vy ji vroucně milujete, srdci svému ale násilí činíte, čehož ona — avšak beze všeho zlého úmyslu posud byla příčinou. Já vím, co láska jest, znám vřelou touhu srdce upřímně

milujícího, a protož vám vroucně přeji, aby touha srdcí vašich blaze byla naplněna.“

Já ji poslouchal v blahém roznícení, a když takto domluvila, byl jsem citem tak přemožen, že jsem ani nevěděl, co odpověděti. Ona po kratičkém pomlčení pokračovala asi v tento smysl:

„Nemyslete, že takto mluvím k vám snad proto, abych při tom něčeho jiného získala, než blahé vědomí, že jsem k dosažení žádoucího blaha přispěla tomu, jemuž přátelsky jsem nakloněna. A to jsem vám! Známť a ctím vás již dávno před tím, nežli mi dopřáno bylo, vás osobně seznati.“

„Mne?“

„Ano, vás! A byť i ne jinak, aspoň co umělce a slavného komponistu. A abyste i věděl, jak jsem se s Elisou seznámila, krátce vám povím. Na svých cestách navštívila jsem před nedlouhým časem Londýn, a tu jsem slyšela o vás. S nadšením mluvilo se o českých písních, jimižto jste na nástroji svém posluchače okouzloval, a hned jsem se odhodlala, že i já českou písní štěstí své zkusím. Zpívala jsem vaši, mně zvláštně milou píseň, a hned všeobecnou pozornost na sebe jsem obrátila. Mluvilo se o vás, jmeno mé bylo jmenováno vedle jmena vašeho, a to bylo příčinou, že i Elisa ke mně se přiblížila. Slovo

dalo slovo, a konečně jsme mluvili o vás, jako o milém známém, a brzy jsme se tak důvěrně seznámily, že ona celé srdce své přede mnou otevřela, bědujíc, jak nešťastně miluje. Hned jsem pozorovala, že i vy něco takového v srdci pocifujete, a dnes jsem se o tom přesvědčila — či se mýlím? O jistě ne! Protož — — učiňte, jak srdce vám káže a jak srdce Elisino to očekává.“

I rozmlouvali jsme ještě déle, a Annunciata mi pak i nahlédnouti dala do zápisek, jež Elisa v rozličných dobách psala a na důkaz své úplné důvěrnosti jí je k přečtení dala. Bylo tam mnohé, co se i mne týkalo, a já o upřímné lásce její víc nepochybuji.

Jest tedy rozhodnuto. Druhého dne na to, po obdrženém pozvání, navštívil jsem lorda Bonneta, a byl jsem od dcery i od otce velmi laskavě přijat.

* * *

Ubohý Bonnet jest nemocen, a není naděje, žeby se uzdravil. Může to ovšem ještě nějaký čas trvati, avšak pomoci není. On to ví, a těší se jedině tím, že Elisa nebude docela opuštěna. „Budeť míti vás,“ říkává mi, „a zajisté bude šťastna; je to dobré dítě, a zasluhuje býti šťastnou.“

*

A v skutku, Elisa jest nyní pouhá dobrota; všecky ty podivnosti se sebe setřásla a jedině citům srdce se poddává, a srdce má dobré, šlechetné. Jen od toho upustit nechce, co si strany vystoupení co zpěvačka do hlavy vzala.

„Ne, ne, od toho mě neodvrátíte,“ pravila, „to jest i nyní ještě u mne pevně ustanoveno. Od dcery lordovy jste se vzdaloval; co zpěvačka vám snad blíže státi budu, a co takovou ať mě pak i svět považuje. Pročež na každý způsob veřejně co zpěvačka vystoupím, a byť to třeba jen jednou bylo.“

I necháme jí tedy na vůli.

Otec její jest blažen, vida ji tak mile změněnou. Ještě před nedávnem bývala často nevrlá a zřídka kdy se tvář její vyjasnila; nyní jest pouhá laskavost a tvář její zkvítá jarou svěžestí. Když tváří v tvář si hledíme, a já v její milostně planoucí zrak se ponořím, bývá mi tak nevýslovně blaze, že v okamžení tom kolem sebe na všecko zapomínám.

Musím ji učiti česky; říkáváť: „Aj, to by bylo něco krásného, býti manželkou *českého* umělce, a *česky* neuměti! Toť bych se s přátely tvými snad ani srdečně smluviti nemohla!“

Dobrý otec jen ještě to si přeje, aby nás svazkem manželským spojené spatřil, pak že pokojněji s tímto světem se rozloučí.

Tuto přikládám ti též některé výpisky z denníku Elisina jako na doplnění dopisu svého. — Tuty dni nám nastane smutné okamžení; rozloučíť se s námi naše milá přítelkyně Annunciata, kterážto co anděl z nebes vyslaný mezi námi se objevila, aby nás oblažila. Darmo prosby, darmo všecko domlouvání; nedá se držeti.

Ze zápisek Elisiných.

Proč zmizel tak najednou? — Že jej povinnost volá a do dálky odvádí? — Jaká to lichá výmluva!

Aj, což mně na tom záleženo! Buďsi on zde nebo kdekoliv jinde — mně vše jedno. Jen to je věc velmi neslušná, že tak z čista jasna na outěk se dal.

Mohl říci, že již nechce býti mým učitelem, a mohl jíti, kam mu líbo — já bych ho nebyla zdržovala!

Podivné to způsoby!

Přece se mi po něm stýská — bylať jsem mu již tak přivykla — a měla jsem se s kým pobaviti — — a já chci — chci se baviti — příjemně baviti — —

Ale což není jiných, a snad i příjemnějších zábav, jichžto si opatřiti mohu? — Ovšem, ta hra jeho velmi mě dojímala — — a ta horlivost jeho při cvičení — — haha! někdy jsem se musela srdečně zasmáti.

A jak mě těšilo to divení a žasnutí hostů našich, když mě spatřili hráti na violončel! — Toť skutečně něco neobyčejného — a proto mě to také těšilo.

Proč mi tu radost zkazil? — Aj, což není jiných takových mistrů? — Já ale nechci jiného učitele — nechci — a k posledu již ani jej ne! Snad by mohl se domnívat, žeby nějakou milost mi prokázal.

Nechci žádné milosti!

Mrzutá jsem a nevrlá. — Lékař myslí, že jsem nemocna — — já ale nechci být nemocnou. — Někdy na toho neb onoho se bez příčiny nevlídně obořuji, a potom mi toho bývá líto.

Snad jsem se i k němu někdy měla nevlídně — a to jej snad urazilo — — což ale musí být hned tak zhorka nakvašený? tak hrdý? — Hrdý? a proč by nebyl? To se mi právě na něm líbí — a tak výtečný umělec má i příčinu hrdým býti.

Jak je tu hned živěji a jasněji, co opět on zde jest!

Když jsem jej opět spatřila, bodlo mě u srdce tak silně, že jsem až zkřiknout musela, a bylo

mi, jakoby se byl oheň všemi žilami mými rozproudil, a posud ještě cítím tu rozčilenost — někdy je mi při tom blaze — někdy ale —

Snad je to přece pravda, že nějaká nemoc se o mne pokouší — ale což ten náš lékař! — Proč není Bedřich lékařem? Ach, ten má tak jemně pronikavý zrak, ten by nehádal, ale ouplně seznal, co mi schází a jakých léků tu zapotřebí.

Ano, já jej miluji — vroucně, vášnivě — a on opět přede mnou uprchnul.

Byla jsem skutečně nemocná, vnitřním tím žárem překonaná.

Posud jest mi, jakoby duše má v závratném víru se pohybovala.

Pamatuji se na vše jen jako na nějaký sen, z něhož jsem procitla.

Ach, jak blaze mi bylo, když jsem se s ním v parku — ruku v ruce procházela! Srdce mi citem překypovalo — a jak ráda bych se s ním byla do oblak vznesla — až tam blízko ku klenbě nebeské — tak vysoko, abychom zmizeli zrakům pozemčanů a předsudek tohoto světa nemohl nás dosáhnouti — a on nemohl více ode mne se vzdáliti.

A což kdyby přece opět násilně se ode mne odtrhnul.

Myšlénka ta mě tak zděsila a tak mocně dojala, že jsem takměř ani smyslů svých mocna nebyla a šílenství se poddávala. Oh, kdyby tak byl v nebezpečenství života — kdyby snad se topil a já k pomoci mu přispěla: snad by pak z vděčnosti docela se mi naklonil, láskou svou věren mi zůstal a nikdy víc ode mne se nevzdálil. Či žádá můj život? — chce, abych s ním zemřela! I k tomu jsem hotova — ke všemu — ke všemu! — —

Co potom se dělo, již ani nevím — byli jsme na loďce — a když jsem opět k sobě přišla, dověděla jsem se o té nešťastné plavbě a že jsem z vody byla vytažena.

A on? — Ano, on také byl zachráněn — nikoliv ale pro mne; neboť již opět zmizel — po druhé uprchnul.

A nyní — ? Nyní zajisté již víc se nevrátí tam, kdežto uvržen byl v nebezpečenství života — — Oh, té nehody přežalostné! — Mohu-liž ale já za to, že tím vnitřním žárem tak mocně jsem byla uchvácena?

Jen aby zle o mně nesmýšlel — jen to ne — to by mě ještě více rmoutilo, nežli že více ho nespatřuji a sotva kdy více spatřím.

Již uhasnul vnitřní ten oheň, jenž prudkostí svou mě zničiti hrozil. Uhasnul? Docela nikoliv; zmírnil jen prudkost svou — a ouplně snad nezanikne, dokud srdce mé docela nezničí.

Stavím se veselou, jako jsem jindy bývala, a to k vůli dobrému otci, abych ho nezarmoutila; jen když o samotě jsem, poddávám se tiché touze, kteroužto srdce mé tak často se rozechvívá.

Zdali i jeho srdce bylo mi nakloněno? — Ach, bylo — čtla jsem mu to z očí — cítila jsem to, když ruka jeho ruky mé se dotknula.

Zdali jej kdy ještě spatřím? — Rozum praví, že nikdy více; srdce pak těší mě sladkou nadějí. Kdo asi má pravdu?

A kdyby těšení to se vyplnilo — zdaliž by on — ach, děsím se toho pomyšlení — jakž by mohl srdečně nakloněn býti dívce, která — — umlkni srdce, musíš zapomenouti! Či zakládáš si snad něco na tom, že pohybuješ se v těle dcery lorda vznešeného? O, marné hrdosti takové, kteráž spíše hráze staví, nežli schůdnou cestu připravuje!

Jak podivný tvor je člověk! Teprv když něco ztratil, začíná si toho vážiti, a ouplnou cenu toho pochopovati — když již pozdě jest.

Čím více všecko rozvažuji, tím zřetelněji se mi před duši staví, jak šlechetný, jak lásky hodný ten Bedřich byl. Nevynikal pouze svou ušlechtilou povahou a svým uměním, nýbrž i snahou svou horlivou.

O, s jakým potěšením uvádím si na pamět, když vřelými slovy na srozuměnou mi dával, jak s celou duší vlasti své oddán jest, a že nehledá jiné slávy, než takové, jejížto odlesk by i vlast jeho ozářil, že všecko jeho snažení jen k oslavě vlasti, k oslavě jmena českého směřuje!

Ach ano, krásný, vznešený to cíl, jejžto si vytknul. A což by nemohl i po mém boku k dosažení cíle toho zmužile kráčeti? Myslí snad, že bych mu prekážky v cestu při tom kladla? — Usmívávala jsem se sic, když o těchto věcech se mnou mluvíval; ale on to snad přec nepovažoval za ousměšek? Chraniž Bůh! takovéto domnění by mě ze všeho nejvíce rmoutilo! Vždyť i já jsem hrda na svou vlast, vřele ji ctím a miluji, a neměla bych snad vážiti si tak ušlechtilého citu u jiného? Ano ctím a velebím jej, protože při tom všem i slávu vlasti vyhledává.

Chce-li, ať jen pokyne, a já dám důkaz tohoto smýšlení, složím bohatství své k jeho nohoum, aby pro vlast ještě více mohl podnikati.

Jak šlechetný to muž, a já musím jmeno i náklonnost jeho v zapomenutí ponořiti, ano, musím — musím. O kýž bych jen aspoň toho mohla docíliti, aby mě křivě neposuzoval!

Již jsem myslila, že jsem na něho docela zapomněla; cestovali jsme, nikde se dlouho nezdržujíce, z místa na místo — ne snad žebychme po něm pátrali, nýbrž abych častými těmi změnami trochu se povyrazila.

Tu v Paříži mluví se o hudebníku, kterýžto mistrem jest violončelu a české písně s okouzlující dojemností přednáší.

Pohřbené zpomínky mé rázem povstaly ze zdánlivého hrobu svého. — To snad on? — Ano, skutečně — on to!

Oznámil koncert — uvidím jej — uslyším jej — *vtírat se mu ale nebudu.*

Nyní jsem prchla já!

Ach, jak jsem byla okouzlena tou jeho hrou — tím jeho pohledem! Ano, dobře jsem po-

zorovala, jak zrak jeho na mně utkvěl — jak mu tvář zplanula, když se naši zrakové setkali!

Byla jsem blažena — dobrý otec, vida to, chtěl — — ne, ne! pryč! bylo by to vtírání, a vtírat se nebudu; tím bych se jen v nevážnost u něho přivedla.

Snažím se, abych srdce své opět zapomínáním uspala — nadarmo! Viděla jsem jej, a touha má tím mocněji srdce mé naplňuje.

Je v Londýně — docílili jsme toho, že čestné a pochlebné vyzvání jej sem přivedlo; on jistě ani tušení nemá, že já jsem to vlastně způsobila.

Ach, blahá ty naděje, neopouštěj mě, aspoň jedinkým paprskem těch svých blahostí mě ochvívej.

Nemocen — těžce nemocen jest. Ach, jak děsí mě myšlénka, že snad jen proto sem přišel, aby mě na blízku skonal a s ním všecky mé blahé naděje v hrob se uložily — na vždy — bez naděje na z mrtvých zkříšení!

Otec zná tuto žalost mou — a jak rád by pomohl!

Poslali jsme k němu nejvyhlášenější lékaře, o všemožné pohodlí jeho se staráme — ach, aspoň toho mi dopřáno, že proň něco učiniti mohu!

I tváří v tvář mu na blízku hleděti mohu, neboť nemocí sklíčen, nikoho nezná. — Každé slovo, jež lékaři o naději a možnosti uzdravení pronesou, oblažujícím jest balsámem srdci mému.

Uzdraven! O jak blaze bylo mi, když vědomí opět tvář i zrak mu ojasnilo a lékař se prohlásil, že po všem jest nebezpečenství.

O že nemohu štěstí mu přáti k jeho uzdravení! — Ne, ne, bylo by to vtírání — použiju příležitosti, jako náhodou s ním se setkati.

Jak asi shledání to bude od něho přijato?

Roznesu pověst jeho, a až bude umění jeho slaviti vítězství, i já pochvalou svou k tomu osobně přispěji.

Všecko jest ztraceno. — Jak laskavě na mne hleděl, a já — obávajíc se, abych před světem nevyzradila tajemství srdce svého, oděla tvář svou vážností — a zastrašila jsem jej, že víc pak neměl pro mne laskavého pohledu.

Jest patrno, vyhýbá se mi — již několikráte jsem to pozorovala.

Již ani zrak jeho mě nehledá — jest docela chladný, docela lhostejný.

Mohu-liž se mu diviti? — Ach, nemohu, když ono poslední setkání a když vůbec celou minulost na pamět si uvedu. Byl-li mně i kdy nakloněn, jisto jest, že nyní na mne docela zanevřel — že zdánlivá hrdost má jej navždy ode mne vzdálila. Marné tu všecko doufání — a srdce mé tím více a tím bolestněji se rozplameňuje a touhou div neumírá.

Běda! otcova churavost přechází v nemoc nebezpečnou — a já snad brzy docela osiřím a samotna státi budu v širém tom světě. — A on — opět již se vzdálil.

Byla jsem žádostiva, kdo asi je ta Annunciata Romani. I ona umí české písně — zpívá je — snad to jeho krajanka — táhlo mě to k ní — o, jaká to dobrá dušinka! Okouzlila mě srdečností svou, a já složila v ní svou důvěru a celé své srdce jsem jí otevřela. Ona těší mě nejsladšími nadějemi, a já jí tak ráda věřívám.

Tak budiž — pevně jsem se rozhodla. Odložím urozenstvo a nastoupím dráhu, po jakéž i on kráčí — dráhu umění. Vystoupím co zpěvačka; poštěstí-li se mi krok ten, snad mě i blíže k němu přivede. Ano, tak učiním — i ona to schvaluje, a co svou žačku mne mu představí. Srdce se mi chvěje, tvář se mi rozpaluje — přirozená hrdost má se zpouzí — ale nemohu jináče — nemohu.

Osudný to krok, a ona — ta dobrá duše šlechetná mě těší, že bude šťastný, a docela její vůli se odevzdávám.

Z dopisů Vilímových.

„A Vilím? jakž tomu se daří?“ tázala se Milovínova roztomilá žínka, když manžel přečtěné Bedřichovy dopisy ukládal. „O tom, kterého z přátel tvých osobně znám — o tom jsi mi až posud nejméně vypravoval, a dopisy jeho přede mnou uzavíráš, jakoby obsahovaly tajnosti, jakéž bych já vědět nesměla. — Aj, to si vyprosím!“ doložila hlasem jako hněvivým a s líčeným pathosem. „Já — Eližběta mohu snad přece věděti, co můj Soběslav píše Krokovínovi?“

„I můžeš, můžeš,“ usmál se Milovín. „Na velké dobrodružství se ale netěš, milá Bětunko. Na kus umělecké pouti jeho měla jsi příležitost vlastníma očima pohleděti, když totiž Vilím na nějaký čas uvíznul v Jalovicích, a my tam . . .“

„— s pomocí Klicperova Soběslava smíření své slavili!“ doložila Bětunka a s laskavým úsměvem k Milovínu se přivinula. „Ale ty ostatní kusy té jeho pouti! O ty jsi sotva kdy jen slovíčkem zavadil, a toť víš, ženská zvědavost nedá

se tak malinkými drobty nasytiti. A protož doufám, že můj roztomilý mužíček mi ještě něčeho z dopisů Vilímových uštědří."

„Největší část dopisů Vilímových," odpověděl Milovín, „jsou žerty s veselou bídou a lidskou pošetilostí, stýskání, že se nenarodil v zlaté kolébce s milionem lesklých dukátů, žaloby na špatné engagement, a přání, aby se v Čechách stal divadelním ředitelem. Abych ale zvědavost tvou upokojil, přečtu ti aspoň některá místa z dopisů jeho."

Na to rozbaliv svazeček Vilímových dopisův, pravil: „Tuto máme jeden z prvních listů Vilímových:

„I ubíral jsem se — praví — s přelehkou kapsou do toho mnohožádoucího světa; uvidíme, kdo koho zmůžeme: já-li svým odříkáním-se, nebo svět svým požadováním.

V našich českých L*** zastavil jsem se u společnosti rozhlášené pro pijáka, prvního hrdinu. Přišelť jsem jakoby posel s nebe poslaný. Hrdina, zase právě závratí sklíčen, živou věcí s Jaromírem se zabývati nechtěl; — prosím tě, kdož může zvíře rozumné nutiti: To čiň, a nebo to! — Chtěje Bertu a v ouzkostech postaveného direktora od zoufalství uchrániti, hrál jsem tu na každých prknech devět a devadesátkráte přežvý-

kanou osobu, abych stotku doplnil — a dostav úplnou desítku, čtvrtý díl celého příjmu, honoráru: veselé mysli pospíchal jsem dále. — O radostné cestování!“ —

„Výmary jsou veselotvárné. S radostným trnutím vkročil jsem tu na jeviště, kdež byl po mnoho let gigant germanský vévodil — „*der Herr von Göthe*“, jakž jej mnozí jmenují, spíše dvořana, než básníka na zřeteli majíce. Ach, bylať to asi veliká, spanilá doba — podoby klasické tu z temnosti svatyně předstupovaly před zářící lampy, nežli „Aubryho pes“ — ten čtvernohý umělec, zaštěkal. Jakoby úžasným zpomněním nadšený vystoupil jsem co Karel Ruf — ti blázni dole na pozemí tleskali; mně však nebylo času zbylo, před hrou recensenty ponavštíviti, a takž ti moudří lidé na druhý den bláznům tleskajícím ve všech časopisech dokázali, že bych nullou byl mezi nullami Výmarských umělců. Ředitelstvo mi prstem na ty zlověstné řádky ukazovalo — já pak pomysliv: „svět jest veliký“ — opět jsem tlumok vzal na bedra.“

„Ale člověk jest křehké stvoření, a mne začínají nohy boleti. Počkám si na veselejší příští v Lipsku. Představuji zde — nelekej se —

*

třetí milovníky. Rád bych se s planetou poradil, na nížto jsem se narodil. Jesti to as všech macech koruna. Nebudu však zoufati — víra moje až dosavád se pěkně zelená — a bychť i stoly a stolice na jeviště vynášeti měl.

Ale jakž to napotom s mými plány vypadne? — O plačtivá truchlohro: Jak to vypadne? — Jindy jsem se ti smával, teď bych zaplakal. — Prosím tě, jen si tu rozkoš jak náleží vyobraz. Ředitel národního divadla! — nebo divadélka, všecko jedno; hlava oudův, ne jakoby plevy ze všech čtyr světa úhlů, z brloh nevědomosti, surovosti, lenivosti a nedbanlivosti sfouknutých — alebrž pudem pravého povolání, uměleckého zanícení v jeden pevný a krásný svazek spojených; hlava ústavu, jehož jediné heslo „umění“, štít „pravá vůle“ a „ohnivá mysl“ jest.

Nehody všechněch divadelních podnikatelů na hlavu mou by se shrnouti musely, kdyby se záměr můj snad nepodařil: kdybych řádnou společností a pilným vedením stavu našemu i národní vzdělanosti nepřispěl. I přinutil bych krajany, aby na slova naše, ne jako na pouhé kratochvilné žerty hladem a žízní trápených komediantů, alebrž jako na zvěsty lidomilých učitelů pozor dávali, hlásajících, co k zušlechtění srdce i ducha, co k povzbuzení ke všemu šlechetnému příjemnou

cestou vodívá. Poznati by musela společnost povolání své, a za ním toliko říditi běh svůj: i národ by poznal pak cenu povolání toho, a místo co se nyní s pánovitou lhostejností, ba s opovržením od herců obrací, příznivě by jich uvítati, laskavě by se k nim přivinouti musel. —

Ach, byloť by to všecko velmi krásné, velmi výborné, kdyby jen — — fi, hanba! člověk jesti jen přece sypký tvor, a rozpadává se jako vyschlá nádoba, není-li otočen obručí z kovu, buďsi z mědi, ze stříbra a nebo ze zlata! — Ach, což jsou nám platny plány nejmistrnější —? pouhé sny, pouhé bubliny zůstávají — bez peněz! — Já bych říci nemohl, že jsem kdy k mudrcům náležel, penězi pohrdajícím. Právě že jsem jich nikdy nemíval, cenu jich znáti jsem se naučil. — Jak to as vypadne?"

„Dobře se mi začíná dařiti! — Jsem nemocen. — V tom vlastně ta dobrota nezáleží, ale přece se mi začíná dařiti. — Vlastně: byl jsem nemocen. Horká zimnice byla si mě tak zamilovala, že jsem již jinak nemyslil, nežli že mě do chladného svého lože manželského — do hrobu — uloží. O velikém obstarávání, o velikém vydání tu ovšem řeči nebylo; ach, kdyby mi jen přátel-

ská ruka byla pot stírala! — Kdyby byla? — Ach, vždyť jsem blahodějné stisknutí její pocítil.

„Signora Romani bude zpívati“ — mluvilo se před čtyrmi nedělmi po celém městě, a staří pánové objednávali si sedadla deset dní napřed — mladí páni chystali kukátka. Vědělot se, že je signora mladá, spanilá; pověst pak byla před ní letěla z Vlach velmi pochvalná. Echo di Milano přeplněno bylo věnci, jí k úctě uvinutými. Ponejprv měla zpívati Desdemonu. Já slyšel Devrientovou, Vranickou a Heinefettrovou — ale podívat šel jsem se přece i na rozenou Vlašku. Spanilá byla, živý výtvor ducha Shakespearova — an tu v bílém, skvostném atlase, drahý lesknoucí se diadem na skvělém čele, z oblekárny vykročila, k vystoupení se hotovíc.

Jediným pohledem na tuto postavu musela se chytlavá srdce po celém hlučném pozemí zanítiti. Sladké trnutí loudilo se v prsa má — avšak i bázeň jímala mě, pozorujícího velikou mladost pěvkyně, jak se podobalo, asi osmnáctileté.

Avšak zpívala! Jak —? nenáleží v můj list. Již ta okolnost obecenstvo rozplamenila, že Vlaška — co se pamatovalo, první v jazyku německém zpívala. Ani toho však třeba nebylo; okouzlené publikum by jí bylo přece po prvním

finále třikráte volalo. Peřesté množství herců, zpěvců a divadelních přízniveů bylo se shrnulo kolem spanilé dívky, upřímně i neupřímně jí štěstí přejících. Náhodou někdo na mne zavolal. I signora jmeno moje zaslechla, a najednou, k podivení všech okolostojících, rozprávku přetrhnuvši, s andělským úsměchem se ke mně obrátila a medovou češtinou se tázala — —"

„Co se ho tázala, vím z vlastních úst té spanilé tazatelky," přetrhla mu další čtení Bětunka. „Vypravovala mi, jak pan Vilím žasnutím kameněl, když co neznámá jej jmenem pojmenovala, a jak tvář mu zplanula a oči se mu zajiskřily, když laskavě s ním rozmlouvajíc konečně jej pozvala, aby ji druhého dne navštívil, a jak podivně se tvářil, když jí později pak řekl, že je v městě považuji za nevěstu a ženicha, a ona — hahaha! jsou to pošetilci ti mužští! Sotva že se na ně ženská tvář trochu laskavě usměje, již myslejí, že zvítězili a že se jim s úsměvem tím i srdce a všecko podává. Hahaha! zmýlil se pan Vilím! — Zdali pak se ti s tím pochlubil?"

„Všecko věrně vypravuje, a jakkoli odpověd signory Romani rozplameněné srdce jeho rázem ochladila, jakoby slova ta samý led byla, přece ji velebí a s vděčností o ní se zmiňuje."

„A také k tomu snad má příčinu,“ pravila na to panička; „neboť, nemýlím-li se, ona toho má nemalou zásluhu, že Vilím stal se členem královského divadla D***ského. A doufám, že jest spokojen.“

„Je a není,“ usmál se manžel a pokrčil rameny.

„Aj, ten vrtohlavec!“ zahorlila žínka. „Což pak mu schází? co pak se mu nedostává k ouplné spokojenosti? Má dobré postavení a při tom, jak doufám, i oblíbenosti požívá. Či snad,“ doložila žertovně, „srdéčko mu touhou chřadne? láska jej trápí?“

„Ano, láska,“ přisvědčil Milovín; „nikoliv ale taková, jak ty se domníváš. Tu v tomto listu se o tom zřejměji zmiňuje.“

„Mám, co potřebuji“ — praví — „ba ještě více, tak že se někdy obávám, že bych se státi mohl kapitalistou, a z něho mamonářem a šosákem, a jen pak zlatému teleti se klaněl; obecenstvo mi přeje, tleská mi a i jinak mě vyznačuje: a přece se mi při tom všem něčeho nedostává; bývám blažen, a přece ta blaženost s veškerou svou vřelostí až do nitra srdce mého nevniká! Ach, bratře, jak jinak by bylo, kdybych uměním hereckým mocně ozbrojen stál na divadle domácím před rodnými bratry a sestrami, a mluvil

jazykem, v němž mě matka — Bůh jí dej lehké odpočinutí! — modlit se učila! — kdybych národu, z něhož jsem vyšel, schopnosti a umění své věnovati mohl! — —

Nu, snad se mi ještě té blaženosti dostane... tato myšlénka mě konejšívá, když někdy touha po vlasti tak mocně mě svírá, že mému dobrému rozmaru až kosti praskají . . . Doufejme!“ ....

Po pěti letech.

Jasně zasmálo se ranní slunce na horu Kunětickou a kolem na jarní krajinu. Občerstvující zápach vznášel se z blízkých jedlových lesin. Ptactvo štěbetalo jitřní píseň — opodál rozléhalo se volání již pracujících rolníků a popohánějících pastevců.

Ticho bylo na hradě starožitném pánů Kuňáků. U paty jeho však se nyní lehounký kočárek zastavil. Bylotě to časné, ale i půvabné navštívení.

Asi třicetiletý, čistě oděný muž s věčným, líbezným usmíváním okolo pěkných úst vyskočiv s kočáru, pomáhal ženštině slezti, k nížto se oko jeho jakoby u blahém vytržení k světici obracela. Byla bledá, a na první pohled zdála se chladná, ba i hrdá, a vůbec taková, že na první pohled zvláštní krásou a dojemností nevynikala. A přece byla velmi, velmi spanilá! Krása ženy v něčem tajemnějším spočívá, nežli v pouhé zevnitřní a příhodné ozdobě tělesní — krása ženy, tento pramen blaženosti pozemské, uschvován jest

tajně v nejtajnější duši. Či kdož by nebyl chtěl tuto příchozí nazvati spanilou, v jejímžto oku láska, manželská i mateřská, jakoby věčně leský démant se třpytila, an s vozu sestupujíc dílem po nemluvňátku na chůvině klíně se ohlížela, dílem pak s rozpjatou náručí jižjiž v objetí mužovo klesala?

I bylať jinak pěkné, štíhlé postavy, a dítě z rukou chůvy vezmouc, stála tu jakoby vzor krásné péče mateřské.

Kočí zůstal u koní a vozu; mladý muž i s chotí, chůvou a dítětem bral se na horu.

„Přál bych si, abychom první byli na hoře,“ promluvil nyní hlasem velmi líbezným. „Jakousi neznámou, ale přechvacující silou vzniká ve mně pomnění, i bojím se, abych se při shledání tak na kvap z číše blaženosti nenapil, až bych smysly omámil a vědomí pozbyl, že se raduji.“

Neobyčejná červenost rozlila se při tom po jeho tvářích, a pojav mladou choti za ruku, na srdce ji přitisknul, aby pocítila, jak se v něm zbouřilo.

Z bývalého náhradí znělo jim vstříc ženské svolávání drůbeže, i byloť slyšeti, jak, křidloma klepajíc, nerozumná ta čeládka k snídaní se slítla.

Dubová vrata u hlavního vchodu nebyla zavřena, a ranní hosté, přešedše klenutý průjezd,

u prostřed asi desíti strakatých slepic a kapounů pečlivou hospodyni zrno rozhazovati spatřili.

Kdo by se rád byl pozorováním zemské pomijejičnosti obíral, tuto patře kolem na stěny, od nichž se druhdy hovor zbrojnošů a třesk zbraně odrážel, a nyní ženu selskou s drůbeží zde vida, hojnou příležitost by byl nalezl, v myšlénky se zabrati; ale příchozí hosti, zdálo se, že tu nyní jiné věci zajímají.

„Dobré jitro, milá žínko!“ pozdravil muž hospodyni. „Dobřeť jste si dnes na krmení přivstala — budeť to některých těchto strakapounů poslední pochoutka; neboť některého z nich musíte nám dnes na pochoutku připraviti.“

„I ty můj Bože! jáť stojím i se všemi těmito křiklouny milostvrchnostem k službám, a nelituji, že jsem si přivstala, jak milostpán podotknouti ráčil — ačkoli, upřímně řečeno, i každý jiný den ještě časněji se vstává — ale jak povídám, dnes toho nelituji, neboť se mi zdá, že nás veselý den navštíví.“ — Takto odpovídala žvatlavým jazykem přívětivá žena, a proud řeči její bylby se snad ještě nebyl zastavil, kdyby nebyly oči něco znamenitějšího k práci dostaly.

Najednou se totiž zamlčela, a oči jakoby u vidění na muže příchozího upřevši, ruce sprá-

skla, hlasitě se divíc: „I ty můj spasiteli — milostpane — ?“

„Co jest, paní hospodyně?“ tázal se usmívavě ranní host.

„Kdyby to milostpanáčka milostpanička nebyla — ale pod božím sluncem je všecko možné! — jak povídám, kdyby toho nebylo, a kdyby milostpán trochu smutněji vypadal a bledší barvu měl, řekla bych, že jsme před pěti lety — —“

„Co pak — před pěti lety?“ smáli se nyní manžel i manželka.

„Že jsme před pěti lety, o svatbě mojí sestry spolu tancovali. Prosím, aby milostpán důmínku za zlé nepokládal — ale tenkráte tu byli — dnes právě pátý rok vypršel — tenkráte tu byli tři panáčkové — ach, zlatí panáčkové, jeden mezi nimi celý milostpánu podoben — a ti se neostýchali, veselku mé sestry svou přítomností poctiti — a byli jsme vespolek veselí — panáčkové pak slíbili, že se jednou v tentýž den navrátí, a pak že budeme ještě veselejší.“

„A vám se tedy, milá žínko, zdá, že jsem já mezi těmi třemi byl?“

„Spasením své duše bych se chtěla na to dokládati — ale od té doby se velká změna s milostpánem stala.“

„Stala se,“ posvědčil host, ruku ženě na přivítanou podávaje. „Těší mě ale, že se tady změna nestala, a že první známá česká tvář jako před pěti lety se na mne usmívá.“

A upřímná radost hospodyně nyní v hlasitý ples vypukla. Jedním tokem slov tázala se po druhých dvou přátelích, sháněla se po muži, a zvěstovala, že bezbožník — jakž jej v radosti jmenovala — již po díle odešel, ale proto že přece dnes na Kuněticích veselý den bude, ještě veselejší, než byla svatba v Dobřenicích.

Host ale byl zatím s chotí dále do hradu se ubíral, až přišli na místo, odkud neobmezená byla vyhlídka na celé vůkolí. I vypravoval jí, kde byl před pěti lety s přátely stál a seděl, co byli mluvili — a mezi tím, co duši v blahé spomínání potápěl, oko po krajině a cestách vysýlal.

Slunce již ústy horkými kraj a horu líbati začínalo — mráčky tesknomyslnosti zatemňovaly čelo mužovo.

„Nedej Bůh, abych v zármutku stráviti měl dnešní den!“ zvolal ouzkostně. „Žádný nepřichází — umřelit oba, jestli se dnes nesejdou!“

Ale nyní tamto pěší podoba nějaká se zjevila — a tamto na straně protější druhá!

Mocně to trhlo mužem na Kuněticích; radostně zkřiknul: „Tu jsou oba!“ a rychlou nohou letěl k bráně hradu příchozím v oustrety.

Dole pod horou na pískovité cestě potkali se dva mužové. Oba pěší — jeden s pocestním vakem na zádech, druhý naprosto jen s holí — jakoby z blízka na procházku šel.

I spatřili se zdaleka — a poznali se, a mocné, z nejhlubší duše vyniklé zkřiknutí: „Vilíme — Stanislave!“ — ozvalo se povětřím. A srdce jim bouřlivě tloukla, třesení sklíčilo jich oudy, krev horká proudila žilami — oko zavlhlo, nohy jen letěly — a v krátké chvíli leželi si oba s pláčem v náručí.

„Vilíme — Stanislave — Slave —!“ zalétalo jim střídavě ze rtů, a muži usedlí počínali si jako děti.

A když se povstalá v srdcích boure radosti poněkud utišila, tu z úst obou mužův otázka za otázkou plynula.

„Kde jest Bedřich?“ tázali se pak oba jedním okamžením, a nemohouce ani jeden ani druhý dáti odpověd, bystřeji na sebe pohlédli, a byloť, jakoby se Vilím byl zasmušil při pohledu na Stanislava; tento pak při pohledu na Vilíma bolně se usmál. Oběma byl čas patrné známky mnohotvárného s člověkem zahrávání vtisknul.

Stálť sice Stanislav až dosavad jakoby silný dub pod širou oblohou; bylo ale znáti, že byla divá bouře zahrávala s jeho korunou, a napořád se kolem ní zakalená mračna trudné mysli vznášela. Trpká zkušenost byla mladému muži lepou, temně zardělou tvář jakýmsi bledým, lehkým závojem utrpení zastřela, pod nímž ale přirozená mužnost tím půvabněji prohlédala.

Také Vilím — lehký, poletající motýlek — dosavad ještě veselost na tváři a v oku, jakoby štít proti všem nehodám nesl; ale i jej bylo se železné času rámě dotknulo, a s týlem, přímo nyní napnutým, nepodobalť se již prutu, větrem semotam se klátícímu, alebrž pěkné, švihlé jedli, s jejíž vrcholem věčný úsměch slunce zahrává.

Tyto změny oba na sobě pozorujíce, ačkoliv o nich nepromluvili, zděsili se v prvním okamžení, aby s jich Bedřichem také změna, a sice smutnější, se byla nestala.

Leč Vilím ihned to ouzkostlivé tušení ze srdce vyháněl.

„Aj, kdož by se ptal: Kde jest Bedřich náš? — a hned strachy umíral, nedostávaje odpovědi: Tu jest — a nebo tamto!“ smál se bodrý herec. „Na hoře musíme jej vyhledati — vsadil bych se o svou nejkrásnější naději, že on již před

námi opět na latích seděl a slunce vlastenské slzami pozdravil!“

A oba berouce se, ruku v ruce, na horu, mezi mnohobarevným hovorem často se zastavovali, a opět rychle kráčeli, až u brány Kunětické muže státi spatřili, jehož podoba v nich nové plesy vzbudila.

Jestliž to on — čili není?

Toť ovšem jeho zrůst i postava, toť jeho tvář — to oko: a přece všecko, všecko jinak! Jen v prsou jeho, jakož v prsou mužů přicházejících jeden a tentýž hlas se ozýval, a ten jim všechněm pravil: „Tu jsme opět po pěti letech!“

A tři přátelé se opět objali; a jakž tu nyní všickni tři stáli, ještě patrnější byly změny, jakéž s nimi se byly staly.

Z Bedřicha — z bledého, jemného, na pohled zženštilého jinocha — byl se stal muž tak dojímavě líbezného vzezření, že nebylo jinak souditi, nežli že rovněž jako s přátely jeho podivní osudové, ačkoliv snad příznivější, zahráli, a stoje mezi oběma druhými, zdál se, jakoby v jeho jasném pohledu změny přátel ještě patrněji se jevily.

„Nuž — já jsem žádostiv!“ zvolal Vilím, „příběhy nás všech poslechnouti. Musíť to zajisté

podivná směsice medu a peluňky býti, ježto říši dnů našich osladila i zhořčila. Ját ovšem mnoho rozmanitého, neboli k víře nepodobného k povídání nemám; ale před pěti lety, když jsme si na tomto místě ruce podávali, nebyl bych se nadál, že budu museti ženské za pěkné počasí na své pouti poděkovati."

„Ženské?" usmál se radostně Bedřich. — Stanislavova ubledlá tvář poněkud zahořela. „Ženské?" opětoval Bedřich. „Jsi tedy ženatý?"

„Uchovej nás všeho zlého!" zvolal herec s komickým výrazem; bylo však znáti, že mu to ze srdce nejde. „V ta osidla věčného otročení jsem ještě nepadl; ale že mě tu s tváří veselou, s myslí spokojenou, a ne s kapsou prázdnou vidíte, že se vámi, pánové — o nichž dosaváde nevím, jste-li něčím, čili nic — oudem královského divadla D***ského titulovati dám; za to všecko děkovati mám ženské — a co přitom nejhroznějšího, ba, jste-li až dosavad, jak jsme se jindy nazývali, Češi — věc *incredibile dictu:* za to všecko děkovati mám ne Češce, alebrž Vlašce."

„Vlašce?" podivili se oba přátelé; radostné překvapení jevilo se na tváři Bedřichově — Stanislavova tvář nejplamennějším ruměncem zahořela.

„Neřekl-li jsem to, že se diviti budete?" smál se dále herec. „Leč klubko dnů a cest

našich jest tak zamotané, že se člověk zdravého rozumu nesmí zpouzeti, jestliže mu je ruka rodu cizího vymásti pomáhá."

„Nemysli si, že vlastenectví moje kdy tak škaredé tvářnosti — tak zakrnělého sebemilenství a protivné odpornosti ke všemu cizímu nabylo, abych si v čas potřeby rukou jinorodou k pomoci přispěti nedal," odpověděl Bedřich. „Tomu jediné se divím, že i tobě pomoženo Vlaškou, ježto i já za blaho své Vlašce díky vzdávati povinnován jsem."

„Jak? — i ty —?" užasnul Stanislav, a jemněbolestný úsměch přeletěl tvář jeho, jakoby jarní sluneční poblesk přes krajinu, v ranním šeru tonoucí. „Totě jsme byli podivnou hodinou přes mezník český kročili, právě když nad vesmírem planeta vlaská vladařila. Vám oběma blaho vzešlo rukou Vlašky — i život můj dívka italská ověnčila růžemi, avšak jich trní srdce mi zbodalo."

I vyjasnilo se nyní před očima obou přátel — nyní poznávali, proč se s mužem, jindy pevným, patrná byla stala změna žalostná.

„Nešťastná tedy láska!" — řekli oba k sobě potají; i mělť oba dostatečnou příčinu takto souditi, jelikož každý z nich přiznáním Stanislavovým přesvědčení nabyl, že vlastní jich štěstí

v spojení se nachází — s nešťastnou láskou přítele. Avšak nic pod dalekým nebem, mezi nesčíslným množstvím lidských utrpení, tak lehko k bolestem novým nepopudlivo, nic citelnějšího není nad srdce, nešťastnou láskou raněné. To jesti ta nejjemněji nastruněná, nejjemněji nalazená harfa, jež při nejslabším dotknutí-se prstů neumělých žalostně žastená, tenkráte jen libou zaznívajíc písní elegickou, když ruka outlá i zkušená v útrobu její sáhne. Oba jakoby tajným usjednocením za dobré uznali, nedotýkati se otázkami raněného srdce přítelova.

„I toť jsem já již dávno věděl," přejal řeč rozmarný Vilím. „Nediv se, nediv! — Já měl přítelkyni Vlašku, ježto přítelkyni tvou, také Vlašku, i svou přítelkyní nazývala."

„Jakže?" trhnul sebou malíř — „tys dostal zprávu o Fenelle?"

„O Fenelle tedy?" zasmál se herec. „Hle, jmeno mi ještě scházelo, ale v denníku mém ještě dosti místa vynecháno, aby se na něm Fenella i Stanislav zaskvěli."

„Aj, ty nebeská harmonie!" divil se Bedřich hudec; „totě si s námi náhoda přepodivně zahrála! Také já ženštině děkuji blaho své, jež přítelkyni tvou, Stanislave, i svojí přítelkyní nazývala."

„Nuže tedy mluvte, u všech milosrdných bohů — vyjevte mi, co o ní víte“ — zaplesal i zalkal Stanislav; „ať aspoň v pouhých slovech — v slabém zábřesku ona záře nade mnou se jeste jednou rozprostře, kteráž na krátký čas osvěcovala život můj, a v jejímž lesku jsem vystavěti hodlal své budoucnosti chrám!“

„O Fenelle tvojí,“ odpověděl Vilím, a příteli ruku tiskl — „hněv tvůj mě nezachvátí, že ji tvojí nazývám — o té ti žádnou zprávu dáti nemohu. Moje vlastní historie jest velmi krátká — i skoro tak jednotvárná, jako mé denní na zkoušku chození. Bojímť se, žeby z ní přítel Milovín ani noveletku udělati nedovedl, aby několik stránek některého časopisu vyplnil.“

„Stůj — a posečkej se svou historií!“ zvolal nyní Bedřich. „Vímtě, žes umíval dobře povídati, i byloť by škoda, abys, čemu ses za pět let přiučil, toliko před námi okázal. Co mi dáš, já ti ještě jednoho — i dva posluchače zjednám?“

„Padesát ze sta, co sám dostanu! — Hleď tedy, abys hosta svého aspoň na zavřené sedadlo, ne-li do lóže uvedl. To si ale pamatuj, že u mne neplatí:

„*Doch der Segen kommt von oben*“ —

když toliko jeden hlas — a jenom dvě ruce na galerii zahřmívají.“

„Nuž, tobě k vůli tedy hosta svého do lóže usadím, i naději se, že mi k necti sloužiti nebude.“

Mezi tím byli po trávnatém náhradí až ku vchodu do veliké síně přišli.

„Až potud — a nic dále!“ řekl nyní Bedřich, a po tvářích jeho vznášelo se usmání nejblaženější.

Bylať patrná rozkoš jeho, a sice přátelům ještě patrnější, poněvadž byli jsou uvykli, v mladém hudci vtělenou melancholii spatřovati.

„Až potud, a nic dále!“ řekl. „Až potud zde všickni na pohled jako jonáci mládenci stojíme — jakož jsme před pěti lety stáli, ačkoli teď každý s jinou zkušeností, s jiným pocitem. Oučet ze dnů našich, jakož jsme si byli slíbili, později jeden druhému složíme, nyní toliko oponu jediného dějství z činohry mého života před námi vyhrnu, ale tím mě i najednou na jiném stojišti uvidíte i s jinými pážemi a jinými radostmi obklopeného, než jaké vás po dnešní dobu doprovázely.“

A vstoupiv po těch slovech na zbořený práh velké síně, nápěvem Spohrova Mefista zvolal:

„Sykorax, tě pán volá!“

A hle! na zavolání to vystoupila z vedlejší siňky — ne stará čarodějnice v dlouhém červeném

šatě a se stoletou tváří — alebrž mladá, vnadná, štíhlá ženština s překrásným zarděním a libostným úsměchem.

„Paničko, pánové“ — mluvil hudec dále, a s lehkými poklonami k oběma přátelům se obrátiv, jim ženštinu, této pak muže představoval. „Pan Stanislav Novotný, dobré pověsti malíř a Čech, tuto člen královského divadla D***ského —“

„Nedobré pověsti, ale také Čech!“ přejal mu se smíchem další slova herec. „Vilím Veselský, přítel znamenitého muzikanta a skladatele —“

„Některých vyhvízdaných zpěvoher — neníliž pravda?“ přejal jemu opět Bedřich slovo. — „A tuto Elisa, jeho manželka.“

Všeobecná znikla radost; i s čela Stanislavova zaletěly na čas trudné mraky — okem, ples i žal jevícím, na Elisu pohlížel. A když i chůva s něžným nemluvňátkem přistoupila, počínal si Vilím jako sedmileté pachole, líbaje, tiskna i houpaje syna šlechetného přítele. Vespolek bylať to jenom jedna rodina.

Choť Bedřichova znala přátely manželovy dle popisu jeho, a měla se k nim velmi laskavě — s půvabnou dvorností.

Zatím pak byla hospodyně i muže přivedla, a s pomocí těchto ochotných připraven stál brzo stůl a dubové židle v nejzachovalejší komnatě hradu veselým hovorem zaznívajícího, a na stole perlilo se víno, jež byla chůva z kočáru Bedřichova přinesla.

I připíjelo se na přestálé strasti, zažité rozkoše, blahé shledání i šťastnou budoucnost; potom pak řad na povídání došel.

Vilím opět dovádivému jinochu se podobal; i prováděl žerty s příběhy svými, povídaje s komickým láním na osudy až po tu dobu, když se byl s Vlaškou seznámil.

„Tu k nám přijela," vypravoval dále, „po hostinsku zpívat a srdce jímat *signora Romani* — —"

„Romani?" zvolali s úžasem mladí manželé, a mladé choti tvář zahořela.

„Nuž, totě nás Bůh do světa poslal," doložil Bedřich — „aby dnové naši v krásném souzvuku, v pevném spojení, jakoby jedním řečištěm plynuli. I v kolo osudu mého sáhla *Romani.*"

„Ale kdož jesti tato tajemná *signora Romani?*" ptal se s vroucí dychtivostí Stanislav. „Já toho jmena ženštinu v Italii nepoznal."

„Vtělený anděl jest," horlivě odpověděl hudec.

„To je! Avšak o tom jediné mně souditi přisluší,“ zasmál se Vilím; „tvůj anděl ti po boku sedí — ať jej nerozhněváš!“

„Aj, za jak pošetilou mě máte?“ odpověděla s krásnou hrdostí i skromností mladá manželka. „*Signora Romani* byla nejspanilejší mezi tisícemi žen spanilých, jakož i nejšlechetnější mezi šlechetnými. Manžel můj nesmí se u přítomnosti mé zastydět, vydati o tom svědectví; neboť právě spanilost a šlechetnost její byla původem našeho štěstí.“

„Na její blaho!“ zvolal rozjařený herec, plné sklenky se uchopiv. — „Bylať — i dá Bůh, že až dosaváde *Romani* krásná a šlechetná žena, rovněž jako výborná zpěvačka jest. V radostném pobouření bylo celé divadlo, když poprvé zpívala. Sborně tlačilo se k ní množství po prvním jednání — i já nevšímaný druhý *amoroso* stál jsem na blízku. Měli jste kolem to divení viděti, když na mne, jakoby na dobrého známého, promluvila. Ještě ji slyším: „Račte mne zejtra navštíviti; přináším vám zprávy z Italie.“

Já stál jakoby omámen.

„Znáte pana Veselského?“ ptali se kolem.

„Velmi dobře. Ale vy, zdá se mi, že ho neznáte, aneb on sám s vámi na slepou bábu hraje. Jáť jej na velkých divadlech na prvním

místě viděla — i musím se přiznati, že bych jej i tady ráda opět v pravém okresu spatřila, abych dala slova svého důkazy.“

I nemohlť jsem pochopiti, kam osoba, mně cele neznámá, cílí. Přiznámť se — zrcadlem cnosti se mi býti nezdála; bylť jsem však štěstí svého již mnohým způsobem nadarmo zkoušel, i nezdráhal jsem se tuto novou cestu nastoupiti. — Navštívil jsem ji a — s tajným studem pak domů jsem se vrátil. Po první rozprávce byl bych ji na kolenou za odpuštění svého hříšného domnění odprosil. O tobě mi, Stanislave, vypravovala. Neznala tě sice — ale přítelkyně tvoje o nás všech věděla. I myslilť jsem, žeby nic slušnějšího nebylo, než do přítelkyně přítelova přítelkyně se zamilovati — a hle! nemohl jsem sladkému pokušení odolati.

Třetí den na to hrál jsem osobu Mortimera! Byl bych se vysmál, kdyby mi to někdo před týdnem byl řekl; ředitelstvo chtělo se však hostu výnosnému zavděčiti, a snad i na delší čas jej upoutati — a to byl štěstí mého počátek. Stoje ve hře před Stuartkou, myslil jsem na Romani — a zalíbil jsem se; líbil jsem i po druhé a po třetí v prvních osobách, a obecenstvo pochopiti nemohlo, proč bylo ředitelstvo schopnosti moje až

dosavad ladem ležeti nechalo. Štěstí moje kvetlo v pěkné jistotě i v blažené naději.

„Nuž, já vám srdečně štěstí přeji!“ řekl mi po nějakém čase herec, jenž byl až posud osoby hrával, z jakých jsem jej nyní vytisknouti hrozil. „Přeji vám štěstí. Nezapomeňte mě na svatbu pozvati.“

„Na jakou svatbu?“

„Nedělejte tajného,“ ušklíbnul se bývalý první *amoroso* s prošlým kontraktem. „*Signora Romani* — —“

Mně bylo, jakobych v plamenný Vesův byl upadnul. Stal jsem se již rozprávkou města? — Věděli o mé náklonnosti? Záležitosti herců a divadla bývají hojným pramenem městských rozprávek. I ustanovil jsem sám u sebe, jednou ranou další průtok jejich zastaviti, anebo je v řečiště pravdy uvesti. Šel jsem k Annunciatě — Annunciata Romani moje nevěsta. — I zdálať se mi tenkráte půvabnější, než kdy jindy. Nevěděl jsem ale, jak začíti.

Jakoby v žertu prohrodil jsem: „Víte-li pak, že z nás dvou nevěstu a ženicha udělali!“

„Udělají z nás ještě dvé nešťastně milujících, až se dovědí, že zejtra odjedu!“

Mně bylo podruhé, jakobych v plamenný Vesův upadl; a slovem — dověděl jsem se, že

láska moje co símě neúrodné bylo padlo na cestu, že *signora Romani* nikdy ruku svou muži nepodá. Toho jsem se byl u dívky italské nenadál. I rozloučil jsem se s ní — na mou víru! rád bych se tomu nyní zasmál, ale cosi nepokojného pod levými žebrami mě upomíná, že mi tenkráte do smíchu nebylo. Pochovalť jsem lásku svou, ale nad hrobem jakoby dobří duchové tance prováděli, a na budoucí života mého cestu zaletajíce, kvítí sypali, kudy jsem kráčeti měl: štěstí bydlelo se mnou od zjevení-se spanilé Annunciaty. Slíbilať mi, že se za dnů příštích ještě potkáme. Naděje tato co spanilá hvězda vznášela se nad hlavou mojí; i byloť mi, jakoby její památka měla dráhu veselého muže s opatrovnou tváří budoucně provázeti. A zdaliž jsem se mýlil? V krátkém čase došlo mě chvalitebné a výnosné pozvání k divadlu D***skému. Před tím byla tam Romani zpívala. Mýlil jsem se? — Zeptám se jí na to, až nás hvězdy opět tak blízko svedou, že jí budu moci plnou sklenku zavdati!“

A takto pověděv plnou sklenici pozdvihnul.

„Zdráva buď!“ zaznělo ze všech úst, a sklenice o sklenice cinkaly.

„Děkuji vespolek!“ odpověděl na to všechněm známý hlas, a když se byli přátelé ke dveřím

obrátili, spatřili dívku v oděvu neapolském na prahu stojící.

„Fenello — signora Romani!“ — zaznělo zase ze všech úst, a u velikém pohnutí vzchopili se hosté v komnatě.

V radostném trnutí zarazil se dech v prsou Stanislavových, nohy se pod ním zachvěly, i museli přátelé přiskočiti, aby na zem neklesnul.

Také dívka příchozí vrhla se bolestně vykřiknouc k jeho podpoře.

I vymknul se muž z rukou mužův, a sklesna v lokty dívčiny, pevně ji v náručí sevřel — a ona mocně vinula jej k srdci. Rtové jejich se potkali jako poprvé v Neapoli — a v horkém políbení vyvinula se bolest i rozkoš z dmoucích se prsou. —

Ani slova nebyli si oba ještě řekli, a přece v jich očích, v jich povzdechu, v jich políbení všecko bylo pověděno, co byli za čas obapolného rozloučení přestáli. A přátelé kolem stojíce, plesali nad jich štěstím. Radost jejich tím větší byla, an v příchozí dříve všickni již osobu drahou shledali.

A Vilím? — Slzu poslední nad hrobem lásky své mocně z oka se deroucí potlačiv, z upřímného srdce přál příteli štěstí.

„Kdož by se toho byl před pěti lety nadál, když jsme jakoby osamělí vrabci po strhané střeše těchto starožitných svědků české slávy lezli, že se po pěti letech takto sejdeme!“ zvolal v blahu přátel blažený herec. „Jáť mám věru chuť, našeho Milovína přinutiti, aby příhody naše v novelu zapletl a na světlo vydal. Kéžby zde již byl!“

„Tu jest, i ucho jeho, nakloněné k vyslyšení prosby tvé,“ ozval se hlas ze zadu, a Milovín, chvílku zde již stojící i s chotí nepozorován, k předu přistoupil. — —

Byltě krásný den na Kuněticích!

Ale i radostný tento den—jarní den jasné zraky zamhouřil, a večer panovníka nevidomého z oboru země vytisknul. Přátelé byli si pověděli o pětiletých příhodách svých. Stanislav zvěděl o Fenellině oběti, a život jeho zjasnil se leskem věrné lásky — všechněch srdce bylo se stalo jedním srdcem, a z toho vystupoval rozmanitý hovor, veselý žert i smích.

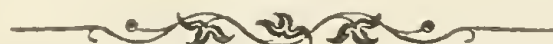
Ale jakž byly hvězdy vzešly, utišil se hovor i smích, a síně Kunětické opět zmrtvěly.

Dva lehké kočáry jely písčitou cestou od hory staroslavné k Pardubicům; seděli v nich šťastní lidé: hudec Bedřich s manželkou, básník Milovín s manželkou a malíř Stanislav s milenkou. Opodál za nimi, sám a sám pod hvězdnatým nebem kráčel chodec, polohlasitě známou píseň národní si zpívaje.

To byl herec Vilím.

Myslénky podivné stíhaly se v duši jeho. Hlasitě se zasmál.

„Slabé chmýření,“ zvolal s úsměchem poněkud hořkým — „slabé chmýření, ježto se lidským pokolením nazýváš! — Kde jsou úmyslové, návrhy a přání naše před pěti lety? Kdež jest to veliké, to vznešené cosi, ježto jsme v krátkém čase ne pro svou, alebrž pro oslavu vlasti vykonati chtěli? I přál bych si, abych všem jinochům horké krve pošeptati mohl: Na leta nedá se odměřovati míra skutků vlasteneckých, neboť člověk křehký jest, a povždy svou silou nevládne, alebrž láska k vlasti provázeti musí člověka po celý život, aby símě skutků blahodějných, zrno po zrnu co den v úrodnou zemi padajíc, časem vzešlo a zakvetlo.“

Pozn. Na str. 159 v druhé řádce shora místo *bolestí* čti: *bytostí.*